ALEXANDRE DUMAS

FAMILIA DE'MEDICI

Capitolul I Ramura vârstnică.

Ce a fost măreț în lume a încercat să-şi sporească măreția prin începuturi fabuloase. Atena s-a lăudat că ar fi fost întemeiată de zeița Atena; Iuliu Cezar a pretins că ar coborî în linie dreaptă din zeița Venus.

Aşa s-a întâmplat şi cu familia de'Medici. Se zice că unul din strămoşii ei, pe nume Averardo de'Medici, se găsea în Italia pe la sfârşitul secolului VIII, în suita lui Carol cel Mare {1}.

Această campanie a regelui franc avea, după cum se ştie, scopul de a-i învinge pe barbarii care, la acea dată, cotropeau Italia. Averardo, provocat de un uriaş lombard, numit Mugello, a acceptat înfruntarea şi a ieşit învingător. După obiceiul timpului, n-a moştenit astfel doar armele învinsului, ci şi toate bunurile sale. De aici provin castelele, vilele şi pământurile pe care familia de'Medici le-a posedat din vechime în ținutul florentin ce poarta, de atunci, numele uriaşului. O lovitură a măciucii lui Mugello imprimase pe scutul lui Averardo urma a şase bumbi de fier. Averardo a făcut din acestea emblema sa. Tradiția nu spune cum aceste găuri concave s-au transformat în semisfere convexe, dar aşa suna povestea.

În realitate, neamul de'Medici apare mereu măreț şi popular din cele mai vechi timpuri. De-a lungul tuturor zbuciumurilor care au

ALEXANDRE DUMAS

FAMILIA DE'MEDICI

Capitolul I Ramura vârstnică.

Ce a fost măreţ în lume a încercat să-şi sporească măreţia prin începuturi fabuloase. Atena s-a lăudat că ar fi fost întemeiată de zeiţa Atena; Iuliu Cezar a pretins că ar coborî în linie dreaptă din zeiţa Venus.

Aşa s-a întâmplat şi cu familia de'Medici. Se zice că unul din strămoşii ei, pe nume Averardo de'Medici, se găsea în Italia pe la sfârşitul secolului VIII, în suita lui Carol cel Mare {1}.

Această campanie a regelui franc avea, după cum se ştie, scopul de a-i învinge pe barbarii care, la acea dată, cotropeau Italia. Averardo, provocat de un uriaş lombard, numit Mugello, a acceptat înfruntarea şi a ieşit învingător. După obiceiul timpului, n-a moştenit astfel doar armele învinsului, ci şi toate bunurile sale. De aici provin castelele, vilele şi pământurile pe care familia de'Medici le-a posedat din vechime în ţinutul florentin ce poarta, de atunci, numele uriaşului. O lovitură a măciucii lui Mugello imprimase pe scutul lui Averardo urma a şase bumbi de fier. Averardo a făcut din acestea emblema sa. Tradiţia nu spune cum aceste găuri concave s-au transformat în semisfere convexe, dar aşa suna povestea.

În realitate, neamul de'Medici apare mereu măreţ şi popular din cele mai vechi timpuri. De-a lungul tuturor zbuciumurilor care au făcut să se-n înroşească de sânge albul crin al Republicii {2}, niciodată familia de'Medici nu

şi-a schimbat numele sau blazonul, ceea ce dovedeşte că n-a fost niciodată ghibelina {3}. Când Totila {4} a cucerit Florenţa, de'Medici au părăsit oraşul şi s-au refugiat în ţinutul Mugello. După ce Carol cel Mare a reclădit Florenţa şi i-a dat o oarecare importanţă prin protecţia sa, fugarii s-au reîntors în oraş. Întâi au locuit în Forumul regelui, care a fost numit mai târziu Mercato Vecchio (Târgul Vechi) şi care era, la acea vreme, cartierul nobilimii. Primele lor case şi primele lor turnuri au fost ridicate în Piaţa Suchiellinai, deja numită Piaţa de'Medici.

În ceea ce priveşte blazonul, acesta a rămas mereu acelaşi, după cum am spus mai sus. Duşmanii lor susţineau că era vorba despre pilulele unuia dintre strămoşii de'Medici, care fusese medic şi care, bucurându-se de o oarecare faimă, îşi luase numele şi blazonul de la profesia pe care o exercita, oricum ar fi fost, nu există poate nici o altă familie din vreo ţară a lumii care să fi ocupat în istoria neamului său un loc mai important decât acela ocupat de familia de'Medici în istoria Florenţei.

Într-adevăr, magistratura supremă fiind creată în 1282 şi gonfalonieratul {5} cu zece ani mai târziu, un Ardingo de'Medici de Buonaventura era deja magistrat în 1291 şi gonfalonier în 1295. Familia de'Medici a numărat, printre membrii săi, şaizeci şi unu de magistraţi şi treizeci şi cinci de gonfalonieri.

Vreţi să ştiţi ce se petrecea cu familia de'Medici către sfârşitul secolului XIV? Să auzim ce spune despre ea unul din cei mai iluştri fii ai săi, Fuligno di Conte. El se adresează urmaşilor săi astfel, într-un manuscris ce poarta ca dată anul 1370: „Şi vă mai rog să păstraţi nu numai marea avere, dar şi situaţia înaltă pe care strămoşii noştri au cucerito. Printre ei s-au numărat oameni de seamă, dar iată că, în prezent, scade numărul celor îndrăzneţi. Puterea noastră a fost atât de mare încât oricărui om care se deosebea prin însuşirile sale i se spunea: «Eşti la fel de mare ca un de'Medici». Judecata noastră era atât de

dreaptă încât, ori de câte ori se vorbea despre un act de violenţă, se spunea: «Dacă unul dintre de'Medici ar fi făcut aşa ceva, ce s-ar fi zis?» Şi oricât de în declin ar fi, familia noastră este tot prima în ceea ce priveşte poziţia, clienţii şi bogăţia. Fie ca Domnul să o ţină mereu astfel! Mulţumită lui Dumnezeu, în zilele în care scriu toate acestea, mai suntem încă vreo cincizeci de oameni de caracter din rasa noastră”.

Este adevărat că Fuligno di Conte de'Medici scria aceste rânduri la vremea marii epoci a Republicii, adică între Farinata de Uberti {6} care a fost Coriolanul {7} timpului său şi Pietro Capponi {8}, care a fost Scipio {9} al vremii sale.

Lui Fuligno di Conte, cunoscut pentru Memoriile sale, i-a urmat Silvestre de'Medici, cunoscut pentru faptele sale. El se născuse imediat după moartea lui Dante. Copil fiind, se jucase la piciorul Campanilei lui Giotto*, care se înălţa semeaţă, îi cunoscuse pe Petrarca şi pe Boccaccio* care, la o diferenţă de un an unul de celălalt, porniseră să-l întâlnească pe Dante. Fusese contemporan cu acel Coluccio Salutaţi, despre care Visconti spunea că o singură scrisoare de-a sa era mai de temut decât o mie de cavaleri florentini. Asistase la acea stranie conjuraţie a ciompilor care schimbase totul în Republică, ridicând tot ceea ce era umil şi coborând tot ce era aristocrat. Văzuse căzând capetele lui Piero Albizzi, Jacopo Sacchetti, Donato Barbadori, Cipriano Mangioni, Giovanni Anselmi şi al lui Filippo Strozzi, străbunicul acelui Strozzi care, peste două veacuri, avea să moară pentru Republică. L-a văzut pe Michele di Lando {10} plecând în exil, a auzit povestindu-se în ce fel Giovanna di Napoli, duşmana lui, fusese sugrumată în castelul de la Muro. Locuise în permanenţă în Florenţa, acest centru al politicii italiene, si, totuşi, reuşise să treacă prin toate acestea, fără a pierde din popularitate, fără a-şi pierde demnitatea în rândurile nobilimii. Preceptele lui Fuligno di Conte, scrise fără îndoială pentru sine, le-a urmat, aşadar, îndeaproape; Giovanni de'Medici, ajungând

gonfalonier, a constatat că, în mijlocul tulburărilor, Casa de'Medici se întărise. Giovanni de'Medici a fost într-adevăr omul în stare să continue măreţia familiei. Dacă deschidem cea de a patra cane din Istoriile florentine ale lui Machiaveâli, care, după cum se ştie, nu e prea darnic cu laudele, iată ce găsim consemnat despre Giovanni de'Medici: „El a fost milostiv în toate; nu numai că dădea pomeni celor care i le cereau, ci venea chiar în întâmpinarea nevoilor celor ce nu cereau. Îi iubea cu aceeaşi dragoste pe toţi concetăţenii săi, lăudându-i pe cei buni şi plângându-i pe cei răi. Nicicând nu a cerut vreo distincţie, dar le-a avut pe toate. Niciodată nu se ducea nechemat la palat, dar era chemat pentru fiecare problemă importantă, îşi aducea aminte de cei nefericiţi. Niciodată, în mijlocul unor jafuri generale, el nu şi-a făcut parte din avutul Statului şi nu s-a atins de bunurile publice decât pentru a le spori. Afabil cu magistraţii, cerul îi dăduse înţelepciune mai multă decât elocinţă. Deşi la prima vedere părea melancolic, de la primele cuvinte îşi arăta firea voioasă”.

S-a născut în anul 1360, a fost de două ori ales magistrat, o dată gonfalonier şi o dată în Consiliul de război al Celor Zece, Ca ambasador pe lângă regele Ungariei, Ladislau, pe lângă papa Alessandro al V-lea şi în Republica Genovei, el îşi va duce misiunile la bun sfârşit şi mai mult, dând dovadă de o mare prudenţă în cele mai importante discuţii, puterea şi prestigiul sau vor spori neîncetat, înţelepciunea i-a fost recunoscută mai ales cu prilejul războiului împotriva lui Filippo Visconti, căci el s-a opus acestei lupte, prevestindu-i sfârşitul fatal. Când evenimentele i-au confirmat prezicerile şi când impozitelor şi taxelor deja existente a fost nevoie să li se adauge încă un tribut, el l-a stabilit astfel încât să fie plătit de toţi, în egală măsură, în acest moment al vieţii sale se bucura de o popularitate atât de mare încât ar fi putut lua, oricând, puterea. Mulţi l-au şi sfătuit s-o facă, dar el le-a răspuns mereu acestor răi sfetnici că nu dorea în Republică

altă autoritate decât aceea pe care legea o acorda, în mod egal, atât celorlalţi cetăţeni cât şi lui Giovanm de'Medici a fost întru totul binecuvântat de Dumnezeu, a avut-o ca soţie pe Pic-carda Bucn, o femeie demnă de el şi care i-a dăruit doi fii. Lorenzo, supranumit mai târziu cel Bătrân şi Cosimo, supranumit Părintele Patriei.

Giovanm de'Medici a murit în februarie 1428 şi a fost înmormântat în bazilica San Lorenzo – care data din secolul IV şi care fusese incendiată în anul 1417.

Mai demult, enoriaşii se deciseseră s-o reclădească, iar Giovanm, cel mai bogat şi mai strălucit dintre toţi, nemulţumit de planul meschin care îi fusese prezentat, l-a chemat pe messer Filippo Brunelleschi* cel care va deveni nemuritor prin cupola domului de la Santa Maria del Fiore, ridicată cu treizeci de am mai târziu Giovanm i-a comandat lui Brunelleschi, pe cheltuiala sa, un monument măreţ. Arhitectul a început să lucreze, dar, oricât de repede s-au desfăşurat lucrările, bazilica nu a fost gata la data la care Giovanm a murit.

Funeraliile lui Giovanni i-au costat pe fiii săi trei mii de florini {11} de aur; l-au condus pe ultimul drum douăzeci şi opt de rude apropiate şi toţi ambasadorii diverselor ţări care se aflau pe atunci la Florenţa.

Acum este momentul în care în arborele genealogic al Medicilor se produce o despărţire. Ramura glorioasă a Republicii va continua să se ridice împreună cu Cosimo, fiul cel mai mare al lui Giovanni de'Medici şi îl va da pe ducele Alessandro. Ramura fratelui mezin, Lorenzo, îl va da pe Cosimo I.

Epoca de strălucire a Republicii florentine sosise. Artele înfloreau pretutindeni. Brunelleschi* ridica biserici, Donatello* îşi dăltuia statuile, Masaccio* picta capelele, şi, în fine, prosperitatea publică, mergând mână în mână cu progresul artelor, făcea ca Toscana să devină nu numai ţinutul cel mai puternic al Italiei, dar şi cel mai fericit. Cosimo s-a născut, deci, sub auspicii favorabile. Moştenind

averea personală a tatălui său, el moştenise şi influenţa acestuia în treburile publice. Partidul cu care strămoşii săi simpatizaseră şi pe care şi el intenţionase să-l sprijine era cel al familiei Alberti. La fel de prudent ca şi tatăl sau, dar mai ferm decât el, Cosimo acţiona cu mai multă vigoare, discursul său era mai liber. Nu ataca, dar nici nu linguşea guvernul. Ştia ca, dacă acţiona bine, guvernul îl va lăuda şi că, dacă va greşi, îl va blama. Iar lauda şi blamul erau pentru el de mare importanţă, căci bogăţia şi clienţii săi îi dădeau lui Cosimo o influenţa asemănătoare celei a unui personaj public. Nu era încă şeful guvernului, dar era cenzorul său, ceea ce însemna, poate, mai mult.

Omul de la cârma afacerilor din Florenţa era, pe atunci, Rinaldo de Albizzi. Caracterul acestuia era diferit de al lui Cosimo. Rinaldo era nerăbdător şi orgolios, iar tot ceea ce răzbătea dincolo de masca de imparţialitate a rivalului său îl irita. Tinerii care îi stăteau alături manifestau şi ei aceeaşi nerăbdare şi nu aşteptau decât primul prilej pentru a-l izgoni pe Cosimo din oraş. Erau însă ţinuţi în frâu de mâna puternică a celui ce îmbătrânise în mijlocul zbuciumurilor Republicii şi încărunţise în mijlocul revoltelor populare: Niccolo d'Uzzano. Acesta era şeful Republicii şi îi văzuse pe florentini cum, sătui de guvernarea sângeroasă a ciorapilor, se aliaseră cu cei care le-au promis o guvernare mai liniştită; dar şi aceştia îşi depăşiseră mandatul şi cetăţenii se îndepărtaseră de ei. În ceea ce îl priveşte pe Cosimo, când a simţit că împotriva lui s-au adunat norii întunecaţi ai nemulţumirii celorlalţi, nici n-a privit înspre direcţia de unde ameninţa furtuna, ci s-a concentrat mai departe asupra terminării capelei San Lorenzo, a clădirii bisericii unei mănăstiri dominicane, a fundaţiilor palatului Riccardi… Iar când duşmanii au trecut la atacuri deschise, Cosimo a părăsit Florenţa şi s-a refugiat în ţinutul Mugello, unde a ridicat mănăstirea San Francesco, vilele somptuoase de la Careggi, Cafaggiolo, Fiesole şi Trebbio. A înfiinţat un spital pentru sărmanii pelerini la Ierusalim, apoi s-a întors la

Florenţa pentru a vedea în ce stadiu se afla frumosul său palat de pe Via Larga.

Toate aceste clădiri imense s-au ridicat în acelaşi timp, ocupând un număr enorm de muncitori, meşteri şi arhitecţi. A cheltuit peste cinci sute de mii de scuzi {12}, sumă fabuloasă pentru acea vreme, fără ca el să fi sărăcit ca urmare a pierderii acestor bani, înghiţiţi de palate şi biserici. Cosimo a fost mai bogat decât mulţi regi din epoca sa; tatăl său îi lăsase o moştenire de patru sau cinci milioane şi el, prin operaţii bancare, îşi mărise patrimoniul de vreo zece ori. Avea, pe numele său sau al clienţilor săi, vreo şaisprezece bănci prin Europa, în Florenţa avea la mâna lui o mulţime de datornici, căci punga sa era deschisă oricui. Generozitatea lui era atât de mare încât, în ochii unora, părea un calcul. Se spunea chiar că obişnuia să pledeze în favoarea războiului pentru ca cetăţenii ruinaţi să fie nevoiţi să apeleze la el. Aşa a făcut cu prilejul mai multor războaie şi Varchi a spus despre el ca, prin virtuţile lui evidente şi prin viciile lui ascunse, Cosimo a devenit conducător şi aproape prinţ al unei republici mai mult sclave decât liberă.

Trebuie să înţelegem cât de mare era influenţa unui astfel de om care, negăsind ce să mai cheltuiască în patria sa, a întemeiat la Veneţia o bibliotecă a călugărilor de la San Giorgio şi i-a împrumutat trei sute de mii de scuzi lui Henric al IV-lea, regele Angliei, care a recunoscut că, graţie acestei sume, a reuşit să-şi redreseze ţara.

Cu cât puterea lui Cosimo învăluia mai mult Florenţa ca într-o plasă de aur, cu atât sporea ura lui Rinaldo de Albizzi, iar Niccolo d'Uzzano sfătuia ca nimeni să nu se atingă de un om care deţinea o avere atât de mare. Dar Niccolo d'Uzzano a murit şi Rinaldo de Albizzi, rămas la conducerea partidului, nu mai aştepta decât ca hazardul să dea Republicii o Signoria {13} în care partizanii săi să fie majoritari.

Întrucât tragerea la sorţi a magistraţilor avea loc o dată la trei luni, erau şanse de unu la paim ca norocul să-i surâdă. Nu avea de aşteptat decât şase luni, cel mult un an.

Previziunile lui Rinaldo de Albizzi s-au împlinit. Gonfalonier al intervalului septembrie-octombrie 1433 a fost ales Bernardo Guadagni, care împreună cu alţi opt nobili, toţi duşmani declaraţi ai lui Cosimo, i-au asigurat lui Rinaldo majoritatea. Guadagni, căruia Rinaldo îi plătise datoriile, era în întregime devotat acestuia.

Intensitatea urii l-a împiedicat pe Rinaldo să mai aştepte. Sigur de majoritate, l-a convocat la palat pe Cosimo de'Medici, în ziua de 7 septembrie 1433. Prietenii lui Cosimo s-au speriat şi l-au sfătuit să fugă sau să-şi înarmeze oamenii. Niciunul din aceste sfaturi nu se potrivea cu firea lui Cosimo. A luat o sumă mare în aur, pe care a ascuns-o asupra sa şi s-a prezentat în faţa Signoriei.

Îl aştepta un tribunal; a fost învinuit de deturnare de fonduri, pe durata ultimului război şi această acuzaţie însemna pedeapsa cu moartea. A fost arestat şi închis în turnul palatului.

În acest turn, care mai există şi astăzi, Cosimo a petrecut, fără îndoială, cele mai grele patru zile ale vieţii sale. În tot acest timp nu a mâncat şi nu a băut nimic, de teamă să nu fie otrăvit. Observând aceasta, paznicul a gustat el mai întâi mâncarea, pentru a-l convinge că putea fi liniştit. Văzând că paznicul îi arăta prietenie, Cosimo i-a trimis prin el o mie de florini lui Bernardo Guadagni, pentru ca acesta să ceara exilarea lui şi nu execuţia.

Rinaldo de Albizzi a convocat un alt tribunal, care să vină în sprijinul Signoriei pentru judecarea criminalului acuzat de înaltă trădare şi de complot împotriva statului. Tribunalul se dorea imparţial, dar când Signoria convoca poporul, acesta ştia dinainte în ce scop era convocat. Se prezentau, în consecinţă, toţi cetăţenii ale căror opinii erau în concordanţă cu scopul propus de Signorie, iar opozanţii nu veneau de teama de a nu fi îndepărtaţi prin forţă. Aşa s-a

întâmplat şi cu Cosimo; cei două sute de aleşi ai poporului au fost toţi partizani ai lui Rinaldo de Albizzi.

Rinaldo era sigur că avea să se răzbune. Cosimo a fost adus în faţa tribunalului şi Guadagni l-a acuzat că ar fi provocat pierderea războiului de către florentini, întrucât dezvăluise proiectele Republicii lui Francesco Sforza, prietenul său. Dar, spre marea uimire a lui Rinaldo, Guadagni a cerut exilul pentru Cosimo şi nu moartea. Cei o mie de florini ai lui Cosimo fuseseră semănaţi într-un teren bun şi profitul adus a fost chiar viaţa celui care îi investise.

Cosimo a fost exilat vreme de zece ani la Veneţia. El a părăsit Florenţa în noaptea zilei de 5 octombrie 1433 împreună cu familia şi prietenii săi apropiaţi. Ajungând pe teritoriul Veneţiei, au fost întâmpinaţi cu toate onorurile.

Florenţa a primit cu mare nemulţumire proscrierea unuia din fiii ei cei mai iluştri. Fără Cosimo, capitala Toscanei părea fără inimă. Banii, acest sânge comercial al popoarelor, secaseră odată cu plecarea lui. Toate construcţiile splendide începute de el au fost întrerupte. Lucrătorii rămaşi fără pâine se adunau zilnic în faţa palatelor neterminate. Niciodată Cosimo n-a fost mai preţuit decât în perioada de după plecarea lui.

Fidel politicii sale, Cosimo le-a cerut debitorilor săi, cu fermă blândeţe dar fără ameninţări, sumele pe care ei le datorau, motivându-le că numai exilul îl obliga să facă aceasta. Dacă ar fi rămas la Florenţa şi şi-ar fi condus afacerile de acolo, desigur, n-ar fi fost nevoit să recurgă la aceasta măsură. Nemulţumirea cetăţenilor debitori s-a alăturat celei a muncitorilor rămaşi fără lucru.

La numai un an după exilarea lui Cosimo, nepopularitatea guvernului era la apogeu. Şi atunci, aşa cum se întâmplă aproape mereu în existenţa providenţială a statelor, şansa, care fusese de partea lui Albizzi cu un an în urmă, a devenit şansa lui Cosimo de'Medici. În septembrie-octombrie 1434, a fost ales gonfalonier Nicola de Corso Donaţi şi alături de

el au mai fost aleşi alţi opt nobili, cunoscuţi ca partizani ai Medicilor. Florenţa a salutat cu bucurie această alegere.

Rinaldo de Albizzi a înţeles ce însemna această demonstraţie populară. După obicei, trebuia ca trei zile să treacă de la numirea noilor aleşi până la intrarea lor în exerciţiu. Rinaldo de Albizzi mai era stăpân, deci, doar trei zile. A vrut să profite de ele pentru a convoca un tribunal care să anuleze alegerile. Dar chiar şi partizanii lui Rinaldo au înţeles cât de devastatoare ar fi putut fi lupta în care ar fi curs prea mult din nobilul sânge al Florenţei, aşadar au întâmpinat planul amicului lor cu o mare indiferenţă.

Lui Rinaldo nu i-a mai rămas decât să aştepte.

Evenimentele au sosit, prompte şi de neînlăturat, ca fulgerul. Imediat după ce şi-a preluat funcţiile, Donaţi l-a învinuit pe predecesorul sau tot de deturnare de fonduri, aşa cum şi acesta îl învinuise odinioară pe Cosimo Rinaldo a fost convocat la palat, dar, în loc să urmeze exemplul lui Cosimo, întovărăşit de Nicola Bardoni, de Ridolfo Peruzzi şi de cei câţiva dispuşi să-I susţină, s-a dus înarmat în Piaţa San Polinari. Corso Donaţi nu se aşteptase la o confruntare armată atât de rapidă şi, neavând în oraş forţe suficiente pentru a se lupta cu rebelii, a început să ducă tratative cu ei. Aceştia au făcut greşeala de a negocia, în loc de a ocupa imediat palatul, în timpul tratativelor, gonfalonierul i-a adus în Florenţa pe toţi soldaţii răspândiţi prin împrejurimi. Când s-au simţit destul de sprijiniţi, noii aleşi au convocat poporul încă o dată. De data aceasta, prietenii Medicilor au făcut ceea ce nu cu mult timp în urmă făcuseră prietenii Albizzilor: s-au dus cu toţii la palat. Ei au votat pentru izgonirea lui Rinaldo de Albizzi şi rechemarea lui Cosimo.

Rinaldo a înţeles că el şi ai săi erau pierduţi, astfel încât s-a retras întunecat şi tăcut, dar fără rezistenţă sau proteste. Odată cu el a căzut oligarhia care smulsese Florenţa din mâinile însângerate ale ciompilor pentru a o urca pe culmi de glorie şi de prosperitate. Trei membri ai familiei Albizzi, Maso de Albizzi, Niccolo d'Uzzano şi Rinaldo, se

succedaseră la putere, timp de cincizeci şi trei de ani, fără a fi încetat de a fi simpli cetăţeni, înţelepciunea lor calmă şi rece, integritatea lor ereditară, patriotismul lor de nezdruncinat au zădărnicit o jumătate de veac proiectele de agresiune ale ducilor de Milano, ale regelui din Napoli şi ale lui Filippo Maria Visconti. La Florenţa ca şi la Roma, valul aducea viitorii tirani ai patriei, întoarcerea lui Cosimo, este adevărat, a reprezentat victoria democraţiei asupra aristocraţiei, dar învingătorul era, prin averea sa, cu mult deasupra celor care îl aleseseră, începând cu reîntoarcerea lui Cosimo, Florenţa, ce îşi aparţinuse ei înseşi mereu, avea să devină proprietatea unei familii care, izgonită de trei ori, a revenit de trei ori şi a adus oraşului robia în lanţuri de aur, apoi de argint şi, în final, de fier.

Cosimo a revenit în toiul unor sărbătoriri fastuoase, dar s-a pus imediat pe treabă: negoţ, bănci, construcţii. A lăsat susţinătorilor săi grija de a-l răzbuna. Şi răzbunarea a fost crudă. Antonio, fiul lui Guadagni, acela care îl salvase pentru o mie de florini, a fost decapitat împreună cu alţi patru prieteni ai săi. Cosimo Barbadori şi Zanoli Belfratelli au fost prinşi la Veneţia, pentru a fi urcaţi apoi pe eşafod, în fiecare zi se dădeau noi sentinţe de exil, mai blânde sau mai severe, după cum familiile în cauză erau mai bogate sau mai sărace. Represaliile au fost atât de numeroase, încât un prieten i-a spus odată lui Cosimo că va sfârşi prin a depopula oraşul. Cosimo şi-a întors privirile de la un calcul de schimburi bancare, a pus mâna pe umărul prietenului şi i-a răspuns, cu un zâmbet imperceptibil:

— Prefer să păstrez oraşul cu mai puţini locuitori decât să-l pierd.

Cosimo a murit în vila sa de la Careggi, la l august 1464, în vârstă de şaptezeci şi cinci de ani, fără ca imensa lui popularitate să fi scăzut, în timpul său, artele şi ştiinţele au făcut paşi enormi: Donatello, Brunelleschi, Masaccio lucraseră sub ochii săi şi Ia îndemnul său; Constantinopolul a căzut parcă înadins pentru a-i da prilejul de a-i adăposti la

palatul Riccardi pe savanţii greci, care frigeau de teama lui Mahomed al II-lea şi care au adus cu ei moştenirea lui Homer, Euripide şi Platon. În fine, propria sa ţară l-a încununat pe Cosimo cu acea aureolă care înşeală posteritatea şi l-a numit, pe patul său de moarte, Părintele Patriei.

Din cei doi fii pe care i-a avut de la contesa Bardi, soţia sa, doar unul i-a supravieţuit. Piero nu moştenise de ia tatăl său decât spiritul comercial. EI s-a mulţumit, deci, să sporească avuţia familiei, între Cosimo Părintele Patriei şi Lorenzo Magnificul, Piero a rămas în istorie sub numele de Piero Gutosul.

Piero a avut de la soţia sa Lucrezia Tornabuoni doi fii, care, cu toate recomandările făcute de el de a fi condus, pe ultimul lui drum, fără fast, în biserica San Lorenzo, le-au ridicat, lui şi unchiului lor Giovanni, un mormânt minunat. Aceşti fii nu erau la vremea aceea decât doi copii: Lorenzo şi Giuliano.

Sănătatea şubredă şi zgârcenia lui Piero au fost fatale Republicii. Timp de cincisprezece ani, după unii, sau şase ani, după alţii, cât a fost succesorul tatălui său în fruntea Republicii, Florenţa a încetat să mai dirijeze politica Italiei aşa cum făcuse până atunci şi a coborât de pe primul loc pe al doilea. Singura dovadă de apreciere pe care Piero a primit-o din partea celorlalte state ale Europei a fost, poate, scrisoarea de la Ludovic al XI-lea care îi permitea să transforme una din sferele de pe blazonul Medicilor în cele trei flori de crin ale Franţei.

În timpul perioadei ce poate fi fixata între 1464 şi 1470, cei care au guvernat Florenţa au fost Andrea di Pazzi, Tommaso Soderini, Matteo Palmieri şi Luigi Guicciardini. În ceea ce îl priveşte pe Piero, reţinut de boală şi de calculele lui bancare într-una din vilele sale, el nu venea la Florenţa decât cu prilejuri deosebite şi pentru ca poporul să nu-l uite cu totul. Sosea atunci purtat într-o litieră, de unde saluta ca un rege.

La moartea lui, cei care guvernaseră în timpul vieţii sale au fost siguri că vor păstra puterea. Lorenzo, fiul cel mare al lui Piero, se născuse la l ianuarie 1449 şi avea abia douăzeci şi unu de ani; nu putea avea pretenţia de a-i influenţa, imediat, pe magistraţii care îmbătrâniseră în funcţiile publice. Tommaso Soderini, care fusese recunoscut ca şef în mod tacit, nu s-a temut de cei doi moştenitori şi le-a trimis ca ambasadori, la moartea lui Piero, doar nişte simpli cetăţeni ai Florenţei, care, de altfel, au fost primiţi cu atâta modestie încât nimeni nu s-a temut pentru viitor. Şi, într-adevăr, şase sau şapte ani au trecut în linişte fără ca Lorenzo sau fratele său, ocupaţi cu desăvârşirea studiilor şi cu colecţionarea de statui antice şi de tablouri ale scolii florentine, să fi dat vreun semn care să-i neliniştească pe vechii republicani. De 'Medici erau atotputernici, dar păreau să ignore ei înşişi această putere, de care nu abuzau. Din timp în timp, de 'Medici ofereau poporului sărbători atât de fastuoase şi într-un fel care părea atât de dezinteresat, încât popularitatea lor se păstra neştirbită.

Abia deveniseră stăpânii uriaşei averi lăsate de tatăl lor, că s-a şi prezentat o ocazie pentru ca cei doi fraţi să dea dovadă de măreţia lor. În primăvara anului 1471, s-a anunţat că ducele Galeazzo {14}, împreună cu soţia sa Bona de Savoia, duce de Milano, va face un pelerinaj la Florenţa. S-a zvonit că plecaseră cu un fast încă necunoscut până atunci: douăsprezece litiere acoperite cu baldachine aurite erau purtate pe spinări de catâri prin Apenini, pe potecile pe care nu puteau trece trăsurile. Litierele erau precedate de cincizeci de iepe micuţe, pentru ducesă şi femeile sale şi de cincizeci de cai, pentru duce şi garda sa. Procesiunea era încheiată de cinci sute de fantasini {15}, de o sută de soldaţi şi de cincizeci de spadasini. Cinci sute de valeţi ţineau în lesă cinci sute de perechi de câini de vânătoare şi alţi douăzeci şi cinci de valeţi purtau pe braţ douăzeci şi cinci de şoimi, din aceia despre care ducele spunea că nu i-ar da nici pe două sute de florini de aur

pentru fiecare, în sfârşit, o sumă uriaşă de bani constituia avutul menit să sprijine etalarea puterii aceluia ce avea să fie asasinat mişeleşte în biserica San Ambroggio din Milano.

Republica nu a vrut să rămână mai prejos în ceea ce priveşte măreţia primirii: s-a hotărât ca întreaga suită a ducelui să fie găzduită şi hrănită pe cheltuiala statului. Lorenzo a cerut onoarea de a-l primi pe Galeazzo ca oaspete în palatul Riccardi.

Acolo, luxul artificial al ducelui milanez a fost eclipsat de magnificenţa burghezului florentin. Lorenzo nu avea hainele pline de aur şi de diamante ca ilustrul său musafir, dar sălile palatului său adăposteau toate minunile artei antice şi moderne. Lorenzo nu avea în jurul lui curteni şi valeţi, dar era înconjurat de o serie de oameni iluştri, de savanţi şi de artişti, aşa cum nici un rege din vremea sa nu mai avea. Este vorba despre Andrea Mantegna, Perugino, Bramante, Leonardo da Vinci, Lascaris, Ermolao. Ducele de Milano a fost uluit de aceste comori şi a recunoscut că se poate dobândi o măreţie mai strălucitoare decât a sa.

Deşi n-a stat mult la Florenţa, a fost uimit de splendoarea oraşului şi a vieţii sale. Lorenzo a simţit plăcerea întregului oraş şi a înţeles ca Florenţa era de vânzare, ca o curtezană şi că putea fi a lui, dacă va fi destul de bogat pentru a o cumpăra.

De atunci, Lorenzo s-a depăşit în dărnicie şi splendoare: în fiecare zi oferea o altă sărbătoare, care avea drept menire să cufunde poporul în moleşeală şi să-l facă să renunţe la o viaţă activă, cum fusese aceea dusă mai înainte. Este adevărat că florentinii, obosiţi de afaceri, abandonau cu plăcere mâinilor care îi distrau guvernarea Republicii, care devenea tot mai străină politicii generale a Italiei, Totul căzuse într-o toropeală neobişnuită. Florenţa, oraşul disputelor gălăgioase, al răscoalelor populare, nu mai răsuna de strigăte sau de ameninţări, ci doar de cântece de laudă şi de încurajare. Lorenzo îi oferă serbări, Lorenzo îi cântă versuri, Lorenzo îi organizează spectacole. Ce-i

trebuie mai mult Florenţei? Ce nevoie ar avea să se obosească muncind, dacă de'Medici veghează şi muncesc pentru ea?

Dar mai existau câţiva care, mai mult din propriul interes decât din dragoste pentru binele public, nu priveau cu ochi buni acţiunile lui Lorenzo şi ale fratelui său. Aceşti oameni erau cei din familia Pazzi.

Să privim în urmă şi să împărtăşim cititorului de unde venea ura ce a determinat conspiraţia despre care va fi vorba în curând.

În anul 1291, poporul, obosit de disensiunile încăpăţânate ale nobilimii, de refuzul de a se supune judecăţii democrate, de violenţele ei zilnice, a dat, sub denumirea de Gli Ordinamenti di giustizia, o hotărâre care excludea pentru totdeauna de la accesul la înalta magistratură treizeci şi şapte de familii vestite ale Florenţei. Mai mult, Signoria avea dreptul de a adăuga şi alte familii celor treizeci şi şapte, ori de câte ori ar fi considerat acest lucru necesar. Membrii celor treizeci şi şapte de familii proscrise au fost denumiţi magnaţi, titlu onorabil odinioară, dar care a devenit infamant cu această ocazie.

Proscrierea dura de o sută patruzeci şi trei de ani, când, în 1434, Cosimo de'Medici, după ce-l izgonise pe Rinaldo di Albizzi din Florenţa, împreună cu familiile nobile care guvernaseră cu el – a hotărât să-şi mărească numărul susţinătorilor, chemând alături de ei şi câteva din familiile proscrise, care au fost repuse în drepturi. Printre acestea a fost şi familia Pazzi, Uitând că aveau o nobleţe de spadă, cei din familia Pazzi au adoptat cu totul noua poziţie, deschizând şi ei o bancă, devenită în curând una din cele mai vestite în Italia.

Astfel, familia Pazzi, superioară prin rang familiei de'Medici, i-a devenit rivală şi în domeniul bancar. Cinci ani mai târziu, Andrea di Pazzi, şeful familiei, a ajuns în rândurile Signoriei, de unde strămoşii lui fuseseră izgoniţi de un secol şi jumătate.

Andrea di Pazzi a avut trei fii: unul din ei s-a însurat cu nepoata lui Cosimo şi a devenit cumnatul lui Lorenzo şi al lui Giuliano. Atâta vreme cât a trăit, bătrânul ambiţios s-a purtat cu ginerele lui ca şi când ar fi fost propriul său fiu, căci, văzând cât de mult se îmbogăţea familia Pazzi, dorea ca ea să-i fie aliată şi prietenă.

Familia de'Medici sporea şi în număr şi în bogăţie, căci cei doi fraţi care se însuraseră aveau, unul cinci copii, altul trei. Contrar politicii tatălui său, Lorenzo de'Medici s-a gândit că era în interesul lui de a se opune unei creşteri mai mari a puterii şi a bogăţiei familiei Pazzi. În curând s-a ivit o ocazie de a aplica această nouă politică. Giovanni di Pazzi se însurase cu una din cele mai bogate moştenitoare ale Florenţei, fiica lui Giovanni Buonrromei. La moartea acestuia, Lorenzo a dat o lege prin care moştenitorii bărbaţi erau preferaţi fetelor. Noua lege, aplicată soţiei lui Giovanni di Pazzi, făcea ca aceasta să-şi piardă moştenirea, care revenea unor veri îndepărtaţi.

Casa di Pazzi nu a fost lovită doar în această direcţie. Existau în familie nouă bărbaţi care aveau şi vârsta şi calităţile necesare pentru a deveni magistraţi, dar toţi fuseseră îndepărtaţi de Signorie, cu excepţia lui Jacopo, acela dintre fiii lui Andrea care nu se însurase niciodată şi care fusese gonfalonier în anul 1469, adică pe vremea lui Piero Gutosul. Un astfel de abuz de putere l-a supărat în aşa măsură pe Francesco di Pazzi, încât el s-a exilat de bunăvoie la Roma, unde s-a ocupat de o sucursală a băncii sale. Acolo, a devenit bancherul papei Sixtus al IV-lea şi al fiului său, Girolamo Riario, cei mai puternici duşmani pe care familia de'Medici îi avea în întreaga Italie. Rezultatul acestor trei duşmănii reunite a fost o conspiraţie de felul aceleia care, cu doi ani în urmă, adică în 1476, îl omorâse pe Galeazzo Sforza în catedrala din Milano.

Odată hotărâţi să rezolve totul prin spadă, Francesco di Pazzi şi Girolamo Riario au pornit în căutare de complici. Unul din primii găsiţi a fost Francesco Salviati,

arhiepiscopul Pisei, pe care de'Medici nu doriseră să-l vadă arhiepiscop din cauza unor duşmănii de familie. I-au găsit apoi pe Carol de Montone, fiul faimosului condotier {16} Braccio, cel care fusese gata să cucerească Siena, dacă de'Medici nu l-ar fi oprit; Giovanni Battista Montesecco, şeful zbirilor din serviciul Papei; bătrânul Jacopo di Pazzi, care fusese pe vremuri gonfalonier; alţi doi Salviati, un frate şi un văr de-ai arhiepiscopului; Napoleone Franzesi, Bernardo Bandini, prieteni devotaţi şi tovarăşi de petrecere ai tinerilor Pazzi; în fine, Stefano Bagnoni, episcop şi profesor de limba latină şi Antonio Maffei, preot la Volterra şi scrib apostolic. Un singur Pazzi, Renato, nepot al lui Jacopo şi fiu al lui Piero, a refuzat să intre în complot şi s-a retras la ţară, pentru a nu putea fi învinovăţit de complicitate.

Totul era convenit şi mai rămânea doar ca Lorenzo şi Giuliano să se afle împreună, într-un loc public, departe de prietenii lor. Papa a sperat să pricinuiască o astfel de ocazie prin ridicarea la rang de cardinal a nepotului contelui Girolamo, Raffaello Riario, care, în vârstă de optsprezece ani, abia îşi terminase studiile la Pisa.

Un astfel de eveniment trebuia să fie prilejul unor serbări deosebite, căci, deşi de'Medici erau duşmanii Papei în sinea lor, ei păstrau ostentativ toate aparenţele unei prietenii între Republică şi Sfântul Scaun. Jacopo di Pazzi l-a invitat, deci, pe proaspătul cardinal la Florenţa, la un banchet, pe lista invitaţilor figurând şi Lorenzo cu Giuliano. Asasinatul trebuia să aibă loc la sfârşitul banchetului, dar Lorenzo a venit singur. Giuliano, reţinut de o întâlnire amoroasă, îl rugase pe fratele său să-l scuze. A fost necesar să se amâne îndeplinirea complotului. Ocazia următoare s-a prezentat foarte curând, căci Lorenzo, nelăsându-se mai prejos de familia Pazzi, l-a invitat, la rândul său, pe cardinal la Fiesole şi împreună cu el pe toţi cei care au asistat la banchetul dat de Jacopo, Dar şi de data aceasta Giuliano a lipsit, căci îl durea un picior. Complotul a trebuit să se amâne din nou.

În fine, totul a fost restabilit pentru 26 aprilie 1478, după cele consemnate de Machiavelli. În dimineaţa acelei zile, care era de sărbătoare, cardinalul Riario trebuia să asiste la slujbă, la catedrală şi, întrucât îi anunţase de intenţia sa pe Lorenzo şi Giuliano, aceştia nu puteau lipsi. Toţi conspiratorii au fost preveniţi şi instruiţi, fiecare învăţând pe de rost rolul pe care avea să-I joace în această tragedie sângeroasă.

Cei mai înverşunaţi împotriva Medicilor erau Francesco di Pazzi şi Bernardo Bandini şi, deoarece erau şi cei mai puternici şi cei mai îndemânatici, l-au cerut pentru ei pe Giuliano, căci se spunea că acesta, fiind mai şubred, purta mereu, sub haine, o platoşă, ceea ce făcea ca uciderea lui să fie mai dificilă. Şeful zbirilor pontificali, Giovanni Battista Montesecco, care primise şi acceptase sarcina de a-l ucide pe Lorenzo şi în celelalte proiecte de asasinat, aflând că de data aceasta complotul avea să se execute într-o biserică, a refuzat să participe la un astfel de sacrilegiu iară a avea, înainte, o iertare din partea Papei. Şi cum nimeni nu se gândise să obţină un act atât de important, cu toate insistenţele, Montesecco a refuzat. Misiunea de a-l omorî pe Lorenzo le-a fost încredinţată atunci lui Antonio Volterra şi lui Stefano Bagnoni care, „în calitatea lor de preoţi – spune cu naivitate Antonio Galii – aveau mai puţin respect pentru locurile sfinte!”. Momentul ales pentru a acţiona a fost acela în care preotul va ieşi din altar cu Sfintele Daruri.

Dar, odată cu moartea celor doi fraţi, nu era câştigat totul. Era nevoie ca Signoria să fie cucerită, ca magistraţii să fie siliţi a accepta asasinatul imediat după înfăptuirea lui. Această sarcină i-a revenit arhiepiscopului Salviati, care s-a dus la palat împreună cu Jacopo Bracciolini şi vreo treizeci de conspiratori. A lăsat douăzeci la intrarea principală şi aceştia, amestecaţi în mulţimea care venea şi pleca, urmau să rămână neobservaţi până în momentul în care, la un semnal, vor bloca uşa. Alţi zece conspiratori au fost introduşi în palat, cu misiunea de a acţiona şi ei la semnal,

pentru a fi alături de arhiepiscop când acesta avea să-l aresteze pe gonfalonierul Cesare Petrucci.

Slujba divină începuse şi, încă o dată, prilejul răzbunării părea să le scape conspiratorilor, căci venise doar Lorenzo. Francesco di Pazzi şi Bernardo Bandini s-au hotărât să meargă după Giuliano. Drept pentru care s-au dus la el acasă şi l-au găsit cu o iubită. Degeaba a pretextat el durerea de picior, cei doi l-au convins că nu era cu putinţa să lipsească din catedrală, căci absenţa sa l-ar ofensa pe cardinal. Cu toate privirile imploratoare ale iubitei sale, Giuliano s-a hotărât să-i urmeze pe cei doi tineri. Şi-a pus la centură cuţitul de vânătoare pe care îl purta de regulă, dar, cum vârful acestuia îi lovea piciorul bolnav, l-a scos şi l-a dat unui servitor. Atunci, Francesco di Pazzi şi-a trecut un braţ în jurul umerilor lui Giuliano, gest obişnuit între prieteni şi a constatat că, în ciuda obiceiului său, tânărul nu-şi mai pusese acum nici platoşa protectoare. Sărmanul Giuliano se oferea asasinilor săi fără arme şi fără apărare.

Cei trei tineri au pătruns în biserică în momentul citirii Evangheliei. Giuliano s-a dus să îngenuncheze alături de fratele său. Cei doi preoţi erau la postul lor şi, de asemenea, Francesco şi Bernardo. Au schimbat între ei o privire care spunea că erau pregătiţi.

Slujba a continuat. Lumea care umplea până la refuz biserica le dădea prilejul asasinilor să stea cât mai aproape de cei doi fraţi. De altfel, aceştia erau foarte liniştiţi şi se credeau la fel de în siguranţă ca şi în vila lor de la Careggi.

Preotul a ridicat ostia, în acelaşi timp, s-a auzit un strigăt îngrozitor. Giuliano, lovit în piept de Bernardo Bandini cu pumnalul, s-a ridicat plin de sânge şi s-a prăbuşit după câţiva paşi, în mijlocul mulţimii înlemnite. Francesco di Pazzi s-a năpustit asupra lui şi l-a lovit cu atâta furie încât s-a rănit chiar pe sine, ceea ce l-a înverşunat şi mai tare, astfel încât îl mai lovi încă de vreo câteva ori pe bietul Giuliano, care nu mai era decât un cadavru.

Lorenzo fusese mai norocos decât fratele sau. Când a simţit o mână pe umărul său, s-a întors şi a văzut sclipind lama pumnalului din mâna lui Antonio Volterra. Instinctiv s-a retras şi tăişul n-a făcut altceva decât să-i atingă puţin gâtul. S-a ridicat şi, scoţându-şi spada, i-a chemat în ajutor pe cei doi scutieri ai săi. La chemarea stăpânului lor, Andrea şi Lorenzo Cavalcanti s-au năpustit cu spada în mână într-acolo, la care cei doi preoţi, văzându-se în pericol, şi-au azvârlit armele şi au luat-o la fugă. La zgomotul pe care îl făcea Lorenzo apărându-sc, Bernardo Bandini, ocupat tot cu Giuliano, şi-a ridicat capul şi a văzut ca victima principală era pe cale de a le scăpa. L-a părăsit pe cel mort pentru cel viu şi s-a îndreptat spre altar. Dar aici i-a tăiat calea Francesco Nori, pe care l-a rănit mortal. Oricât de rapid a fost atacul, Lorenzo a avut timp destul pentru a scăpa de doi dintre duşmani. Bernardo s-a găsit singur în fata a trei oameni. Francesco a vrut să-i sară în ajutor, dar era rănit şi nu s-a mai putut mişca. Poliziano l-a împins pe Lorenzo în sacristie şi împreună cu cei câţiva prieteni care erau alături de el au încuiat pe dinăuntru porţile de bronz. Antonio Ridolfi, unul din cei mai devotaţi prieteni ai lui Lorenzo a supt rana de la gâtul tânărului de'Medici, de teamă să nu fi fost otrăvit. Văzând că totul era pierdut, Bernardo Bandini l-a luat de braţ pe Francesco di Pazzi şi l-a tras în urma sa, pe cât de repede îi era posibil rănitului să meargă.

În biserică avu atunci loc un moment de tulburare, uşor de înţeles. Oficiantul fugise acoperind ostia şi toţi participanţii la slujbă se năpustiseră în piaţă, folosind toate ieşirile. Vreo opt sau zece partizani ai Medicilor se adunaseră într-un colţ şi, cu spada în mână, s-au apropiat de sacristie, promiţându-i să-l conducă la palat pe Lorenzo, în deplină siguranţă.

Dar Lorenzo nu s-a grăbit să răspundă acestei invitaţii, suspectând un nou şiretlic al duşmanilor pentru a-l face să cadă în capcana din care tocmai scăpase. Atunci Sismondi

della Stufa a urcat pe scara care ducea la orgă, până la o fereastră, de unde a putut privi în biserică. Era complet pustie, cu excepţia prietenilor lui Lorenzo care îl aşteptau la uşa sacristiei şi a trupului lui Giuliano, deasupra căruia hohotea o femeie atât de palida încât ar fi putut părea şi ea un cadavru, dacă plânsul nu i-ar fi zguduit pieptul.

Sismondi della Stufa a coborât şi l-a informat pe Lorenzo despre ceea ce văzuse. Atunci, acesta a ieşit si, împreună cu prietenii săi, a ajuns cu bine în palatul de pe Via Larga.

În momentul prezentării Sfintelor Daruri, clopotele sunaseră ca de obicei. Acesta era semnalul aşteptat de cei de la palat. Arhiepiscopul Salviati a intrat în sala în care se afla gonfalonierul, spunându-i că ar avea să-i comunice o veste secretă din partea Papei.

Acest gonfalonier era Cesare Petrucci, acelaşi care, cu opt ani în urmă, fusese surprins într-o conspiraţie de către Andrea Nardi. Evenimentul îl marcase atât de puternic încât rămăsese de atunci în permanentă alertă. Deşi nimic nu se aflase despre faptele ce se petreceau în catedrală, văzând emoţia de pe chipul arhiepiscopului ce venea spre el, în loc să-l aştepte, Petrucci s-a năpustit spre uşă – dar s-a ciocnit acolo de Jacopo Bracdolini. Gonfalonierul, care era puternic şi cu o mare prezenţă de spirit, l-a prins de păr pe Jacopo, l-a trântit la pământ şi a strigat după ajutor. Gărzile au apărut de îndată şi conspiratorii care au vrut să-l salveze pe Bracciolini au fost respinşi. Trei au fost ucişi, doi aruncaţi pe fereastră şi doar unul a luat-o la fugă. Cei care erau în cancelarie au vrut să-l ajute pe arhiepiscop, dar uşa pe care o trăseseră în urma lor avea o încuietoare cu un „mecanism secret de funcţionare, pe care nu îl cunoşteau. Astfel, s-au văzut în imposibilitate de a-i sări în ajutor arhiepiscopului, în acest timp, Cesare Petrucci a ajuns teafăr până în sala în care magistraţii îşi ţineau audientele şi a dat alarma.

Aceştia s-au înarmat, fiecare cu ce a găsit la-ndemână.

Datorită veşmintelor sale sacre, arhiepiscopul a străbătut fără piedici sala plină de cadavre, unde Bracciolini era ţinut prizonier. I-a făcut un semn că-l va elibera. A coborât să-i ia pe conspiratori de la poartă, dar tocmai atunci venea spre ei un grup de partizani ai Medicilor strigând: Palie! Palie! {17}. Salviati şi-a dat seama că nu mai era vorba de a-l scapă pe Bracciolini, ci de a se salva pe sine.

Lucrurile se inversaseră acum şi urmăritorii deveniseră cei urmăriţi. Cei doi preoţi care reuşiseră să fuga fuseseră prinşi şi ucişi de prietenii Medicilor. Bernardo Bandini plecase din biserică împreună cu Francesco di Pazzi, grav rănit, aşa cum am spus. Ajuns în faţa casei sale, acesta din urma s-a simţit într-atât de lipsit de putere încât nu a mai putut să meargă, în timp ce Bernardo o luase la fugă, Francesco s-a întins în pat şi a aşteptat derularea evenimentelor.

În ciuda vârstei sale înaintate, Jacopo a încercat să-l înlocuiască pe nepotul său; s-a urcat pe cal şi, în fruntea a peste o sută de oameni, a început să gonească prin oraş strigând din toate puterile: „Libertate! Libertate!” Dar Florenţa nu mai răspundea la această chemare, ca altădată.

Cei care nu ştiau încă ce se petrecuse în catedrală, îi priveau cu uimire pe Jacopo şi pe oamenii săi; cei care aflaseră despre crimă, îl ameninţau şi căutau să-l urmărească. Jacopo a văzut ceea ce conspiratorii văd întotdeauna prea târziu: stăpânii nu vin decât atunci când popoarele vor să fie sclave. A înţeles că nu avea de pierdut nici o clipă şi că trebuia să-şi găsească un adăpost. A făcut stânga-împrejur cu trupa sa şi a ieşit din oraş.

Lorenzo n-a participat la urmărire; s-a retras la el şi a lăsat poporul să acţioneze.

Lorenzo avea dreptate: şi-ar fi pierdut pentru totdeauna popularitatea dacă s-ar fi răzbunat singur, mai ales în felul în care îl răzbuna poporul.

Tânărul cardinal Riario, care ştiuse despre complot, dar nu şi despre felul în care avea să fie pus în aplicare, ceruse

sprijinul preoţilor bisericii şi fusese condus într-o sacristie, vecină celei în care se refugiase Lorenzo. Arhiepiscopul Salviati, fratele său, vărul sau şi Jacopo Bracciolini, arestaţi în palatul Signoriei au fost spânzuraţi la ferestre. Francesco di Pazzi, găsit în patul său după ce pierduse mult sânge, a fost târât la palat în huiduielile mulţimii pe care o privea cu dispreţ. Fără să fi spus un singur cuvânt, a fost spânzurat alături de Salviati. Giovanni Battista Montesecco, cel ce refuzase să-l înjunghie într-o biserică pe Lorenzo şi astfel, întrucâtva, îl salvase, lăsându-l pe mâinile celor doi preoţi, a fost decapitat. Renato di Pazzi, singurul din familie care refuzase să intre în conspiraţie şi care se retrăsese la ţară, n-a putut să se salveze: a fost arestat şi spânzurat la o fereastră a palatului.

În fine, Jacopo di Pazzi, prins împreună cu trupa sa în Munţii Apenini, a fost readus la Florenţa şi, cu toată suma uriaşă pe care a oferit-o pentru a nu fi ucis, a fost şi el spânzurat alături de Renato.

Execuţiile au durat vreo cincisprezece zile. Şaptezeci de persoane au fost omorâte de populaţie şi cadavrele lor târâte pe străzi. Corpul lui Jacopo di Pazzi, care fusese depus în mormântul strămoşilor săi, a fost scos de acolo sub pretextul că cineva îl auzise blestemând în momentul morţii şi a fost înmormântat în pământ nesfinţit, în lungul unui zid. Dar nici acolo Jacopo nu şi-a găsit odihna, căci nişte copii l-au scos şi l-au târât, pe jumătate descompus, pe străzile Florenţei, apoi l-au aruncat în fluviul Arno.

Mulţimea este pretutindeni la fel, fie că răzbună libertatea sau regii.

Revenindu-şi treptat din şoc, Lorenzo şi-a adus aminte de femeia pe care o văzuse aplecată deasupra trupului fratelui său. A dat ordin ca ea să fie căutată. Cercetările au fost anevoioase, căci femeia se retrăsese ca să rămână singură în durerea ei. Până la urmă, a fost găsită. Lorenzo i-a declarat că avea să-l ia în grija lui pe fiul ei, pe care tocmai

îl născuse. Acest copil avea să devină, peste ani, papa Clement al VII-lea.

Doi ani trecuseră de la această nenorocire, când, într-o dimineaţă, mulţimea a văzut un cadavru spânzurat la una din ferestrele palatului Bargello. Cadavrul era al lui Bernardo Bandini. Acesta se refugiase la Constantinopol, dar sultanul Mahomed al II-lea i-l predase lui Lorenzo, ca semn al dorinţei de a avea pace cu Florenţa.

Conspiraţia căreia Giuliano i-a căzut victimă a fost singurul pericol care l-a ameninţat pe Lorenzo în întreaga sa viaţă şi tocmai acest lucru a făcut ca el să fie şi mai îndrăgit de popor. Pacea pe care a semnat-o în 5 martie 1480 cu Ferrante, rege în Napoli, l-a dus în culmea puterii sale. Liniştit în ceea ce privea atât interiorul cât şi exteriorul Republicii, Lorenzo s-a putut dărui pasiunii sale pentru artă, răsplătindu-i pe artişti întotdeauna cu dărnicie. Este adevărat ca a fost mai puţin scrupulos decât bunicul său şi atunci când nu mai avea bani în vistieria sa personală, lua fără remuşcări din cea a statului. La întoarcerea sa de la Napoli, mai ales, a fost nevoit să recurgă la această soluţie. Călătoria lui fusese asemeni aceleia a unui rege şi nu a unui simplu cetăţean particular, în afara cheltuielilor privind echipajele şi suita, a cadourilor făcute artiştilor şi savanţilor, Lorenzo mai înzestrase şi o sută de tinere fete care urmau să se căsătorească în timpul şederii sale la Napoli.

Restul vieţii lui Lorenzo nu a mai fost tulburat de alte evenimente importante. La moartea lui Sixtus al IV-lea, duşmanul său încrâncenat, noul papa, Inocenţiu al VUI-lea, s-a grăbit să se declare prietenul Medicilor, alegând-o drept soţie a fiului său, Franceschetto Cybo, pe Maddalena, fiica lui Lorenzo. El i-a mai făcut o serie de promisiuni lui Lorenzo, promisiuni pe care, după obiceiul său, nu le-a ţinut. Lorenzo s-a preocupat de ştiinţe şi de arte, i-a adunat în jurul său pe Poliziano, Pico della Mirandola, Marcello Puici, Landino Scalficino, Andrea Mantegna, Perugino, Leonardo da Vinci, Sangallo, Bramante, Ghirlandajo

precum şi pe tânărul Michelangelo*. Să adăugăm că, în cei douăzeci de ani cât a guvernat Florenţa, Lorenzo i-a văzut născându-se pe Giorgione, fra Bartolomeo, Rafael, Sebastiano del Piombo, Andrea del Sarto* glorii ale artei secolului ce se sfârşea cât şi a aceluia ce venea, în mijlocul acestei lumi de savanţi, poeţi şi artişti, retras la vila sa de la Careggi, Lorenzo a simţit cum moartea se apropia, cu toate îngrijirile de neînchipuit ale medicului său, Piero Leoni da Spoletto, care doza medicamentele nu numai după boala cât şi după bogăţia pacientului. Lorenzo a înghiţit până şi soluţii de perle şi pietre preţioase, dar care nu l-au ajutat, în momentul ultim, cu puţin înainte de a părăsi această lume, şi-a dat seama că sosise timpul să se gândească şi la viaţa de dincolo şi, pentru a-şi netezi calea spre cer, l-a chemat pe dominicanul Girolamo Savonarola*.

Această alegere era ciudată: în mijlocul corupţiei clerului, fra Girolamo Savonarola se păstrase pur şi auster; în plină aservire a patriei, Girolamo Savonarola îşi amintea de libertate.

Lorenzo era pe patul său de moarte, palid şi nemişcat asemenea unei făpturi de marmură, când Girolamo Savonorala s-a apropiat de căpătâiul său. Lorenzo se sfârşea, dar călugărul, mistuit de posturi, veghe şi extaz, era mai palid decât el.

Savonarola mai era şi profet: el prezisese sosirea francezilor în Italia şi avea să-i prezică lui Carol al VII-lea că va trece munţii înapoi. Asemenea acelui profet care, înainte de asediul Ierusalimului, străbătuse oraşul sfânt, strigând timp de opt zile: „Nenorocire Ierusalimului!” şi a noua zi: „Nenorocire mie!” – lui Savonarola îi era dat să-şi prezică propria moarte. De mai multe ori se trezise din somn, vrăjit dinainte de flăcările rugului său.

Călugărul i-a cerut lui Lorenzo un singur lucru în schimbul iertării păcatelor sale: libertatea patriei. Lorenzo a refuzat şi călugărul l-a părăsit, cu chipul îndurerat {18}.

O clipă după aceasta, Lorenzo a fost găsit mort, îmbrăţişând un crucifix pe care-l smulsese de pe perete, ca şi când ar fi implorat Domnului iertarea pe care i-o refuzase călugărul inflexibil.

Astfel a murit, lăsând Florenţei o luptă de treizeci şi opt de ani împotriva familiei sale, cel pe care posteritatea avea să-I numească Lorenzo Magnificul.

Şi cum moartea sa avea să aducă multe neajunsuri, cerul a trimis semne ameninţătoare: fulgerul a căzut deasupra cupolei unei biserici când Rodrigo Borgia a fost ales Papă.

Piero a fost succesorul tatălui său, un succesor prea firav pentru moştenirea lăsată de Lorenzo. Născut în anul 1471, în consecinţă doar de douăzeci şi unu de ani, Piero era un tânăr frumos, influenţabil în loc să fie bun, curtenitor în loc să fie adulator, risipitor în loc să fie darnic.

În situaţia în care se găsea Europa, ar fi fost nevoie, pentru a merge înainte, de politica înţeleaptă a lui Cosimo Părintele Patriei sau de voinţa puternică a lui Cosimo I.

Piero nu semăna cu niciunul din aceştia doi şi astfel s-a pierdut pe sine riscând să piardă şi Italia.

Istoricul Guicciardini spune că Italia nu mai fusese atât de fericită, de bogată şi de liniştită ca în 1492, din vremea împăratului August, care adusese propăşirea a o sută douăzeci de milioane de oameni. Domnea o pace aproape generală în acel an, 1492. Călătorul care cobora din Alpii piemontezi şi se îndrepta spre Veneţia prin Lombardia sau cel care mergea de la Veneţia spre Roma în lungul Adriaticei, cât şi cel care se îndrepta până în capătul Calabriei – vedea pretutindeni câmpii cultivate, dealuri acoperite de vii, oraşe bogate, cu mulţi locuitori care, dacă nu erau cu toţii liberi, cei puţin erau fericiţi.

Neglijenţa şi invidia Florenţei nu făcuseră încă mlaştini din pieţele Pisei, marchizul de Marignan nu distrusese încă o sută douăzeci de sate doar pe teritoriul Sienei, războaiele dintre familiile Orsini şi Colonna nu schimbaseră încă ţinuturile fertile ale Romei în deserturi aride.

În ceea ce îi priveşte pe ţăranii italieni, ei erau la acea vreme, fără îndoială, cei mai fericiţi din lume. În timp ce şerbii din Germania şi ţăranii francezi Trăiau sau răspândiţi şi aciuaţi în colibe sărăcăcioase sau înghesuiţi ca nişte animale în sate mizerabile – italienii locuiau în târguşoare împrejmuite de ziduri, cu vitele şi uneltele lor puse la adăpost de agresori. Locuiau în condiţii bune, aveau arme, o vistierie comună, magistraţi aleşi. Când se luptau, ştiau că fac aceasta pentru a-şi apăra căminele şi patria.

Orăşenii nu erau mai puţin fericiţi, în mâinile lor se afla comerţul şi, de la un capăt la altul, Italia era un bazar imens, în Toscana se aflau ateliere în care erau prelucrate lâna, cânepa, pieile, sulful şi bitumul. Produsele străine veneau dinspre Marea Neagră, Egipt, Spania sau Franţa prin porturile din Genova, Pisa, Napoli şi Veneţia. Aceste produse erau schimbate pe unele indigene sau plecau mai departe, dar prelucrate, astfel încât valoarea lor se tripla sau se împătrea. Forţa de muncă nu lipsea. Bogaţii aduceau mărfurile, săracii contribuiau cu munca lor. Nobilii schimbau pe bani produsul acestor asocieri.

Privind la recoltele bogate, la atelierele înfloritoare şi raportându-le la popoarele sărace, barbare şi grosolane din jur, suveranii Italiei înţeleseseră că nu era departe ziua în care vor deveni o pradă bună pentru celelalte naţiuni, în acest sens, încă din 1480, Florenţa, Milano, Napoli şi Ferrara semnaseră între ele un pact ofensiv şi defensiv pentru a face faţă pericolului, fie că venea din interior sau din exterior.

Aceasta era situaţia, când Rodrigo Borgia a fost ales papă şi s-a urcat pe Sfântul Scaun sub numele de Alessandro al VI-lea.

Cu prilejul fiecărei alegeri a unui nou papă, obiceiul era ca toate statele creştine să trimită la Roma câte o ambasadă solemnă, pentru a reînnoi, individual, jurământul de credinţă şi ascultare faţă de Sfântul Părinte. Fiecare oraş-

stat italian şi-a numit ambasadorii şi Florenţa i-a desemnat pe Piero de'Medici şi pe Gentile, episcopul de Arezzo.

Fiecare din mesageri primise misiunea cu mare bucurie. Era un prilej nimerit pentru ca Piero de'Medici să-şi arate luxul, iar Gentile, elocinţa. Piero i-a pus la lucru pe cei mai buni croitori din Florenţa, ca să-i facă haine splendide, toate brodate cu pietre preţioase. Averea familiei celei mai bogate în perle, rubine şi diamante, se presărase până şi pe hainele pajilor. Unul din ei, chiar, purta la gât un colier în valoare de o sută de mii de ducaţi. Gentile îşi pregătise discursul şi amândoi aşteptau cu nerăbdare să vadă ce impresie vor face. Dar atunci au aflat că Lodovico Sforza văzuse în alegerea noului papă nu numai prilejul de a întări mai mult Liga din 1480, ci şi acela de a o face să apară cât mai unită.

În acest scop, el hotărâse ca cei patru ambasadori să-şi facă apariţia în aceeaşi zi, iar cel din Napoli să ia cuvântul în numele tuturor, având şi acordul lui Ferrante, regele din Napoli,

Acest plan răsturna însă cu totul ceea ce plănuiseră Piero şi Gentile. Dacă cei patru ambasadori soseau în oraş în acelaşi timp, eleganţa şi bogăţia lui Piero de'Medici trecând pe străzile Romei s-ar fi estompat între ale celorlalţi. Dacă trimisul din Napoli lua cuvântul, discursul lui Gentile era pierdut.

Aceste interese personale au schimbat faţa peninsulei şi au adus cincizeci de ani de războaie în Italia şi prăbuşirea libertăţii florentine. Iată în ce fel: Piero şi Gentile, nevrând să renunţe la efectul pe care intenţionau să-l provoace, au obţinut din partea regelui Ferrante să-şi retragă cuvântul dat lui Lodovico Sforza. Acesta, care cunoştea politica tiranică a bătrânului rege din Napoli, a luat drept cauză a încălcării cuvântului dat cu totul altceva decât cauza reală. A crezut că Ferrante era pe cale de a constitui o altă Ligă, îndreptată împotriva lui; şi atunci Lodovico s-a retras din vechea înţelegere şi a format o nouă alianţă cu Papa

Alessandro al VI-lea, cu ducele Hercule al III-lea din Ferrara şi cu Republica Veneţia. Această alianţă trebuia să întreţină o armată de douăzeci de mii de cai şi zece mii de fantasini, pentru păstrarea păcii.

La rândul său, Ferrante s-a speriat de această Ligă şi n-a văzut decât un mijloc de a-i anihila efectele: acela de a-i smulge lui Lodovico Sforza regenţa pe care o exercita în numele nepotului său, regenţă care, în pofida tuturor uzanţelor, se prelungise deja până la vârsta de douăzeci şi doi de ani a prinţului. Drept care, în calitatea sa de tutore, Ferrante l-a incitat pe ducele de Milano să predea puterea în mâinile nepotului său.

Sforza, care era un om hotărât şi care nu pregeta de la nimic, cu o mână i-a oferit nepotului său o băutură otrăvită şi cu cealaltă mână a semnat un tratat de alianţă cu Carol al VIII-lea.

Tratatul sublinia că:

— Regele Franţei va încerca o cucerire a regatului Napoli, asupra căruia cerea drepturile Casei de Anjou, uzurpată de Casa de Aragon;

— Ducele de Milano va permite regelui Franţei trecerea prin statul sau şi îi va asigura o escortă de cinci sute de soldaţi;

— Ducele de Milano va permite regelui Franţei să aibă la Geneva câte vase va dori;

— Ducele de Milano va împrumuta regelui Franţei două sute de mii de ducaţi, plătibili în momentul plecării sale.

Carol al VIII-lea a promis şi el:

— Să apere autoritatea personală a lui Lodovico Sforza asupra ducatului Milano împotriva oricui ar atenta la dreptul său;

— Să menţină la Asti, oraş aparţinând ducelui de Orleans de pe urma moştenirii de la Valentina Visconti, bunica sa, două sute de soldaţi francezi, gata oricând să sară în ajutorul Casei Sforza;

— Să-i lase aliatului său principatul Tarento, de îndată ce Napoli va fi cucerit.

La 20 octombrie 1494, Gian Galeazzo murise şi Lodovico Sforza a fost proclamat duce de Milano.

La l noiembrie, Carol al VIII-lea se afla în faţa Sarzanei, cerând trecere şi găzduire prin statele Toscana şi Florenţa.

Piero şi-a amintit că, într-o situaţie relativ asemănătoare, tatăl său Lorenzo semnase cu regele Ferrante o înţelegere favorabilă Florenţei. S-a hotărât să imite acest exemplu, a constituit o ambasadă, cu el în frunte şi s-a dus să-l întâmpine pe regele Carol al VIII-lea.

Lorenzo fusese, însă, un om de geniu, familiarizat cu politica şi diplomaţia; Piero nu era decât un novice care nu cunoştea desfăşurarea acelui mare joc de şah după care acţionează lumea. Fie din teama, fie din prostie, Piero a făcut greşeli peste greşeli. Trebuie să nu uităm, totuşi, că regele Franţei s-a purtat cu el aşa cum nu erau obişnuiţi de'Medici.

Carol al VIII-lea l-a primit călare şi l-a întrebat, de sus, ca de la stăpân la supus, cum de aveau îndrăzneala, el şi concetăţenii săi, să discute trecerea sa prin Toscana. Piero de'Medici a răspuns că era vorba despre vechi înţelegeri, despre consimţământul însuşi al regelui Ludovic al XI-lea faţă de cele stabilite deja între Lorenzo de'Medici şi regele Ferrante din Napoli. Plin de umilinţă, Piero a declarat că nu ţinea să respecte întru totul aceste vechi înţelegeri şi că era gata să facă ceea ce dorea regele. Carol al VIII-lea, care nu se aştepta la o astfel de cedare, a cerut să-i fie date oraşul Sarzana, precum şi cheile oraşelor Pietra Santa, Pisa, Librafatta şi Livorno.

În fine, pentru a fi siguri de protecţia regală, republica florentina să-i împrumute şi suma de două sute de mii de florini.

Piero de'Medici a fost de acord cu totul, deşi nu avea instrucţiuni care să-l împuternicească în acest sens. Atunci, Carol al VIII-lea i-a ordonat să încalece şi să purceadă la

remiterea fortăreţelor. Piero s-a supus şi armata franceză, condusă de urmaşul lui Cosimo Părintele Patriei şi al lui Lorenzo Magnificul, şi-a început marşul triumfal prin Toscana.

Ajungând la Lucea, Piero de'Medici a aflat că toate concesiile pe care le făcuse regelui Franţei nemulţumiseră Florenţa. El a cerut permisiunea lui Carol al VIII-lea să-l preceadă la intrarea în oraş, pretextând solicitarea împrumutului de două sute de mii de florini. Regele avea deja în stăpânirea sa toate oraşele pe care le râvnise, astfel încât n-a văzut nici un inconvenient în acordarea acestei permisiuni unui om care părea atât de devotat cauzei franceze. El l-a anunţat pe Piero că va fi şi el în Florenţa, peste câteva zile.

Piero a plecat din Lucea şi a ajuns noaptea în Florenţa, intrând în palatul său de pe Via Larga fără ca nimeni să-l fi recunoscut.

A doua zi dimineaţă, la 9 noiembrie 1494, după ce s-a sfătuit cu prietenii şi rudele, care erau cu toţii descurajaţi, Piero a vrut să încerce o ultimă acţiune şi s-a dus direct la palatul Signoriei. Dar palatul era închis şi în piaţă l-a găsit pe gonfalonierul Jacopo Nerli, care îl aştepta şi care l-a sfătuit să nu meargă mai departe arătându-i-l pe magistratul Lucas Corsini, ce stătea cu spada în mână la una din porţi. Era o reacţie clară împotriva puterii Medicilor.

Piero s-a retras iară a spune un cuvânt, fără a se ruga, fără a ameninţa, ca un copil căruia i se porunceşte să plece şi care ascultă cuminte. S-a retras în palatul de pe Via Larga şi i-a scris cumnatului său Paolo Orsini să-i vină în ajutor, cu oamenii săi. Scrisoarea fiind interceptată, Signoria a văzut în ea o tentativă de rebeliune şi, din fericire pentru Piero, a citit-o cu glas tare în public, chemând cetăţenii la arme. Aflând acestea, Orsini a venit în grabă cu oameni înarmaţi şi, în fruntea lor, i-a scos pe Piero şi pe Giuliano, fratele său, prin Porta a San Gallo. Cardinalul

Giovanni, care a devenit mai târziu papa Leon al X-lea, mai războinic decât fraţii săi, a mai făcut o ultimă încercare de a aduna pe partizanii Medicilor, strigând: Paliei Palie! Dar aceste cuvinte, cu efect magic pe timpul lui Cosimo Părintele Patriei şi al lui Lorenzo Magnificul, n-au mai avut nici un ecou.

Ajungând pe strada Calzajoli, cardinalul bătăios a văzut că era blocată de mulţimea care îl ameninţa şi îl huiduia. Dându-şi seama că era primejdios să meargă mai departe, s-a retras, dar poporul s-a luat după el. Având un cal bun, Giovanni a câştigat teren până ce, în faţa lui, a zărit apropiindu-se o altă trupă care urma, inevitabil, să-l oprească. A sării de pe cal şi a intrat într-o casă a cărei poartă era deschisă. Din fericire, casa comunica cu o mănăstire de franciscani. Unul din călugări i-a dat îmbrăcămintea sa fugarului; astfel deghizat, Giovanni a putut părăsi oraşul ostil şi i-a regăsit pe fraţii săi ascunşi în Munţii Apenini.

De'Medici au fost proclamaţi trădători ai patriei.

Un decret i-a numit rebeli, le-a confiscat toate bunurile şi a promis cinci mii de ducaţi aceluia care avea să-i aducă prinşi pe fugari sau cel puţin capetele lor. Toate familiile izgonite odinioară, la revenirea din 1434 a lui Cosimo şi după eşecul conspiraţiei familiei Pazzi din 1478, s-au reîntors acum în Florenţa. Giovanni şi Lorenzo de'Medici, fiii lui Pierfrancesco şi nepoţi ai celor alungaţi, pentru a nu mai avea nimic comun cu ei şi-au repudiat numele de'Medici şi l-au luat pe cel de Popolani. Şi-au schimbat până şi blazonul, adoptându-l pe cel al guelfilor.

După aceste prime măsuri, au fost trimişi ambasadori la Carol al VIII-lea. Aceşti ambasadori erau Piero Capponi, Giovanni Cavalcanti, Pandolfo Rucellai şi fra Girolamo Savonarola – acela care îi refuzase ultima împărtăşanie şi iertarea păcatelor lui Lorenzo Magnificul, pentru că n-a vrut, cum îl rugase părintele, să redea libertatea Florenţei.

Ambasadorii l-au găsit pe Carol al VIII-lea ocupat să le redea independenţa celor din Pisa, care erau de optzeci şi şapte de ani sub dominaţia Florenţei.

Cel care a vorbit întâi a fost Savonarola: el a folosit acel ton de entuziasm profetic ce îl caracteriza şi, de obicei, producea un efect atât de puternic asupra auditorilor săi. Dar Carol al VIII-lea, care era mai puţin rafinat şi care nu auzise vorbindu-se despre ilustrul dominican, a ascultat promisiunile şi ameninţările acestuia ca pe o predică, iar când discursul s-a încheiat, şi-a făcut semnul crucii şi a spus că le va aranja pe toate la Florenţa, într-adevăr, la 17 noiembrie, seara, regele s-a prezentat la poarta San Friano, unde era aşteptat cu mic cu mare de întreaga Florenţa. A găsit toată nobilimea în haine de sărbătoare, clerul cântând imnuri şi mulţimea care, mereu avidă de schimbare, credea că va afla în căderea Casei de'Medici ceva din vechea ei libertate. Carol al VIII-lea era întâmpinat cu un baldachin de aur, sub care s-a oprit pentru a rosti câteva cuvinte evazive ca răspuns la urările lor de bun sosit. Apoi, luându-şi spada din mâinile scutierului său, a dat poruncă de intrare în oraşul pe care l-a străbătut aproape în întregime, urmat de armată şi de artilerie. S-a dus să se instaleze în palatul de pe Via Larga.

Florentinii crezuseră că întâmpină un oaspete, dar Carol al VIII-lea, cu spada în mână, le dăduse să înţeleagă că venea în chip de cuceritor. A doua zi, când s-a trecut la negocieri, lucrurile s-au arătat mai clar. Signoria dorea să ratifice tratatul Medicilor, dar regele francez a răspuns că tratatul nu mai era valabil în urma căderii celui care îl semnase. A mai declarat că nu hotărâse încă nimic cu privire la Florenţa şi că cei de la Signorie nu aveau decât să vină a doua zi pentru a afla dacă se va răzgândi sau nu cu privire la înţelegerea încheiată cu de'Medici.

Răspunsul era îngrozitor, dar florentinii nu îşi uitaseră încă vechile lor virtuţi. Ca din întâmplare fiecare din marile familii îşi adunase în jurul ei toţi slujitorii şi prietenii, nu cu

intenţia de a începe ostilităţile, ci cu hotărârea de a se apăra, dacă francezii aveau să atace, încă de la intrarea sa în oraş, Carol al VIII-lea fusese cam mirat de forfota de pe străzi şi de la toate ferestrele caselor. Signoria a dat noi ordine şi, în noaptea de aşteptare în care soarta Florenţei urma să se decidă, populaţia oraşului a mai crescut cu o treime.

A doua zi, la ora convenită, deputaţii s-au prezentat la rege. L-au găsit aşezat pe tron, cu capul acoperit şi avându-l la picioarele sale pe secretarul care ţinea în mână tratatul. După ce fiecare şi-a luat locul, secretarul a început să citească, articol cu articol, condiţiile impuse de regele Franţei. Abia începuse, că deputaţii florentini l-au şi întrerupt şi au început să protesteze într-un glas. Întrucât discuţiile acestea îl oboseau pe Carol al VIII-lea, el a zis:

— Domnilor, dacă veţi continua astfel, am să pun să sune trompetele!

La aceste cuvinte, Piero Capponi, care era secretar al Republicii, nemaiputându-se stăpâni, a smuls din mâinile secretarului regelui capitularea ruşinoasă care le era propusă, a rupt-o în bucăţi şi a răspuns:

— Ei bine, Sire, puneţi să vă sune trompetele. Noi vom pune să se tragă clopotele.

Azvârlind tratatul rupt, a ieşit urmat de toţi ceilalţi ambasadori, pentru a da ordinul care avea să facă din Florenţa un câmp de luptă.

Acest răspuns îndrăzneţ a salvat Republica prin însăşi cutezanţa lui. Fie din teamă, fie din generozitate, Carol al VIII-lea l-a rechemat pe Capponi. S-au dezbătut alte condiţii, care, acceptate şi semnate de cele două părţi, au fost comunicate la 26 noiembrie, în timpul slujbei de la catedrala Santa Maria del Fiore.

Iată care erau acele condiţii:

— Signoria se angaja să-i plătească regelui Franţei, cu titlu de contribuţie de război, suma de o sută douăzeci de mii de florini, în trei rate;

— Signoria se angaja să ridice sechestrul de pe bunurile familiei de'Medici şi să revoce decretul care punea un preţ pe capul lor;

— Signoria se angaja să-i ierte pe locuitorii Pisei, dacă aceştia aveau să se supună din nou Florenţei;

— În sfârşit, Signoria recunoştea drepturile ducelui de Milano asupra Sarzanei şi asupra oraşului Pietra Santa.

Regele Franţei se angaja să restituie fortăreţele care îi fuseseră remise de Piero de'Medici, de îndată ce avea să cucerească regatul Napoli şi avea să încheie o pace sau o înţelegere de neagresiune pentru doi ani.

Peste două zile, Carol al VIII-lea a părăsit Florenţa şi a înaintat spre Roma, pe drumul Sienei. În această perioadă, probabil, i-a cerut lui Leonardo da Vinci să-i facă portretul.

Cele unsprezece zile pe care le petrecuse în palatul de pe Via Larga fuseseră îndeajuns pentru a jefui splendida colecţie de tablouri, statui, medalii adunate cu mare cheltuială de către Cosimo şi Lorenzo. Fiecare senior din suita regelui luase ceea ce dorise, nu după valoarea obiectelor, ci după propriul capriciu.

Astfel datorită ignoranţei curtenilor, au fost salvate multe lucruri preţioase.

În ce îl priveşte pe Piero de'Medici, el şi-a refăcut restul vieţii care, de altfel, a fost de scurtă, în încercări de a reveni la Florenţa, fie prin şiretlic, fie prin forţă, într-o zi, s-a aflat că a murit lamentabil, aşa cum trăise: în timpul unei traversări a râului Garigliano, pontonul pe care se afla s-a scufundat şi Piero de'Medici s-a înecat, în urma lui, rămânea un fiu, numit Lorenzo, pe care îl avusese cu soţia sa Alfonsina Orsini.

Acesta a fost Lorenzo, duce de Urbino, al cărui unic merit a fost acela de a fi fost tatăl a două personalităţi marcante: al Caterinci de 'Medici, celebră ca autoarea nopţii negre a istoriei Franţei, Noaptea Sfântului Bartolomeu {19} şi al lui Alessandro, cel care a înăbuşit ultimele zvâcniri ale libertăţii florentine. Mai adăugaţi la acestea faptul că

doarme într-un mormânt sculptat de Michelangelo. Statuia sa este mai cunoscută decât el însuşi şi mulţi dintre cei care nu ştiu cine a fost sărmanul şi laşul duce de Urbino ştiu totul despre statuia numită Pensiero.

Exilul Medicilor a durat optsprezece ani. În 1512, ei s-au întors la Florenţa, readuşi de spanioli. Dar au fost primiţi nu ca nişte prinţi, ci ca simpli cetăţeni.

Înainte ca de'Medici să se reîntoarcă, vreo douăzeci şi cinci sau treizeci de partizani ai familiei, uimiţi de gloria literară a Magnificului, în cele două decenii de revoluţii şi tulburări care zguduiseră Italia după moartea lui, făcuseră în grădinile lui Bernardo Rucellai un fel de academie şi vedeau în succesorii lui Lorenzo continuatorii gloriei sale. Ei au hotărât să le dea acestora o putere mai mare chiar decât aceea pe care o pierduseră. Prin urmare, în frunte cu Bartolomeo Valori, Rucellai, Paolo Vettori, Francesco Albizzi, Tornabuoni şi Vespucci, ei au pătruns înarmaţi, în dimineaţa zilei de 31 august, în palatul Signoriei, până la apartamentul gonfalonierului Soderini. L-au dus cu forţa până la casa de pe cheiul fluviului Arno, a lui Paolo Vettori. Ştiindu-l la loc sigur şi bine păzit, ei au convocat Signoria, căpeteniile guelfilor şi păstrătorii legilor, somându-i pe toţi să fie de acord cu îndepărtarea lui Soderini. Spre marea lor surpriză, doar nouă din şaptezeci au votat pentru. Atunci Paolo Vettori a ridicat vocea:

— Cei care au votat pentru menţinerea lui Soderini, au votat pentru moartea sa; căci, dacă nu-l putem demite, îl vom ucide.

La un al doilea tur de scrutin, s-a votat în unanimitate pentru demiterea lui Soderini.

Peste două zile, Giuliano de'Medici, fratele lui Piero, nevolnicul gonfalonier ce se înecase în râul Garigliano, s-a reîntors în Florenţa, rară a mai aştepta ca o sentinţă a noilor magistraţi să anuleze decretul de izgonire a familiei. S-a instalat în palatul familiei Albizzi. La sugestia lui, s-a prezentat în Signorie o lege nouă, prin care funcţia de

gonfalonier dura doar un an, iar Marele Consiliu avea funcţii mult reduse fiindcă deasupra lui se înfiinţase alt Consiliu. Gianbattista Ridolfi, o rudă apropiată a Medicilor, a fost ales gonfalonier cu majoritate de voturi. Cardinalul Giovanni, care aşteptase la Prato rezultatul acestor demersuri, a intrat şi el în Florenţa, la 14 septembrie 1512, înconjurat de fantasini din Bologna şi de soldaţi şi nu înconjurat de preoţi şi călugări. Cu această gardă, s-a instalat în palatul de pe Via Larga, primind timp de două zile omagiile supuşilor săi, aşa cum ar fi făcut un suveran. De abia în cea de a treia zi, cardinalul Giovanni de'Medici s-a prezentat la Signorie, cu escorta sa. Signoria nu avusese încă timpul să-şi reorganizeze gărzile, astfel încât soldaţii lui Giovanni au blocat nestingheriţi toate ieşirile. Giuliano a cerut Consiliului Signoriei să convoace poporul.

Acesta s-a prezentat şi a făcut tot ce s-a dorit, într-atâta era de dornic de a servi. S-au abolit toate legile de după 1494, adică de după exilarea lui Piero. Gianbattista Ridolfi, care pe vremea lui Savonarola se arătase cam prea plin de zel pentru libertate, a fost silit să abdice din funcţia de gonfalonier, ceea ce a făcut la data de l noiembrie.

Astfel, guvernul florentin a trecut de la un regim constituţional şi de la libertatea republicană la o oligarhie îngustă. Acestea au fost „lanţurile de argint” despre care am mai vorbit.

Datorită acestei revoluţii, ceilalţi de'Medici s-au întors curând după fiii lui Lorenzo Magnificul, Giuliano şi cardinalul Giovanni. Dintre repatriaţii de atunci amintim de Lorenzo al II-lea, fiul lui Piero, cel care se înecase în râul Garigliano, singurul descendent legitim, alături de unchii săi, al lui Cosimo Părintele Patriei. S-au mai întors: Alessandro, fiul său bastard, care a devenit duce de Florenţa; Hippolito, bastardul lui Giuliano II, care a devenit cardinal şi, în fine, Giulio, cavaler de Rhodos, bastard al lui Giuliano, fratele Magnificului, asasinat de către Pa/zi. El avea să devină papa Clement al VII-lea.

Peste şapte sau opt luni, puterea Medicilor s-a întărit prin alegerea lui Leon al X-lea în tronul pontifical.

La aflarea acestei veşti, Giuliano, negând ca în faţa sa se deschidea o carieră mai frumoasă şi, mai ales, mai sigură la curtea fratelui său, a lăsat în mâinile nepotului său Lorenzo guvernarea Florenţei şi a plecat la Roma. Acolo, Leon al X-lea l-a făcut gonfalonier, căpitan general al Bisericii şi vicar al Modenei şi al Parmei.

Aceasta nu era încă totul: Giuliano întindea deja un braţ spre ducatul Milano şi celalalt braţ spre regatul Napoli. O febră puternică l-a lovit în momentul în care, în fruntea armatei sale, se îndrepta spre Bayard {20} şi La Palice {21}. A lăsat, cum spuneam, conducerea nepotului său Lorenzo şi a cerut să fie dus la mănăstirea din Fiesole; a murit la 17 mai 1516, în vârstă de douăzeci şi şapte de ani, după o agonie îndelungată şi dureroasă.

Cam cu un an înainte de moartea sa, se căsătorise cu mătuşa din partea mamei a regelui Francisc I, sora ducilor de Savoia, Filibert şi Carol. Nu a avut copii de la ea şi singurul său urmaş a fost un fiu bastard, Hippolito. Cât priveşte ducatul de Nemours, pe care Francisc I i-l oferise cu prilejul căsătoriei, acesta a revenit coroanei Franţei, la moartea lui Giuliano.

Dragostea sa pentru artă a făcut din Giuliano un fiu demn al lui Lorenzo Magnificul. Cât timp a stat la curtea din Urbino, Pietro Bembo* a făcut din el un specialist în limba toscană.

La 18 august, Lorenzo de'Medici, succesor al unchiului său, a obţinut ducatul de Urbino. Apărându-şi acest domeniu, el a fost rănit la cap, în timpul asediului de la Mondolfo. Florenţa, care l-a crezut mort, s-a bucurat, dar când, după patruzeci de zile de convalescenţă petrecute la Ancona, Lorenzo a reapărut, oraşul s-a convins de vindecarea lui. S-a mai spus, după istoricul Giovio Cambi, că mulţi florentini l-au crezut în continuare mort pe Lorenzo şi

cel care le apăruse în faţă era considerat un strigoi însufleţit de demon.

Dar cei care îi doreau moartea cu atâta ardoare n-au avut mult de aşteptat. Ducele de Urbino se căsătorise cu Madeleine de la Tour d'Auvergne şi era deja atins de boala pe care francezii le-au reproşat-o italienilor şi italienii francezilor. I-a transmis-o şi soţiei sale, iar femeia, slăbită, s-a stins la 23 aprilie 1519, când i-a dat naştere Caterinei de'Medici, viitoarea soţie a lui Henric al II-lea – cea care, în schimbul familiei sale pe cale de a se stinge, avea să dea trei regi Franţei şi o regină Spaniei.

La cinci zile de la naşterea fiicei sale şi de la moartea soţiei sale, adică la 28 aprilie 1519, Lorenzo a murit, la rândul său. Leon al X-lea, singurul descendent legitim al lui Cosimo Părintele Patriei, a văzut cum ramura vârstnică a familiei de'Medici nu mai era reprezentată decât de trei bastarzi: Giulio, care era deja cardinal, Hippolito şi Alessandro, care erau pe atunci doar doi copii de opt şi nouă ani.

Din această cauză, la Florenţa se spunea cu voce tare, că trebuia dărâmată casa în care locuia cardinalul Giulio, împreună cu cei doi nepoţi ai săi, şi, în locul rămas, să se facă o piaţă, pe care s-o numească „Piaţa Trei Catâri”.

Ca răspuns la această ironie, în acelaşi an, la 11 iunie 1519, s-a născut un băiat care a primit la botez numele de Cosimo şi care, peste douăzeci de ani, avea să adauge numelui său şi calificativul de cel Mare.

Acest an a fost acela al marilor evenimente. La şaisprezece zile după naşterea acestui copil, care avea să aibă o influenţă atât de mare asupra Toscanei, a fost ales ca împărat Carol Quintuî, după ce alesul de Saxa şi Francisc I au fost îndepărtaţi.

Florenţa, care nu putea citi în viitor ce nenorociri avea să-i aducă noul împărat şi la ce supunere şi umilinţe o va obliga băiatul abia născut, se vedea scăpată de Casa de'Medici pentru totdeauna, văzându-l pe Leon al X-lea pe tronul pontifical şi ştiind că neamul lui Cosimo Părintele Patriei era

aproape stins. Dar Papa dispusese deja ca Toscana să-i revină cardinalului Giulio, vărul său. Lorenzo nu murise încă la data la care Giulio venise de la Roma pentru a-şi lua în primire moştenirea.

Totuşi, florentinii au câştigat ceva la moartea lui Lorenzo: cardinalul Giulio a anunţat în mod public magistraţilor că intenţia lui nu era de a le reda libertatea pierdută, ci de a respecta libertatea care le mai rămăsese. Contrar obiceiului celor ce vin la putere, el a făcut mai mult decât să-şi ţină aceste promisiuni. Giulio a lăsat guvernul oraşului să ia o oarecare aparenţă republicană, ceea ce i-a adus o mare popularitate. De îndată însă ce a ajuns papă, sub numele de Clement al VII-lea, el şi-a câştigat un renume cu mult mai strălucit decât popularitatea de până atunci.

Moartea, însă, intrase în familie.

La 21 noiembrie 1521, când bubuitul tunului de la castelul San Angelo anunţa căderea revoltatului Milano, Leon al X-lea s-a simţit pe neaşteptate cu mult prea rău pentru a putea fi dus la Vatican, din grădinile sale de la Miliana, unde se afla. Şi-a adus aminte că, în ajun, Bernardo Malespina, paharnicul său, îi servise un vin cu gust ciudat, care îi făcuse rău imediat ce-l băuse. Doctorii, alertaţi, i-au aplicat fel şi fel de antidoturi de otravă, dar, desigur, era prea târziu. Starea papei se agrava şi la l decembrie, după ce a aflat vestea cuceririi Parmei (care fusese atât de mult timp dorinţa sa arzătoare încât spusese la un moment dat că ar plăti-o şi cu propria sa viaţă), a murit la orele unsprezece ale serii.

A doua zi, în zori, paharnicul Bernardo Malespina a încercat să iasă din Parma, ţinând doi câini în lesă, ca şi când s-ar fi dus la vânătoare. Gărzilor li s-a părut ciudat ca, imediat după moartea papei, unul din cei mai intimi slujitori ai săi se gândea la o distracţie cum era vânătoarea, astfel încât l-au arestat şi l-au azvârlit în închisoare. De îndată ce a sosit la Parma, cardinalul Giulio de'Medici l-a şi eliberat pe Bernardo Malespina, de teamă (spun, cu naivitate, atât

Nardi în Istoria florentină cât şi Paris de Grassis în Analele Ecleziastice) ca numele unui mare prinţ să nu fie amestecat în crima paharnicului şi, devenind cunoscut, să nu aducă noi duşmani puternici familiei de'Medici.

Leon al X-lea a domnit opt ani, opt luni şi nouăsprezece zile şi a lăsat descendenţa lui Cosimo redusă la trei bastarzi.

Este adevărat că, la optsprezece luni de la moartea lui Leon al X-lea, unul din aceşti trei bastarzi s-a urcat pe tronul pontifical, nu sub numele de Giulio al II-lea, cum era de aşteptat, ci sub numele de Clement al VII-lea, El s-a grăbit să-şi asigure duşmanii, anunţându-şi intenţia de a practica cea mai sfântă virtute regală.

De-abia suit pe tron, unchiul şi-a concentrat toată atenţia şi dragostea asupra celor doi nepoţi, Alessandro şi Hippolito. De altfel, se zice că, deşi primul trecea drept fiul lui Lorenzo, ducele de Urbino, era, de fapt, rodul unei iubiri din tinereţe a cardinalului Giulio, de pe vremea în care era doar cavaler de Rhodos. Noul papă s-a străduit ca să-şi folosească întreaga influenţă pentru a menţine într-o poziţie înaltă, ca aceea pe care o ocupaseră de'Medici la Florenţa şi aceste rămăşiţe nelegitime ale ramurii mai vârstnice a familiei.

Din păcate, acela pe care îl numise tutore al celor doi tineri şi pe care, de altminteri, îl numise şi şef provizoriu al Republicii, Silvio Passerini, cardinal de Cortone, nu avea nici o calitate care să-i facă pe florentini să uite resentimentele lor faţă de familia de'Medici. Era avar şi imprudent, iar prin acţiunile sale i-a îndepărtat şi pe ultimii, din cei şi aşa destul de puţini, care rămăseseră devotaţi Medicilor.

Pe de altă parte, Clement al VII-lea a adoptat o politică total contrară celei pe care o practicase Leon al X-lea. În loc să declare, ca predecesorul său, că nu se va simţi liniştit pe tron decât atunci când francezii nu vor mai stăpâni nici o palmă de pământ în Italia – el s-a aliat cu francezii. Aceasta

a făcut ca Roma, nemulţumită, să-l închidă pe papă în castelul Sant' Angelo şi să-i oprească brutal influenţa, între timp, florentinii s-au revoltat şi i-au alungat, pentru a treia oară, pe de'Medici. Aceasta s-a întâmplat însă abia în mai 1527.

Clement al VII-lea a scăpat vânzând şapte pălării de cardinali, iar cu banii şi-a plătit eliberarea. A fugit din Roma, îmbrăcat cu hainele unui valet şi s-a ascuns la Orvieto. Florentinii se considerau fericiţi pe viitor, văzându-l învingător pe Carol al V-lea şi pe papă fugind.

Dar ceea ce interesul a divizat poate fi din nou apropiat, tot de interes. Carol al V-lea, ales împărat în 1519, nu era încă încoronat de papă şi această solemnitate era deosebit de importantă în momentul schismei lui Luther, pentru interesele regelui catolic. S-a convenit, deci, că papa Clement al VII-lea îl va încorona pe împărat şi că acesta îl va pune în fruntea Florenţei pe bastardul Alessandro, căruia Carol i-o dădea de nevastă pe fiica sa bastardă, Margareta de Austria, în ceea ce îl privea pe celălalt bastard, Hippolito, Clement al VII-lea avusese grijă de el, făcându-l cardinal.

Cele două înţelegeri au fost respectate cu stricteţe: Carol al V-lea a fost încoronat la Bologna, în 24 februarie 1525, zi dublu aniversară, căci era ziua lui de naştere şi a victoriei sale la Pavia. După un asediu crâncen asupra Florenţei, în 31 iulie 1531, ducele Alessandro a intrat în viitoarea capitală a marelui său ducat.

După cum am mai spus, Cosimo încătuşase Republica cu lanţuri de aur, Lorenzo, cu cele de argint, iar Alessandro i le va pune pe cele de fier.

Alessandro avea cam toate viciile unui nobil al epocii sale şi prea puţine virtuţi ale neamului său. Fiu al unei arăboaice, moştenise de la ea pasiunile arzătoare; era constant în ură şi uşuratic în dragoste; a încercat să-l asasineze pe Piero Strozzi, l-a otrăvit pe vărul său, cardinalul Hippolito. Acesta fusese, după spusele contemporanilor, un tânăr frumos şi agreabil, cu o fire

fericită, generos şi liberal ca Leon al X-lea, în stare să-i dea pe Ioc o rentă de patru mii de ducaţi lui Francesco Maria Molza, nobil din Modena, priceput în studiul marilor literaturi din greaca, latină şi toscană.

În timpul celor şase ani de domnie a lui Alessandro, au avut loc multe conspiraţii împotriva sa. Filippo Strozzi i-a dat o sumă mare de bani unui frate dominican, care, se zicea, avea o mare influenţă asupra împăratului Carol al V-lea şi ar fi putut să-l convingă să elibereze Florenţa, Gianbattista Cybo, arhiepiscop al Marsiliei, a încercat să se folosească de iubirea lui Alessandro pentru sora sa, care, despărţita de soţ, locuia la palatul Pazzi. Aşadar, a vrut să-l ucidă pe Alessandro, într-o zi când acesta venea la palat să-şi vadă iubita. Se ştia că Alessandro purta sub haină o platoşă lunga, ce-l apăra de loviturile de pumnal sau de spadă; atunci, Cybo s-a gândit să umple cu praf de puşcă o ladă din camera frumoasei şi să-i dea foc. Dar nici această conspiraţie şi nici altele nu au reuşit, cu excepţia aceleia care a avut un singur autor, ce a făcut totul, de la început până la sfârşit. Acest conspirator a fost Lorenzo de'Medici, cel mai mare din ramura mezină a familiei – ramură care se îndepărtase de trunchiul arborelui genealogic odată cu Lorenzo, fratele lui Cosimo Părintele Patriei – şi care, în dezvoltarea ei paralelă cu cea vârstnică, se despărţise la rândul ei în două încrengături.

Lorenzo se născuse la Florenţa, la 25 martie 1514, avându-l drept tata pe Pierfrancesco de'Me-dici (de două ori nepot al lui Lorenzo, frate al lui Cosimo) şi drept mamă pe Naria Soderini, femeie de o înţelepciune exemplară şi de o prudenţă bine cunoscută.

Lorenzo a rămas de timpuriu fără tată şi educaţia lui s-a făcut sub supravegherea mamei. A ieşit însă repede de sub această tutelă feminină, căci uşurinţa lui de a învăţa l-a ajutat să-şi însuşească în scurtă vreme cunoştinţele primite din partea mamei. A trecut apoi în grija lui Filippo Strozzi şi de atunci a început să se dezvolte caracterul său straniu: un

amestec de zeflemea, nelinişte, dorinţe, îndoială, umilinţă şi dispreţ. Nici cei mai buni prieteni ai săi nu l-au văzut de două ori sub acelaşi chip, atâta vreme cât n-a avut încă nimic de ascuns. Fiind amabil cu toată lumea, nestimând pe nimeni, iubind tot ce era frumos, fără deosebire de sex, el era una din acele fiinţe hermafrodite pe care natura le produce în epocile de decadenţă. Din timp în timp, din acest compus de elemente eterogene, ţâşnea câte o dorinţă fierbinte de nemurire, neaşteptată la o fiinţă atât de fragilă, aproape feminină, precum a celui numit de toţi Lorenzino, Nici cei mai apropiaţi nu-l văzuseră nicicând râzând sau plângând, ci doar luând totul în zeflemea sau blestemând. Atunci, chipul său, mai mult graţios decât frumos, de obicei melancolic, lua o expresie infernală, care îl străbătea o clipă ca un fulger şi îi îngrozea pe toţi. La vârsta de 15 ani, el a fost iubit în mod straniu de papa Clement care l-a chemat la Roma, dar pe care el a avut intenţia, de mai multe ori, de a-l asasina. Apoi, la întoarcerea în Florenţa, a început să-l curteze pe ducele Alessandro, cu atâta dibăcie şi umilinţă, încât a devenit, poate, singurul său prieten.

Este adevărat că, avându-I pe Lorenzino în apropiere, Alessandro putea să se lipsească de ceilalţi. Lorenzino era bun la toate: era bufonul său, valetul, spionul şi amantul său. Doar atunci când ducele Alessandro dorea să facă exerciţii de scrimă, prietenul său de nedespărţit îl părăsea şi se culca în câte un pat moale, zicând că armurile îi apăsau pieptul prea tare şi că armele erau prea grele pentru braţul său. În timp ce Alessandro se lupta cu cei mai iscusiţi spadasini ai epocii, Lorenzino se juca cu un cuţitaş ascuţit şi subţire, din cele ce au de obicei femeile. Spunea că aceea era spada lui şi că nu dorea să aibă nicicând alta. Văzându-l atât de moale, lipsit de vlagă şi de laş, curtenii au transformat diminutivul Lorenzino în altul, mai ironic: Lorenzaccio.

Ducele Alessandro avea o încredere oarbă în Lorenzaccio, dovada fiind că-l făcuse intermediarul tuturor aventurilor

sale amoroase. Indiferent de dorinţa lui Alessandro, fie că era vorba despre cineva din lumea buna sau de foarte de jos, fie că era o frumuseţe profană sau una ascunsă într-o mănăstire, fie că era o tânără nevinovată sau vreo soţie adulteră – Lorenzaccio se ocupa de toate şi izbândea. Acest lucru a făcut ca în Florenţa, după duce, el să fie cel mai puternic şi cel mai detestat.

La rândul sau, Lorenzaccio avea un om care îi era la fel de devotat pe cât era el faţă de duce. Acest om era un anume Michele del Tovallaccino, un zbir, un asasin pe care îl graţiase cândva pentru un omor. El era supranumit Scofonconcolo, din cauza bizareriei sale. Omul intrase în serviciul lui Lorenzaccio după graţiere, făcând parte din suita sa şi îi rămăsese pe veci recunoscător. Şi era atât de devotat încât, într-o zi, când Lorenzaccio se plânsese că un intrigant oarecare îl deranjează, Scoronconcolo i-a spus: „Stăpâne, dă-mi doar numele intrigantului şi mâine nu te va mai deranja”. Şi cum Lorenzaccio s-a mai plâns o dată de acelaşi intrigant, servitorul a insistat: „Vreau să-i ştiu numele şi, de-ar fi chiar un favorit al ducelui, îl voi ucide!” Iar când Lorenzaccio s-a plâns a treia oara, asasinul a exclamat: „Numele, numele lui! De-ar fi şi Hristos, tot l-aş ucide!” Dar nici de data aceasta Lorenzaccio nu i-a spus nimic. Nu sosise încă vremea.

Într-o dimineaţă, ducele I-a chemat la el pe Lorenzaccio mai devreme decât de obicei. Lorenzaccio a sosit imediat şi l-a găsit pe duce încă în pat. Cu o seară în urmă, văzuse o femeie foarte frumoasă, soţia lui Leonardo Ginori şi o dorea. De aceea îl chemase pe Lorenzaccio şi conta pe el, cu atât mai mult cu cât femeia era chiar mătuşa lui.

Lorenzaccio a ascultat propunerea cu aceeaşi impasibilitate ca şi când ar fi fost vorba de o străină, apoi i-a răspuns lui Alessandro, ca de obicei, că banul deschide toate porţile. Alessandro i-a răspuns amicului că ştia el şi singur unde îşi ţinea avuţia şi că n-avea decât să ia ce-i trebuia, apoi a plecat în altă cameră. Lorenzaccio a ieşit.

Dar, înainte de a ieşi, fără ca cineva să-l vadă, a ascuns sub haină splendida platoşă de zale care era pavăza de preţ a lui Alessandro şi, mai târziu, a aruncat-o într-un puţ.

A doua zi, ducele l-a întrebat pe Lorenzaccio în ce stadiu se găsea cu misiunea sa, iar acesta i-a răspuns că, având de a face cu o femeie cinstită, lucrurile puteau să întârzie. A adăugat, râzând, că Alessandro n-avea decât să se distreze, între timp, cu călugăriţele sale. Într-adevăr, ducele sedusese mai întâi stareţa unei mănăstiri, apoi restul călugăriţelor şi îşi făcuse acolo un fel de serai Tot în acea zi, Alessandro s-a plâns că şi-a pierdut platoşa de zale, care se ajustase atât de bine pe corpul său încât nici n-o mai simţea când o purta Lorenzaccio l-a sfătuit să-şi comande alta, dar ducele i-a răspuns că meşterul care o făcuse nu se mai afla la Florenţa şi că nici un altul nu putea face o lucrare atât de buna.

Câteva săptămâni au trecut astfel, ducele întrebându-l mereu pe Lorenzaccio ce progrese făcuse pe lângă signora Gmon, acesta, însă, amânându-l mereu, dorinţa lui Alessandro crescuse peste măsură în dimineaţa zilei de 6 ianuarie 1536, Lorenzaccio l-a chemat pe Scoronconcolo să ia masa cu el, aşa cum făcea uneori, când era bine dispus După ce au golit împreună câteva sticle, Lorenzaccio a zis

— Să ne întoarcem acum la duşmanul acela de care ţi-am tot vorbit. Te-ai oferit, nu o dată, să-l lichidezi – ei bine, a sosit momentul Diseară te vei duce într-un loc unde vei putea da lovitura Mai eşti la fel de pornit s-o faci?

Asasinul şi-a reînnoit promisiunea, întovărăşind-o cu jurăminte nelegiuite, aşa cum fac oamenii de teapa lui în astfel de ocazii.

Seara, stând la masă cu ducele şi multe alte persoane, Lorenzaccio care stătea, ca de obicei, alături de Alessandro, i-a şoptit Ia ureche cum că, în fine, după multe insistente, frumoasa era dispusă să-l primească, dar cu condiţia de a veni singur, în camera lui Lorenzaccio. Era dispusă să facă aceasta pentru duce, păstrând însă toate aparenţele virtuţii

Lorenzaccio a adăugat că era important ca nimeni să nu-l vadă intrând sau ieşind, căci signora Gmon dorea ca secretul să fie păstrat Alessandro era atât de încântat încât a promis orice. Atunci Lorenzaccio s-a dus pentru a pregăti totul, după cum spusese.

Imediat după supeu, ducele s-a retras în camera sa şi s-a înfăşurat într-o frumoasă haină de satin, căptuşită cu zibelină i-a cerut valetului său mănuşile

— Să vă dau mănuşile de război sau pe cele de întâlniri amoroase l-a întrebat acela.

Avea, pe aceeaşi masă, mănuşile din zale şi mănuşile parfumate.

— Dă-mi-le pe cele de întâlniri amoroase, a cerut ducele.

Şi valetul i le-a dat pe cele parfumate.

Apoi a ieşit din palatul Medicilor cu o escortă de doar patru persoane, căpitanul Giustimano de Cesena, unul din confidenţii săi, pe nume tot Alessandro şi două din gărzile sale, unul Giomo şi altul numit Ungurul. Când a ajuns la piaţa San Marco, i-a concediat pe Giustiniano, Alessandro şi Giomo, reţinându-l doar pe poreclitul Ungurul, sub pretextul că dorea să fie singur. După aceea s-a întors la casa lui Lorenzaccio, palatul Sostegni. I-a poruncit Ungurului să-l aştepte acolo până în zori şi să nu se mişte, indiferent de ce ar auzi sau pe cine ar vedea intrând sau ieşind din palat. Dacă până ce se lumina de ziuă nu va ieşi, Ungurul putea să se întoarcă la palatul lui Alessandro. Omul, care era obişnuit cu astfel de aventuri, nici n-a mai aşteptat zorile, ci s-a întors de îndată la palatul ducelui, ştiindu-l pe acesta la adăpost, în casa lui Lorenzaccio care îi era, doar, prieten. S-a culcat de îndată pe o saltea care era adusă în flecare seară în camera ducelui şi a adormit.

În acest timp, Alessandro urcase în camera lui Lorenzaccio, unde ardea un foc mare şi îi aştepta stăpânul casei. El şi-a scos spada şi s-a aşezat pe pat. Lorenzaccio a luat spada şi a răsucit în jurul ei centironul, astfel încât să fie greu de manevrat şi a pus-o la căpătâiul patului. I-a spus

ducelui să aibă răbdare, căci pleca s-o aducă pe cea pe care o aştepta. Lorenzaccio a închis uşa în urma lui şi cum această uşă era cu arc, Alessandro a rămas prizonier fără să-şi dea seama.

Lorenzaccio avea întâlnire în colţul străzii cu Scoronconcolo, care era Ia post. Plin de veselie, Lorenzaccio l-a bătut pe umăr:

— Frate, i-a zis, ceasul a sosit, în camera mea este închis cel de care ţi-am vorbit. Mai eşti hotărât să mă scapi de el?

— Să mergem, a fost singurul răspuns al gorilei.

Şi amândoi s-au reîntors în casă. Ajunşi la jumătatea scării, Lorenzaccio s-a oprit:

— Să nu iei în seamă dacă bărbatul acela este prieten cu ducele şi nu mă părăsi sub nici un motiv.

Pe palier, Lorenzaccio s-a oprit din nou:

— Indiferent cine ar fi, mă auzi?

— Indiferent cine ar fi, a răspuns nerăbdător Scoronconcolo. Chiar dacă ar fi ducele însuşi!

— Bine, bine, a murmurat Lorenzaccio, ţinându-şi sabia scoasă din teacă, ascunsă sub manta.

A deschis uşa încetişor şi a intrat urmat de zbir. Alessandro era culcat în pat, cu faţa Ia perete şi probabil aţipise. Lorenzaccio s-a apropiat de el şi l-a întrebat: „Domnule, dormiţi?”, apoi l-a lovit cu atâta putere încât spada i-a străpuns pieptul.

Deşi primise o lovitură mortală, ducele, care era puternic, a sărit în mijlocul camerei şi s-a îndreptat spre uşa deschisă, dar atunci Scoronconcolo l-a lovit în tâmplă. Ducele s-a clătinat şi Lorenzaccio l-a trântit în pat, apăsându-l cu toată greutatea trupului său. Alessandro, care nu scosese încă nici un cuvânt, a strigat după ajutor, la care Lorenzaccio i-a băgat pumnul în gură. Instinctiv, Alessandro a strâns dinţii cu atâta putere, încât oasele mâinii lui Lorenzaccio au fost sfărâmate; aşadar a strigat şi el, la rândul său. Deşi pierdea sânge prin cele două răni, Alessandro a tăbărât pe adversarul său, îndoindu-l ca pe o

trestie şi încercând să-l sugrume, înfigându-şi hotărât amândouă mâinile în gâtul trădătorului. A urmat un moment de spaimă, căci cei doi erau atât de strâns îmbrăţişaţi încât zbirul nu-l putea lovi pe unul fără a-l lovi şi pe celălalt. N-a putut decât să sfâşie haina ducelui. Atunci şi-a adus aminte că avea asupra lui şi un cuţit. S-a năpustit asupra celor doi care se luptau în semiobscuritatea focului din cămin şi a căutat grumazul lui Alessandro pentru a înfige cuţitul. Văzând că nici aşa ducele nu se prăbuşea, atâta a răsucit cuţitul, că aproape i-a despărţit capul de trup, după cum va povesti istoricul Varchi. În fine, ducele a scos un ultim horcăit. Lorenzaccio şi Scoronconcolo s-au privit, speriaţi chiar şi ei de sângele de pe haine şi de paloarea de pe chipurile lor.

— Cred că a murit, a spus zbirul.

Lorenzaccio l-a mai împuns de câteva ori cu spada, dar ducele îşi dăduse duhul.

Aşadar, l-au luat amândoi, i-au pus pe pat şi l-au acoperit cu o cuvertură. Gâfâind şi simţind că i se face rău, Lorenzaccio a deschis o fereastră pentru a respira, dar şi pentru a vedea dacă zgomotul pe care îl făcuseră nu trezise pe cineva. Desigur că vecinii auziseră ceva, mai ales Maria Salviati, văduva lui Giovanni şi mama lui Cosimo, care se mirase de tropăiala neîncetată de alături. Dar, din prevedere pentru ceea ce avea să se întâmple, Lorenzaccio făcuse nopţi de-a rândul un zgomot îngrozitor în camera sa, ţipând şi înjurând, astfel încât vecinii se obişnuiseră cu aceste apucături ale aceluia pe care îl considerau un smintit, aşa că nici în noaptea cu pricina nu l-au luat în seama.

Lorenzaccio şi Scoronconcolo au ieşit din camera pe care au închis-o şi cu arcul şi cu cheia. Lorenzaccio a luat toţi banii pe care îi avea în casă şi împreună cu zbirul şi cu încă un servitor, numit Freccia, au încălecat pe cai şi nu s-au oprit până la Bologna. Acolo au făcut un popas doar pentru a bandaja mâna zdrobită lui Lorenzaccio, ale cărei degete s-

au sudat la loc, dar i-a rămas pentru totdeauna o groaznică cicatrice. De la Bologna au mers mai departe, până la Veneţia, unde s-au dus la Filippo Strozzi, exilat de vreo patru sau cinci ani. Lorenzaccio i-a dat cheia camerei sale şi i-a spus:

— Iată cheia camerei în care zace cadavrul ducelui Alessandro, ucis de mine.

Filippo Strozzi, la început nu crezu un cuvânt, dar când Lorenzaccio i-a arătat hainele pătate de sânge şi mâna mutilată, a avut certitudinea faptului împlinit.

Atunci Filippo i-a sărit de gât numindu-l „Brutus {22} al Florenţei” şi i-a cerut imediat mâna celor două surori ale sale, pentru cei doi fii ai lui.

Astfel a fost asasinat Alessandro de'Medici, primul duce al Florenţei şi ultimul descendent al lui Cosimo Părintele Patriei. Clement al VII-lea murise în anul 1534, iar cardinalul Hippolito în 1535. Cu prilejul acestui asasinat, s-a remarcat un lucru straniu şi anume, combinaţia fatidică a numărului 6. Alessandro a fost asasinat în anul 1536, la vârsta de douăzeci şi şase de ani, în ziua de 6 ianuarie, la ora 6 dimineaţa, cu 6 răni, după o domnie de 6 ani.

Sosise dimineaţa zilei de duminică şi, spre amiază, Giomo şi Ungurul, văzând ca ducele nu apare, au început să se îngrijoreze. Au alergat la cardinalul Cybo, mânaţi de bănuială. Cardinalul a trimis un om la episcop spre a afla, fără a-i spune în ce scop punea întrebarea, dacă nu părăsise cineva oraşul în timpul nopţii. Episcopul răspunzând că Lorenzaccio de'Medici, cu doi din apropiaţii săi, luase drumul Bolognei, cardinalul n-a mai avut nici o îndoială cu privire la asasinat, Aflându-se izolat şi aproape fără soldaţi într-un oraş în care ducele era detestat în general – s-a temut de o mişcare populară. El cunoştea bine faptul că, dacă nu erau luate măsuri ferme, poporul putea să izgonească, fie numai azvârlind cu pietre, pe toţi cei care luaseră parte la tirania lui Alessandro. În consecinţă, fără a mai deschide camera pentru a se convinge că ducele era

mort, cardinalul a scris la Pisa, lui Lorenzo, fratele său, să vină cu câţi oameni putea aduna; i-a scris şi lui Alessandro Vitelli să părăsească Cită di Castello şi să vină în goană la Florenţa, împreună cu garnizoana sa; acelaşi lucru i l-a cerut şi lui Jacopo de'Medici, guvernator la Arezzo. În acest timp şi pentru a îndepărta orice bănuială, a pus să se arunce nisip în faţa palatului şi când, după obicei, curtenii au venit să asiste la trezirea ducelui, li s-a răspuns că acesta a petrecut noaptea în petreceri, dormea încă şi a cerut să nu fie trezit. Ziua a trecut astfel, fără ca nimeni să bănuiască ceva. Seara, camera lui Lorenzaccio a fost deschisă şi, după cum era de bănuit, ducele a fost găsit mort. Înfăşurat într-un covor, a fost dus în sacristia capelei San Lorenzo şi datorită întunericului nimeni n-a văzut nimic, în timpul nopţii, trupele cerute de cardinal au intrat în Florenţa pe mai multe porţi şi, astfel, el s-a văzut în măsură să facă faţă oricărui eveniment.

Era şi timpul: anunţul morţii ducelui s-a răspândit în oraş cu repeziciunea cu care se răspândesc toate veştile îngrozitoare. Şi, deşi vestea produsese o bucurie pe care nimeni nu se străduia s-o ascundă, totuşi ea nu a declanşat nici o reacţie, căci deja, până atunci, o ştire asemănătoare fusese făcută cunoscută pentru a se dovedi falsă de îndată. Oamenilor le era teamă să nu cadă într-o capcană în care ar fi putut să-şi piardă libertatea sau chiar viaţa. Când s-a înserat, însă şi cetăţenii au văzut că vestea nu fusese dezminţită, au început să iasă prin pieţe. Formând grupuri mai mult sau mai puţin animate, oamenii au început să discute despre forma de guvernământ care ar fi bine să fie substituită celei ce căzuse odată cu ducele, despre cine ar fi mai demn să fie numit gonfalonier. S-a discutat, apoi, despre cei care ar fi trebuit să fie recompensaţi sau pedepsiţi, după cum fuseseră credincioşi Republicii sau trădaseră idealurile de libertate. Şi cum toţi sporovăiau astfel, fraţii dominicani de la San Marco s-au amestecat în popor, spunând că timpurile anunţate de prea-fericitul

martir Savonarola sosiseră şi că, acum, puteau fi verificate profeţiile sale. Florenţa avea să-şi recâştige vechea şi sfânta libertate şi toate favorurile pe care le anunţase martirul. Mulţi credeau, într-adevăr, ceea ce spuneau călugării, alţii se prefăceau doar.

Toate acestea se petreceau în timp ce cei patruzeci şi opt, chemaţi la palatul Medici (numit azi palatul Riccardi) de cardinalul Cybo, trebuia să hotărască ce era de făcut. Mulţi din ei văzu-seră agitaţia poporului şi împărtăşeau speranţele acestuia, alţii se temeau de emigranţii din afara cetăţii şi, în general, părerile celor patruzeci şi opt erau atât de împărţite, încât nu ar fi putut să cadă de acord nicidecum, în fine, unul din ei, Domenico Canigiani, a cerut cuvântul şi când s-a făcut linişte, a propus ca în locul ducelui Alessandro să fie ales fiul său natural, Giulio. La această sugestie, fiecare a început să râdă, căci cel propus nu avea decât cinci ani şi era clar că puterea urma să fie remisă în mâinile tutorelui, adică ale cardinalului. Cu toţii au clătinat din cap negativ, astfel încât cardinalul, văzând efectul neplăcut al propunerii, a fost primul care i-a cerut s-o retragă. Atunci a fost sugerat tânărul Cosimo de'Medici, acela care se născuse în anul 1519 şi care avea şaptesprezece ani. La această propunere, râsetele au încetat ca prin farmec şi toţi şi-au dat seama că, pe lângă simpatia faţă de cel propus, mai era şi dreptul lui, căci Lorenzaccio fugind, Cosimo devenea ruda cea mai apropiată a ducelui Alessandro şi, prin urmare, moştenitorul principatului. Văzând cu câtă mulţumire fusese primit numele lui Cosimo, Palia Rucellai, partizan al lui Filippo Strozzi, nu a mai cutezat să pună în discuţie numele patronului său, dar a cerut să nu se meargă mai departe cu deliberările, întrucât mulţi dintre iluştrii izgoniţi ai Florenţei erau absenţi. Acest raţionament a fost respins atât de Francesco Guicciardini cât şi de Francesco Vettori. Totuşi, Palia Rucellai nu s-a dat bătut şi a făcut astfel încât şedinţa să se termine fără să se fi hotărât altceva decât că

puterea avea să fie încredinţată cardinalului pentru trei zile.

Această nerezolvare care lăsa totul să plutească în aer, nu a satisfăcut pe nimeni şi poporul şi-a făcut auzit glasul: „Dacă nu ştiţi, nu vreţi sau nu puteţi să vă îndepliniţi funcţiile publice – strigau oamenii celor ce luaseră parte la deliberări – chemaţi-ne pe noi, căci noi vom şti ce să facem.”

Florenţa era stăpânită de o mare nelinişte, un freamăt trecea de la un capăt la altul al oraşului, când s-au auzit strigăte de bucurie şi mulţimea s-a îndreptat spre poarta San Gallo, în întâmpinarea unui tânăr frumos, care venea călare urmat de o suită numeroasă şi care avea o astfel de prestanţă, spune Benedetto Varchi, încât părea să merite stăpânirea. Tânărul acela era Cosimo de'Medici care, înştiinţat de prietenii săi, plecase din palatul său de la Trebbio, unde se afla, pentru a azvârli în balanţa în care erau cântărite treburile publice, greutatea prezenţei şi a popularităţii sale.

Într-adevăr, Cosimo era mult iubit, atât pentru el cât şi pentru bunicul său, căci acesta fusese Lorenzo, fiul lui Averardo şi fratele lui Cosimo Părintele Patriei, iar tatăl său era faimosul căpitan Giovanni de'Medici. Iată, în doua cuvinte, cine era acest ilustru condotier: Era fiul unui alt Giovanni de'Medici şi al Caterinci, fiica lui Galeazzo, duce de Milano. Tatăl sau a murit tânăr şi mama, rămasă văduvă în anii tinereţii, i-a schimbat numele de botez care era Lodovico, în Giovanni, pentru ca soţul ei mort să retrăiască în fiu. Ea a avut temeri atât de mari pentru acest fiu iubit şi erau interese atât de mari ca ultimul moştenitor al acestei ramuri să nu dispară, încât, pentru a-l feri de primejdii, l-a îmbrăcat în haine femeieşti şi l-a ascuns în mănăstirea Annalena. La fel a făcut şi Thetis {23} pentru fiul ei Ahile – dar nici zeiţa, nici femeia nu au putut înşela destinul: cei doi copii erau sortiţi să devină eroi şi să moară tineri.

Când băiatul a împlinit doisprezece ani, n-a mai fost cu putinţă să fie lăsat printre tinerele călugăriţe. Fiecare

cuvânt, fiecare gest trăda minciuna ascunsă sub hainele sale. S-a întors la casa mamei, apoi a deprins meşteşugul armelor în Lombardia, câştigând de timpuriu renumele de „invincibil”. La scurtă vreme a fost făcut căpitan al Republicii. S-a reîntors în Lombardia, cu funcţia de căpitan al Ligii pentru regele Franţei, când, în apropiere de Borgoforte, a fost rănit deasupra genunchiului, în acelaşi loc în care mai fusese rănit şi în altă bătălie. Rana a fost atât de gravă, încât a trebuit să i se taie piciorul. Şi cum era noapte, Giovanni nu a vrut ca altul decât el să ţină torţa care să-i lumineze pe chirurgi, ţinând-o până la sfârşitul operaţiei, fără ca mâna să-i fi tremurat. Dar fie că rana a fost mortală, fie că operaţia a fost prost făcută – peste două zile, Giovanni de'Medici a murit, în vârsta de douăzeci şi nouă de ani.

Această moarte le-a adus o mare bucurie germanilor şi spaniolilor, care se temeau de Medici. „Până la el – spune Guicciardini – infanteria italiană era nulă şi ignorată. Giovanni de'Medici a organizat-o şi a făcut-o celebră; a iubit atât de mult trupele sale încât le-a lăsat mereu toată prada, păstrând pentru el doar gloria.” Soldaţii îl iubeau şi ei cu înfocare şi-i numeau stăpân sau tată. La moartea sa, au fost cu toţii îndoliaţi şi au jurat să nu mai părăsească doliul niciodată, jurământ pe care l-au ţinut cu stricteţe, astfel încât Giovanni de'Medici a rămas cunoscut, de la acea vreme, ca Giovanni al Trupelor Negre.

Acestea erau recomandările cu care se prezenta Cosimo la succesiunea lui Alessandro şi, de aceea, a fost întâmpinat cu mari demonstraţii de bucurie, aşa cum am mai spus. Poporul, în rândul căruia se mai aflau foşti soldaţi care luptaseră în Trupele Negre ale tatălui său, l-a condus pe Cosimo până la palatul mamei sale, strigând: „Trăiască Cosimo!”

A doua zi după ce Cosimo intrase în oraş (era într-o marţi), cardinalul l-a chemat la palat. Atunci, mama sa care nu-l avea decât pe el şi care îşi pierduse soţul atât de tânăr, deşi

avea o inimă mare şi nobilă, l-a rugat pe fiu să rămână alături de ea. Dar Cosimo a întrerupt-o, spunând.

— Cu cât soarta acestui ţinut nefericit este mai grea, cu cât pericolele ce mă pândesc sunt mai mari, cu atât mai mult trebuie să mă expun lor. Şi fac aceasta cu gândul la tatăl meu, seniorul Giovanm, care nu a clipit nici în faţa celor mai crâncene primejdii, cu gândul la mama mea, fiica lui Jacopo Salviati şi a Lucreziei de'Medici, care mi-a spus întotdeauna că, atâta vreme cât mă voi teme şi-l voi cinsti pe Dumnezeu, nu voi avea altceva de ce să mă tem.

Cu aceste cuvinte, şi-a îmbrăţişat mama şi a plecat pe jos. Abia ieşit în stradă, oamenii l-au înconjurat, l-au purtat în triumf, pe braţe, până la palat.

L-a găsit acolo pe cardinal, care, de îndată ce l-a văzut, l-a tras în dreptul unei ferestre, l-a copleşit cu laude şi l-a întrebat dacă, în cazul în care avea să fie ales duce, va respecta patru lucruri şi anume: l. Să facă dreptate în mod egal, atât bogaţilor cât şi săracilor; 2. Să nu accepte niciodată să ridice autoritatea lui Carol al V-lea, 3. Să răzbune moartea ducelui Alessandro; 4. Să se poarte cum se cuvine cu seniorul Giulio şi seniora Giulia, copiii săi.

Cosimo a răspuns că cele patru cerinţe i se păreau juste şi că, prin urmare, se angaja să le respecte. Atunci cardinalul a intrat în sala de consiliu rostind aceste doua versuri din Vergiliu, din care primul a devenit, mai târziu, deviza lui Cosimo: „. Primo avulso, non deficit alter Aureus; et simili frondescit virga metallo.” {24} Aluzia era vizibilă: o majoritate impunătoare a aplaudat şi, pe loc, s-au stabilit următoarele: 1. Seniorul Cosimo, fiul seniorului Giovanni de'Medici, este ales, nu ca duce, ci ca şef şi guvernator al Republicii; 2. Seniorul Cosimo va trebui să-şi lase un locţiitor în perioadele în care va lipsi din oraş şi acest locţiitor va fi întotdeauna un florentin şi nu un străin; 3. Se va plăti seniorului Cosimo suma de douăsprezece mii de florini de aur (sumă ce nu va putea fi mărită niciodată) pentru serviciile sale de şef şi guvernator al Republicii.

S-au mai ales opt cetăţeni pentru a forma un consiliu cu care să dezbată treburile statului. Aceşti opt cetăţeni au fost: Francisco Guicciardini, Matteo Niccollini, Roberto Accianoli, Matteo Strozzi, Francesco Vettori, Giuliano Capponi, Giacoppo Gianfigliazzi şi Raffaello de'Medici.

Cosimo a acceptat toate cele de mai sus cu modestie şi poporul l-a primit pe Cosimo cu entuziasm.

La 28 februarie 1537, a sosit un trimis al lui Carol al V-lea care a spus că principatul oraşului Florenţa aparţine atât seniorului Cosimo, în calitatea sa de fiu al lui Giovanni de'Medici, cât şi succesorilor săi legitimi, având în vedere că era moştenitorul cel mai apropiat de răposatul duce Alessandro.

Iată cum a încetat domnia ramurii vârstnice a familiei de'Medici şi cum s-a suit pe tron ramura mezină.

Capitolul II Ramura mezină.

Ca şi în cazul lui Cosimo s-a întâmplat ceea ce se întâmplă cu toţi oamenii de geniu pe care revoluţia îi aduce la putere, pe cea mai de jos treaptă a tronului, ei acceptă condiţiile altora, pe cea mai înaltă treaptă, ei sunt cei care impun condiţiile.

Situaţia aceasta, la intrarea lui în arena politică, era dificilă trebuia să lupte în acelaşi timp cu duşmanul din interior şi cu cei din exterior. Trebuia să instaureze o guvernare fermă, o putere unitară şi o voinţă durabilă în locul guvernărilor fără vlagă sau tiranice, în locul tuturor puterilor contradictorii care se distruseseră între ele, în locul voinţelor fluctuante, între aristocraţie şi democraţie, pe care nu se putea edifica nimic trainic. Si, în acelaşi timp, trebuia să se păstreze libertatea tuturor, astfel încât nici nobilii, nici cetăţenii, nici artizanii să nu simtă mâna stăpânului. Trebuia o guvernare cu o mână de fier, într-o mănuşa de catifea.

Cosimo era, din toate punctele de vedere, omul potrivit pentru a duce la bun sfârşit o astfel de lucrare. Era ascuns ca Ludovic al XI-lea, pasionat ca Henric al VIII-lea, curajos

ca Francisc I, perseverent precum Carol al V-lea, magnific ca Leon al X-lea – avea toate viciile care fac ca viaţa particulară să fie întunecată şi avea toate calităţile pentru ca viaţa publică să fie strălucitoare. De aceea, familia sa a fost nefericită, dar poporul a fost fericit.

Iată ce putem povesti privind latura întunecată: Cosimo a avut cinci fii şi patru fiice.

Fiii au fost: Franeesco, cel care a domnit după el; Fernando, care a domnit după Franeesco; Piero, Giovanni şi Garcias. Nu mai vorbesc despre un alt Piero, care nu a trăit decât un an.

Cele patru fiice se numeau Maria, Lucrezia, Isabella şi Virginia.

Să spunem, pe scurt, în ce fel moartea a secerat această familie numeroasă, în care şi-a făcut intrarea violent, printr-un fratricid.

Giovanni şi Garcias vânau o dată în munţi. Giovanni, care nu avea decât nouăsprezece ani, era deja cardinal; Garcias nu era altceva decât favoritul mamei sale, Eleonora de Toledo. Restul curţii era la Pisa, unde Cosimo, ce instituise cu o luna în urmă ordinul San Stefano, venise să fie recunoscut drept mare maestru.

Cei doi fraţi, roşi de multă vreme de o anumită duşmănie unul faţă de celălalt (a lui Garcias împotriva lui Giovanni, care era favoritul tatălui – şi a lui Giovanni faţă de Garcias, care era favoritul mamei), s-au luat la ceartă din cauza unei căprioare pe care fiecare pretindea că ar fi ucis-o el. În toiul disputei, Garcias, pierzându-şi cumpătul, l-a lovit pe fratele său cu un cuţit de vânătoare. Giovani, rănit la coapsă, a căzut, strigând după ajutor. Oamenii din suita celor doi prinţi au sosit şi l-au găsit pe Giovanni singur, scăldat într-o baltă de sânge. L-au transportat la Livorno, unde a sosit degrabă şi tatăl său. Acesta, având cunoştinţe medicale, l-a îngrijit cu mâna lui, dar Giovanni a murit în braţele tatălui său, la 26 noiembrie 1562, la cinci zile după ce fusese rănit.

Cosimo s-a reîntors la Pisa fără să scoată un cuvânt şi nimic din cele întâmplate nu se putea citi pe masca de bronz a chipului său. Garcias, înspăimântat, ajunsese înaintea lui şi se refugiase în apartamentul mamei sale, care îl ţinea ascuns. După câteva zile, văzând că soţul ei nu scoate o vorba despre fiul ucis, ca şi când n-ar fi existat niciodată, ea l-a încurajat pe ucigaş să se arunce la picioarele tatălui său şi să ceară iertare. Dar tânărul era îngrozit doar la gândul de a se afla în faţa judecătorului său; pentru a-i da curaj, mama sa i-a promis că-i va însoţi.

Cosimo stătea gânditor într-unul din cele mai îndepărtate apartamente ale palatului. Fiul şi mama au intrat; la vederea lor, Cosimo s-a ridicat. Fiul s-a azvârlit la picioarele sale, i-a îmbrăţişat genunchii şi a cerut iertare, hohotind. Mama rămăsese în prag, cu braţele întinse a rugă spre soţul ei.

Cosimo şi-a scos pumnalul şi l-a lovit pe Garcias, spunând.

— N-am nevoie de un Cain în familia mea!

Nefericita mamă a văzut strălucind lama pumnalului şi s-a repezit spre Cosimo să-l oprească, dar, la jumătatea drumului, fiul i s-a prăbuşit în braţe şi, rănit de moarte, a strigat:

— Mamă! Mama!

În aceeaşi zi, 6 decembrie 1562, Garcias a murit.

Din clipa în care băiatul şi-a dat duhul, Eleonora de Toledo, mama sa: s-a întins alături de el, a închis ochii şi n-a mai vrut să-i deschidă; peste opt zile a murit şi ea – de durere au zis unii, de foame, au zis alţii.

Cele trei cadavre au fost aduse noaptea, fără fast, la Florenţa. S-a spus că cei doi băieţi şi mama lor au fost victime ale aerului nesănătos al regiunii Maremma.

Numele de Toledo era un nume care aducea nenorocire; fiica lui don Garcias, naşul acelei Eleonora de Toledo despre care tocmai am vorbit, venise de tânără Ia curtea mătuşii sale şi acolo a înflorit, sub soarele Toscanei, ca una din acele flori frumoase care au făcut renumele Florenţei. Se şoptea

la curte că marele duce Cosimo s-ar fi îndrăgostit de ea de cum o văzuse şi cum iubirile lui Cosimo erau cunoscute, se mai spunea că îi cumpărase cu aur sau îi speriase cu ameninţări pe slujitorii tinerei şi astfel pătrunsese nestingherit în camera ei, de unde nu mai ieşise până în zori. Revenise în nopţile următoare şi adulterul făcu atâta zarvă încât el a căsătorit-o pe tânăra şi frumoasa amantă cu fiul său, Piero. Hotărârea a fost luată fără ca Piero să fie consultat, dar căsătoria a avut totuşi loc.

Apoi, fie din cauza zvonurilor care circulaseră despre frumoasa lui soţie, fie din cauza plăcerii pe care Piero o găsea în compania băieţilor tineri, noii căsătoriţi erau trişti şi trăiau despărţiţi, Eleonora era tânără, frumoasă şi îi curgea prin vine sânge spaniol, clocotitor. Neglijată de soţ, ea s-a îndrăgostit de un june pe nume Alessandro, fiul celebrului căpitan florentin Francesco Gogi, dar această primă iubire n-a avut sorţi de împlinire. Prevenit că o legătură între el şi Eleonora putea să-i aducă acesteia multe necazuri din partea soţului, Alessandro s-a retras într-o mănăstire şi şi-a înăbuşit dragostea.

În timp ce el se ruga încă pentru sufletul Eleonorei, aceasta îl şi uitase. Interesul ei s-a îndreptat spre un tânăr cavaler al ordinului San Stefano, care, mai indiscret decât sărmanul Alessandro, a lăsat să se înţeleagă că era iubit. Din acest motiv sau poate fiindcă îl ucisese într-un duel pe Francesco Ginori, el a fost exilat pe insula Elba. Dar exilul n-a ucis iubirea şi, neputându-se vedea, cei doi îndrăgostiţi îşi scriau. Una din epistole a ajuns în mâinile marelui duce Francesco. Amantul a fost adus, în secret, la închisoarea Bargcllo, unde îl aşteptau într-o celulă un preot şi un călău. Preotul l-a spovedit, apoi călăul l-a sugrumat. A doua zi, Eleonora a aflat vestea chiar din gura cumnatului ei.

Plângea moartea iubitului de unsprezece zile, fiindu-i mai ales teamă pentru ea însăşi, când, în ziua de 10 iulie, a primit poruncă de a se prezenta la palatul Cafoggiolo unde locuia, de un timp, soţul ei. Din acea clipă, a bănuit că totul

se sfârşise în ceea ce o priveşte, dar a hotărât să se ducă, totuşi, căci n-avea nici unde să se refugieze, nici cui să ceară sprijin. A cerut răgaz o zi, apoi a stat lângă leagănul fiului ei Cosimo şi a plâns. Pregătirile de plecare au ţinut o bună parte din zi, astfel încât Eleonora nu a plecat decât după-amiaza. A ajuns spre seară la Cafoggiolo, unde, spre marea ei uimire, a găsit casa pustie.

Vizitiul a deshămat caii şi, în timp ce slujitorii descărcau bagajele, Eleonora de Toledo a intrat singura în frumoasa vilă, care, neluminată, i s-a părut tristă şi întunecată ca un mormânt. A urcat scara în tăcere, ca o umbră şi s-a îndreptat spre camera ei. Ajungând în prag, a văzut cum din spatele unei draperii s-a ridicat un braţ cu un pumnal; s-a simţit lovită, a strigat şi a căzut. Murise. Piero o asasinase cu mâna lui, nelăsând altuia grija de a-l răzbuna.

Văzând-o nemişcată, într-o baltă de sânge, el a ieşit din spatele draperiei, a căzut în genunchi lângă cadavru şi, ridicând la cer mâinile însângerate, a cerut lui Dumnezeu iertare pentru crima pe care tocmai o înfăptuise şi a jurat, spre expierea păcatului, să nu se mai însoare niciodată. Jurământul era ciudat, căci pentru unul care nu manifestase niciodată vreun interes faţă de femei, pedeapsa pe care şi-o aplica nu era prea aspră.

Apoi călăul a devenit cioclu: a pus corpul într-un sicriu gata pregătit, l-a închis şi l-a trimis la Florenţa. Eleonora a fost îngropată noaptea, în secret, în capela bisericii San Lorenzo.

De altfel, Piero nici măcar nu şi-a ţinut jurământul, în 1593, Ia şaptesprezece ani după asasinat, el s-a căsătorit cu Beatrix de Mennesser.

Să-i lăsăm acum deoparte pe bărbaţii la care vom reveni mai târziu, obligaţi de otrăvirea lui Francesco şi Bianca Capello şi să vedem ce s-a întâmplat cu fetele lui Cosimo.

Maria, cea mai mare, era, la şaptesprezece ani, una din cele mai frumoase flori ale primăverii Florenţei”, cum a spus Shakespeare despre Julieta. Tânărul paj Malatesti al

marelui duce Cosimo s-a îndrăgostit de ea. Biata copilă l-a iubit şi ea, cu acea primă iubire ce nu ştie să refuze nimic. Un spaniol bătrân i-a surprins pe cei doi îndrăgostiţi şi i-a raportat lui Cosimo ce văzuse.

Maria a murit otrăvită la vârsta de şaptesprezece ani şi Malatesti a fost azvârlit în închisoare. După vreo zece ani a reuşit să evadeze şi s-a dus în insula Candia, unde tatăl său comanda trupe veneţiene. Două luni mai târziu, a fost găsit într-o dimineaţă asasinat la colţul unei străzi.

Cea de a doua fiică a fost Lucrezia. La nouăsprezece ani s-a căsătorit cu ducele de Ferrara. Într-o zi, la curtea din Toscana a sosit un mesager care a anunţat că tânăra prinţesă murise subit. La curte s-a spus că a murit ca urmare a unei febre mari. În popor s-a vorbit că ar fi fost ucisă de soţ, într-un moment de gelozie oarba.

Isabella a fost cea de a treia fiică şi cea mai iubita de tatăl ei.

Într-o zi în care Vasari, ascuns de schelărie, picta plafonul unei săli din Palazzo Vecchio, a văzut-o pe Isabella intrând în sală. Era spre amiază, aerul era încins şi, neavând idee că nu era singură, ea s-a culcat pe un divan, a tras perdelele şi a adormit. La scurtă vreme, în aceeaşi încăpere a intrat Cosimo. S-a apropiat uşor de divan, a tras perdelele şi şi-a privit fata dormind. Sub privirile lui, fata a tresărit şi deşteptându-se, cu dânsul în faţă, a dat un mic strigăt de surpriză.

Vasari era încolţit şi s-a simţit în mare pericol. N-avea cum să iasă din încăpere fără să~şi piardă viaţa.

Cosimo şi-a amintit ca în acea sală picta Vasari. Şi-a ridicat privirile spre tavan, a văzut schelăria. I-a venit o idee. A urcat încetişor pe scară şi a ajuns pe platformă, unde l-a văzut pe Vasari care, cu faţa la perete, se prefăcea că doarme adânc. Cosimo a înaintat spre el, a scos pumnalul şi, apropiindu-l încet de pieptul pictorului, a vrut să vadă dacă acesta dormea într-adevăr sau se prefăcea. Vasari, cu înţelepciunea omului fata în fată cu moartea n-a făcut nici o

mişcare, respiraţia sa a rămas calmă şi egală. Cosimo, convins că pictorul său favorit dormea, şi-a ascuns pumnalul şi a coborât de pe schela.

Vasari a plecat la ora la care pleca de obicei şi a revenit a doua zi, tot la ora sa obişnuită. Acest sânge rece l-a salvat. Dacă ar fi fugit, ar fi fost pierdut. Oriunde s-ar fi dus, pumnalul sau otrăvurile Medicilor l-ar fi găsit.

Acestea se petreceau prin anul 1557.

Anul următor, întrucât Isabella împlinea şaisprezece ani, trebuia să se mărite. Dintre preten-denţii la mâna sa, Cosimo l-a ales pe Paolo Giordano Orsini, duce de Bracciano; una din condiţiile căsătoriei a fost, se zice, ca Isabella să petreacă cel puţin şase luni din an în Toscana.

Căsătoria a fost rece şi vizibil impusă. Nu se ştia cum să se explice indiferenţa unui soţ tânăr faţă de o femeie atât de tânără şi de frumoasă. Gurile rele vorbeau despre infidelitatea Isabellei, dar prea bine nu se ştia nimic, în fine, oricare ar fi fost motivele, răceala între soţi exista şi Paolo Giordano Orsini petrecea mai tot anul la Roma, lăsându-şi soţia la curtea din Toscana. Tânără, frumoasă, pasională, în mijlocul uneia din cele mai galante curţi ale lumii, Isabella a făcut să fie uitată vina ei iniţială, fiind acuzată de multe altele. Totuşi, Paolo Giordano Orsini tăcea, căci atâta vreme cât trăia Cosimo, el nu se putea răzbuna pe fiica lui mult iubită. Cosimo a murit abia în anul 1574.

Paolo Giordano Orsini îşi lăsase soţia, în grija unei rude întrucâtva apropiate, Troilo Orsini şi, de la o vreme, acel paznic al onoarei sale, îi scria că Isabella avea purtări corecte, aşa cum se cuvenea unei doamne în situaţia ei. Paolo Giordano aproape că renunţase la proiectele sale de răzbunare când, într-o ceartă particulară şi fără martori, Troilo Orsini l-a ucis pe Lelio Torello, paj al marelui duce Francesco, ceea ce l-a obligat să fugă.

Atunci s-a aflat de ce Troilo îl ucisese pe Lelio: erau amândoi amanţii Isabellei şi Troilo dorea să rămână fără rival. Paolo Giordano, la rându-i, a aflat despre dubla

trădare: a rudei sale şi a soţiei. A plecat imediat spre Florenţa şi a ajuns acolo tocmai când Isabella (care se temea de o moarte ca aceea a cumnatei sale Eleonora de Toledo, asasinată cu numai cinci zile în urmă) se pregătea să părăsească Toscana şi să fugă la Caterina de'Medici, regina Franţei. Sosirea ne-aşteptată a lui Orsini i-a stricat planurile.

La prima întrevedere, Isabella s-a liniştit: soţul ei părea să fi venit nu ca un judecător, ci ca un vinovat. El i-a mărturisit că greşise şi că era dornic să ducă o viaţă mai fericită şi mai calmă, iar pentru aceasta trebuia să-şi ierte reciproc greşelile, în situaţia în care se afla, acest târg i s-a părut mult prea avantajos Isabellei, ca să-i treacă prin minte să-l refuze.

În ziua următoare, 16 iulie 1576, Orsini a invitat-o pe soţia sa la o vânătoare, pe una din proprietăţile sale. Isabella a acceptat şi a sosit, împreună cu însoţitoarele ei. Soţul i-a oferit o pereche de ogari splendizi, îndemnând-o să-i folosească la vânătoarea de a doua zi. Apoi s-au aşezat la masă.

Orsini a fost mai vesel ca niciodată, copleşind-o pe soţia sa cu atenţii, ca un adevărat îndrăgostit. Oricât era Isabella de obişnuită să vadă în jurul ei oameni prefăcuţi, a căzut în capcană. Totuşi, când, după masă, soţul ei a invitat-o pentru prima oară la el în cameră, a fost cuprinsă de frisoane şi s-a făcut palidă, întorcându-se spre doamna ei de onoare, a întrebat-o:

— Să mă duc sau să nu mă duc?

La vocea soţului său, care se întorsese să o cheme, s-a simţit încurajată şi l-a urmat.

În cameră, nu văzu nimic neliniştitor: soţul ei avea chipul lui obişnuit şi, singur cu ea, a părut mai tandru. Isabella, înşelată de aceste aparenţe, s-a oferit mângâierilor lui. Atunci când n-a mai fost în stare să opună vreo rezistenţă, Orsini a scos de sub pernă un şireang pe care i l-a trecut în

jurul gâtului şi, înainte ca Isabella să fi apucat să ţipe, a sugrumat-o.

Acesta a fost sfârşitul Isabellei.

Rămăsese Virginia, cea de a patra fată. Ea a fost dată de soţie lui Cesare d'Este, duce de Modena, Iată tot ceea ce se ştie despre ea. Fără îndoială că a avut o soartă mai bună decât aceea a surorilor ei. Istoria nu-i uită decât pe cei fericiţi.

Aceasta a fost latura sumbră a vieţii lui Cosimo. S-o vedem acuma pe cea strălucitoare.

Cosimo a fost unul din cei mai învăţaţi oameni ai vremii sale. În afară de aceasta, ne spune Baccio Baldini, cunoştea o sumedenie de plante de leac, ştia locul în care cresc, timpul în care se dezvoltă, înfloresc, fac fructe, le ştia calităţile tămăduitoare, atât pentru rănile oamenilor cât şi pentru cele ale animalelor, întrucât mai era şi un chimist excelent, din plantele cunoscute bine de el, făcea şi siropuri, esenţe, uleiuri, medicamente, balsamuri, pe care le împărţea cu dărnicie tuturor celor care aveau nevoie, fie că erau bogaţi sau săraci, toscani sau cetăţeni străini, fie că locuiau în Florenţa sau în altă parte a Europei.

Cosimo iubea şi proteja artele, în anul 1541, a pus temeliile Academiei florentine, pe care o numea mult iubita şi preafericita sa Academie.

Acolo se citea din Dante şi Petrarca; Ia început şedinţele aveau Ioc în palatul de pe Via Larga, apoi Academiei i s-a dat marea sală din Palazzo Vecchio, care nu mai era folosită.

Universitatea din Pisa, protejată de Lorenzo de'Medici, avusese cândva o anumită strălucire dar, abandonată de urmaşii Magnificului, fusese închisă. Cosimo a redeschis-o, i-a acordat mari privilegii pentru a-i asigura existenţa şi a mai înfiinţat, pe lângă ea, un colegiu în care să fie educaţi, pe cheltuiala sa, patruzeci de tineri săraci, dar dovedind aplecare spre studiu.

Cosimo a pus la dispoziţia savanţilor toate manuscrisele şi cărţile Bibliotecii Lorenziene pe care papa Clement al VII-

Iea începuse să le aşeze în ordine.

Cosimo a asigurat, dintr-un fond special, existenţa universităţilor din Florenţa şi din Siena.

A deschis o imprimerie şi l-a chemat din Germania pe Lorenzo Torentino, care a scos câteva ediţii splendide ce îi poartă numele.

I-a găzduit pe Paolo Jove, care era pribeag şi pe Scipio Ammonato (cel Vechi), care era proscris. Cel dintâi a murit la curtea sa şi Cosimo a comandat pentru el o statuie, aşezată deasupra mormântului.

Cosirno dorea ca fiecare să scrie liber, după gustul, părerile şi puterile sale şi i-a încurajat pe Benozzo Varchi, Filippo Nerli, Vincente Borghini şi pe atâţia alţii. Din volumele care i-au fost dedicate de istoricii, poeţii şi savanţii vremii, s-ar putea face o întreagă bibliotecă.

În fine, a mai obţinut ca Decameronul lui Boccaccio, interzis de Conciliul de la Trento, să fie revizuit. Papa Pius al V-lea a murit în timp ce lucra la el şi i-a urmat Gregorio al XIII-lea, care şi-a dat acceptul pentru publicare. Frumoasa ediţie din 1573 a Decameronului este rezultatul cenzurii pontificale. Cosimo a mai urmărit aceeaşi restituire şi pentru operele lui Machiavelli, dar moartea sa a survenit înainte ca să fi obţinut ceea ce dorea.

Cosimo era îndrăgostit de artă şi un pasionat colecţionar; şi n-a fost vina lui dacă a trăit în epoca în care toţi din strălucitoarea pleiadă care luminase domniile lui Iuliu al II-lea şi Leon al X-lea se sfârşiseră, cu excepţia lui Michelangelo.

Cosimo a făcut tot ce a putut pentru a-l avea la curtea sa: i-a trimis un cardinal pentru a-l convinge, i-a oferit suma de bani pe care artistul ar fi cerut-o, titlul de senator sau orice altă funcţie din Florenţa. Dar papa Paul al III-lea îl ţinea pe Michelangelo numai pentru el şi nu dorea să-l lase să plece. Neputându-l avea pe uriaşul geniu florentin, Cosimo a adunat tot ceea ce a găsit mai valoros: inginerul său Ammanato a construit, după planurile lui Michelangelo,

frumosul pod Santa Trinitâ şi i-a cioplit în marmură Neptunul din piaţa marelui duce.

I-a comandat lui Baccio Bandinelli un Hercule, statuia papei Leon al X-lea, statuia papei Clement al VII-lea, statuia ducelui Alessandro, a lui Giovanni de'Medici, tatăl său şi propria sa statuie.

Cosimo l-a rechemat din Franţa pe Benvenuto Cellini, pentru a-şi turna Per seul în bronz, pentru a-i şlefui pietre de agată şi pentru a-i grava medalii din aur. Benvenuto Cellini însuşi povesteşte cum, întrucât se găsiseră în împrejurimile oraşului Arezzo o mulţime de figurine de bronz la care le lipsea sau capul, sau câte un braţ, sau câte un picior, Cosimo le curăţa de rugină cu mâna lui, plin de grijă, într-o zi, Cellini l-a găsit pe Cosimo înarmat cu ciocane şi foarfeci, iar acesta l-a rugat să ciocănească una din piese, în timp ce el o curăţa pe alta, astfel încât nu păreau un suveran şi un artist, ci doi artizani care lucrau cot la cot la aceeaşi masă.

După multe cercetări în domeniul chimiei, Cosimo a regăsit, împreună cu Francesco Ferrucci din Fiesole, arta de a şlefui porfirul, uitată din vremea romanilor. A profitat imediat de aceasta pentru a face frumosul bazin al fântânii din palatul Pitti şi statuia Justiţiei din piaţa Santa Trinita, amplasată pe coloana de granit pe care i-o dăduse papa Pius al IV-lea chiar în locul unde se afla când a aflat despre victoria căpitanilor săi asupra lui Piero Strozzi.

El l-a găzduit şi l-a folosit pe Jean de Boulogne, care a devenit mai târziu arhitectul fiului său Francesco.

Cosimo s-a ocupat de Bernardo Buontalenti pe care i l-a dat ca profesor de desen tânărului mare duce.

A încredinţat arhitectului Tnbolo (?) întreţinerea clădirilor sale şi a grădinilor de la Castello.

A cumpărat palatul Pitti căruia i-a lăsat numele, dar în interiorul căruia a făcut o frumoasă curte.

L-a chemat pe Giorgio Vasari, arhitect, pictor şi istoric, căruia i-a comandat o istorie a artelor, l-a pus să picteze în

Palazzo Vecchio şi să construiască coridorul care leagă Palatul Pitti cu Palazzo Vecchio, precum şi faimoasa galerie Uffizzi (destinată iniţial să cuprindă într-un singur loc diferitele tribunale ale magistraţilor, risipite prin tot oraşul). Această clădire i-a plăcut atât de mult lui Pignatelli, pe vremea în care nu era decât nunţiu {25} la Florenţa, încât atunci când a devenit papă, sub numele de Inocenţiu al XII-lea, a cerut ca la Roma să se ridice Curia Innocenziana după acelaşi model.

În fine, Cosimo a adus în vechiul palat de pe Via Larga, în Palazzo Vecchio şi în Palatul Pitti, toate tablourile pe care a putut să le adune. Acestea erau, în mare parte, comorile adunate de Cosimo Părintele Patriei, de Lorenzo Magnificul şi de ducele Alessandro şi care fuseseră împrăştiate şi jefuite de două ori. Prima dată, cu prilejul trecerii prin Florenţa a lui Carol al VIII-lea, a doua oară, cu prilejul asasinării ducelui de către Lorenzaccio Astfel, partea tenebroasă a vieţii suveranului a devenit neînsemnată în faţa strălucirii protectorului artelor, ştiinţelor şi literelor.

Trebuie să remarcăm faptul că printre contemporanii lui Cosimo au fost Henric al VIII-lea, Filip al II-lea, Carol al IX-lea, Christian al II-lea, Paul al III-lea.

Cosimo a murit la 21 aprilie 1574, lăsând tronul fiului său Francesco I, pe care îl asociase la putere de câţiva ani. De fapt, îi netezise bine calea şi nici Ludovic al XIV-lea n-a găsit un drum mai bine netezit de către Richelieu decât noul mare duce. Acesta venea pe un loc bine consolidat de omul de geniu care murise la cincizeci şi patru de ani, după o domnie de treizeci şi opt de ani.

Primii zece ani ai guvernării lui Cosimo au trecut în strădania de a domoli vechea furtună florentină, care ridica valurile populare, ori de câte ori adia o boare firavă de libertate. Chiar în anul venirii sale la putere, el dăduse o lege care obliga pe fiecare cetăţean să lumineze noaptea în faţa casei sale şi interzicea să se iasă după miezul nopţii pe străzile Florenţei fără un permis special.

Altă lege, care a urmat celei de mai sus, a fost aceea care interzicea ca în caz de răzmeriţă să se iasă din casă.

Încălcarea acestor legi era pedepsită cu amenzi importante.

O a treia lege, împotriva ucigaşilor, îl punea pe vinovat în afara tuturor celorlalte legi şi acorda o recompensă celui care l-ar fi ucis pe asasin. Acesta, dacă scăpa de moartea publică sau de cea secretă, era condamnat să nu se mai întoarcă niciodată în patrie, cu excepţia cazului în care ar fi ucis la rândul său, în folosul Florenţei, un rebel sau un exilat periculos, în acest caz, porţile Republicii i se deschideau iarăşi.

Nu era de ajuns să pedepseşti răzmeriţa sau uciderea unui om, ci era necesar ca acestea să fie prevenite. Cosimo a împărţit oraşul (pe care îl dezarmase printr-o lege precedentă) în cincizeci de cartiere. Fiecare cartier avea un denunţător oficial, schimbat în fiecare an şi tras la sorţi dintre cei mai buni spioni. Nu aveau un salariu fix, dar erau recompensaţi proporţional cu serviciile aduse.

După politică, a urmat religia; după supunerea fată de marele duce, respectul faţă de Dumnezeu. S-a dat o lege care condamna pe orice blasfemitor să aibă limba străpunsă cu un cui.

Francesco I a găsit Florenţa calmă; fortăreaţa de la San Miniato o ţinea în frâu. Cavalerii ordinului San Stefano (înfiinţat de Cosimo) izgoniseră de pe coastele toscane corsarii turci şi barbari. Cosimo fortificase oraşele Livorno şi Porto Ferraio. Toţi cei alungaţi din Florenţa erau obosiţi de exil, Lorenzaccio (Bntlusul lor) fusese asasinat la Veneţia de către Bebo şi Riccio da Volterra, iar Filippo Strozzi (Catonul {26} lor) îşi luase viaţa în închisoare.

În ceea ce priveşte comerţul florentin, din sărac şi ruinat cum ajunsese, Cosimo l-a refăcut strălucitor şi bogat. Când s-a urcat pe tron, nu a găsit în Florenţa nici ateliere de sticlă, nici manufacturi de lumânări. Cu prilejul căsătoriei sale cu Eleonora de Toledo, a fost nevoit să comande la

Napoli toată argintăria. Patria lui Benvenuto Cellini nu mai avea specialişti în topirea metalelor, nici artişti pentru a le cizela. Până şi arta ţesutului (această veche sursă de bogăţie a florentinilor) căzuse atât de jos încât nu mai existau decât vreo şaizeci de ateliere. Peste vreo zece ani, atelierele depăşiseră suta.

În pofida legilor severe, pe care le-a promulgat încă de la începutul domniei sale, murind Cosimo, el a lăsat poporul mai ataşat de Casa de'Medici decât s-ar fi putut bănui. Nimeni nu putea uita cum, în timpul foametei din 1550-1551, Cosimo hrănise pe spezele lui până la o mie de săraci pe zi. Această generozitate nu l-a împiedicat să-i lase fiului său o avere imensă atât în lingouri de aur şi de argint, cât şi în piaştri {27} şi florini.

Întreaga administraţie era bine pusă pe roate şi pregătită să mai funcţioneze aşa mulţi ani, astfel încât Francesco, ajungând pe tron, nu a avut să se ocupe decât de plăceri şi de amoruri, în afară de Camilla Marielli, amanta tatălui sau pe care a azvârlit-o în închisoare, de cumnata lui, Eleonora de Toledo, cu a cărei asasinare a fost de acord, de sora sa Isabella, a cărei sugrumare a tolerat-o şi de Girolamo, care din ordinul său a fost asasinat cu un pumnal otrăvit – domnia lui Francesco a fost destul de liniştita. O întâmplare neaşteptată a făcut din viaţa sa un lung roman.

Într-o zi, în care Francesco trecea călare prin piaţa San Marco, o floare a căzut în faţa sa. Şi-a ridicat privirile şi a zărit, în spatele unei perdele ridicate, chipul blond şi fermecător al unei fete de şaptesprezece sau optsprezece ani. Chipul a dispărut, dar nu atât de repede ca prinţul să nu fi fost izbit de frumuseţea fetei.

Francesco nu avea nici el pe-atunci decât vreo douăzeci şi doi de ani: vârsta iubirilor subite şi a pasiunilor fierbinţi. El n-a vrut să vadă o simplă întâmplare în floarea căzută la picioarele sale: era frumos, răsfăţat de femeile de la curte şi a fost convins că floarea căzută era o provocare de care trebuia să profite.

În ziua următoare, la aceeaşi oră, Francesco a trecut din nou, dar perdeaua era trasă şi tânărului i s-a părut că în spatele ei scăpărau doi ochi negri.

A trecut şi în zilele următoare, dar perdeaua rămânea în permanenţă trasă. Atunci, Francesco l-a pus pe unul din valeţii săi să afle cine locuia în casa cu pricina. Valetul a spus că în casă locuiau doi soţi bătrâni, pe nume Bonaventura, care, de câtăva vreme, găzduiau o tânăra şi un tânăr. Nimeni nu ştia daca erau frate şi soră sau soţ şi soţie, după cum nici numele lor nu le era cunoscut. Francesco şi-a dat seama că nu putea scoate mai mult de la valetul său şi a înţeles că trebuie să se adreseze altcuiva.

Această alta persoană a fost un mare senior, pe jumătate spaniol şi pe jumătate napolitan, care se numea don Fabio Arazola, marchiz de Mont Dragone. Prinţul i-a chemat la el, i-a mărturisit că de o săptămână se îndrăgostise nebuneşte şi i-a spus unde locuia cea pe care o iubea. I-a cerut să-i faciliteze o întâlnire cu dânsa. Mont Dragone i-a cerut cincisprezece zile, pe care le considera absolut necesare. Francesco a fost de acord cu Mont Dragone, care îi fusese profesor şi s-a angajat să nu întreprindă nimic pentru a o vedea pe frumoasa necunoscută până la sfârşitul acestui termen.

Mont Dragone s-a dus gânditor acasă şi i-a povestit nevestei sale ce-i ceruse prinţul, totodată i-a dat să înţeleagă ce profit puteau să scoată din această afacere. S-au sfătuit, apoi i-a cerut soţiei să pătrundă în casa cu pricina şi să încerce să se împrietenească cu bătrâna Bonaventura.

Chiar a doua zi, marchiza s-a dus devreme, dis-de-dimineaţă şi s-a postat într-un colţ al pieţei San Marco. Pe la ora opt, bătrâna Bonaventura a ieşit, cu un coş sub braţ, spre a merge, desigur, la piaţă. Mont Dragone a urmărit-o cu trăsura şi, la un moment dat, a trecut atât de aproape de bătrână, încât aceasta s-a speriat, a căzut şi a început să ţipe. Marchiza s-a dat jos din trăsură, a pretins că bătrâna

fusese lovită din cauza ei, a părut disperată că fusese cauza accidentului şi a silit-o pe bătrână să urce în trăsură; a condus-o acasă, a intrat odată cu ea în locuinţă, oferindu-i tot felul de servicii. Cei doi bătrâni erau uimiţi că o doamnă din cea mai înaltă societate se arăta a fi, totodată, atât de bună.

În ziua următoare, marchiza a revenit pentru a cere veşti despre cea pe care fusese gata să o strivească în dimineaţa trecută. De data aceasta a stat mai mult şi a spus, ca din întâmplare, că soţul ei era profesorul tânărului prinţ Francesco. Cei doi bătrâni au schimbat o privire care n-a scăpat marchizei. La plecare, aceasta a promis să se întoarcă.

Şi a revenit, într-adevăr, a doua zi. Marchizul aflase între timp că cei doi Bonaventura aveau un fiu la Veneţia şi că acest fiu, acuzat de a fi răpit o fată dintr-o familie de vază, fusese surghiunit din Republică. Nu mai încăpea îndoială că tânăra ce lăsase floarea să cadă, frumoasa necunoscută ascunsă cu atâta grijă, nu era alta decât nobila din Veneţia.

În timp ce vorbea, marchiza a întrebat-o pe bătrâna Bonaventura dacă avea veşti de la fiul ei, Piero.

Biata femeie s-a făcut palidă şi a întrebat:

— Deci, ştiţi totul?

Marchiza Mont Dragone i-a răspuns că nu ştia nimic, dar că era în măsură s-o ajute pe lângă prinţul Francesco. Atunci, bătrâna Bonaventura i-a spus marchizei o poveste atât de stranie, încât ar fi părut de necrezut dacă povestitoarea nu ar fi fost de o bună-credinţă evidentă.

Iată mărturisirea ei: Cu optsprezece luni în urmă, Piero Bonaventura plecase să-şi încerce norocul la Veneţia. Acolo, datorită unchiului său, Battista Bonaventura, a intrat casier la o bancă a familiei Salviati, una dintre cele mai bune şi bogate bănci ale Serenissimei Republici. Banca se afla în faţa palatului lui Bartolomeo Cappello, un gentilom veneţian nobil şi stimat. Acest gentilom avea o fiică minunat de frumoasă, pe nume Bianca. Întâmplarea a făcut ca

mansarda în care locuia Piero să dea spre camera Biancăi şi ca tânăra fată, curioasă şi imprudentă, aşa cum eşti la cincisprezece ani, să nu-şi fi ţinut fereastra închisă.

De ce frumoasa şi mândra moştenitoare a nobililor Cappello s-a îndrăgostit de sărmanul Bonaventura – acesta este un mister al inimii, simţit de inimă şi neputând fi explicat de raţiune. Fie că l-a luat drept un Salviati, fie că i-a cunoscut condiţia umilă, fapt este că Bianca l-a iubit cu acea iubire înflăcărată a Julietei, care, văzându-l pe Romeo, a spus: „Voi fi a lui sau a mormântului.” Bianca a fost a lui Piero.

Nu exista nici o posibilitate pentru ca Bonaventura să pătrundă în palatul Cappello, care era păzit ca o fortăreaţă sau ca un harem. Bianca a fost cea care a venit la el. În fiecare noapte, ieşea din camera ei, cobora desculţă scara, deschidea uşa, traversa strada ca o umbră şi îşi întâlnea amantul în mansarda lui. Cu o oră înainte de ivirea zorilor, se întorcea la palat, pe uşa pe care o lăsa întredeschisă. Aceasta a durat câteva luni, până în dimineaţa în care tinerii îndrăgostiţi n-au calculat prea bine ora plecării şi un brutar, venit să întrebe la ce oră să aducă pâinea la palatul Cappello, a tras poarta după el. Găsind poarta închisă, Bianca şi-a dat scama că, dacă striga pe cineva, era pierdută. Atunci a luat cu mare repeziciune o hotărâre. S-a reîntors la amantul ei, spunându-i că erau amândoi pierduţi dacă nu fugeau pe loc. Bonaventura, care cunoştea orgoliul familiei Cappello, a înţeles pericolul. S-a îmbrăcat în goană, a luat puţinii bani pe care îi avea, a coborât cu Bianca, a chemat o gondolă şi s-au dus la podestat {28} pentru a cere un permis de ieşire din port A pretextat că trebuie să meargă urgent la Ferrara, pentru o afacere importantă a băncii Salviati şi podestatul, care îl cunoştea, nu a avut nici o bănuială Bonaventura s-a reîntors plin de veselie alături de Bianca, ce-l aştepta în cabina gondolei Când au trecut prin dreptul bisericii San Giorgio, orologiul a bătut ora cinci a dimineţii Era luna decembrie, mai aveau o oră de noapte

şi nu le trebuia mai mult pentru a fi pe drumul Ferrarei încă patru ore aveau să se scurgă până ce dispariţia Biancăi va fi descoperită Când vor începe s-o caute, ci aveau să fie deja departe într-adevăr, au trecut de Piovega şi au ajuns la Chiozza Acolo, Piero l-a concediat pe gondolier, a luat o barcă mai comodă, a ieşit fără dificultate din port şi a ajuns seara la Ferrara Cei doi îndrăgostiţi erau salvaţi. Chiar presupunând că ar fi fost urmăriţi, nimeni nu i-ar fi căutat în oraşul care tocmai era într-o dispută aprinsă cu Veneţia, pentru nişte teritorii. S-au odihnit în timpul nopţii la Ferrara, apoi au plecat în zori şi peste patru zile au sosit la Florenţa, fără nici un incident S-au prezentat imediat la bătrânii Bonaventura care, deşi n-aveau nevoie de cheltuieli în plus, i-au primit aşa cum părinţii îşi primesc copiii Au concediat servitoarea şi mama a preluat toată gospodăria Din putina agoniseală d lui Piero, Bianca şi-a luat mătase şi fir de aur şi de argint, pentru a broda Piero şi-a procurat o muncă de copiere de acte pe care putea s-o facă în casă, fără a fi obligat să iasă în oraş Peste câteva zile, un preot, amic al familiei, i-a căsătorit.

Bianca nu se înşelase toată politia Veneţiei era pe urmele lor Bartolomeo Cappello, care nu numai prin el însuşi, dar şi prin cea de a doua sa soţie (mama vitregă a Biancăi), avea un rang de prim ordin în Republică, a cerut să se facă dreptate în răpirea fiicei sale A fost arestat sărmanul Battista Bonaventura, ca şi când el ar fi fost răspunzător de faptele nepotului său şi a fost condamnat la plata unei amenzi importante Au fost trimişi zbiri în căutarea amanţilor, cu promisiunea unei recompense de cinci sute de ducaţi {29} aceluia care avea să-l aducă mort pe Bonaventura şi de o mie de ducaţi aceluia care avea să-l aducă viu.

Iată cum stăteau lucrurile când Bianca lăsase să-i cadă floarea, din greşeală, la picioarele prinţului şi când marchiza se infiltrase în casa Protecţia pontului le era foarte necesară şi marchiza a văzut imediat câte foloase

putea ea să tragă din această situaţie. Ea s-a arătat foarte înduioşată de nefericirile frumoasei Bianca şi a întrebat dacă n-o putea vedea pe fată. Nu i se putea refuza nimic soţiei unui favorit al prinţului si, deci, Bianca a fost chemată De la prima vedere marchiza a hotărât că cea pe care o avea în fată avea să fie amanta prinţului.

Prin urmare, i-a spus tot felul de drăgălăşenii tinerei, invitând-o să-i facă şi ea o vizită, dar Bianca i-a răspuns că era cu neputinţă să iasă din casă de teamă de a nu fi recunoscută Pe de altă parte, nobilă şi orgolioasă veneţiană, nu-i făcea plăcere să se prezinte sărăcăcios îmbrăcată într-un palat care avea să i-l amintească pe cel al tatălui ei Marchiza a zâmbit la aceste argumente şi a doua zi a trimis trăsura ei, cu o rochie frumoasă pentru Bianca A mai trimis şi o scrisoare în care îi spunea că soţul ei era dispus să-i facă rost lui Piero de un permis de liberă trecere, dar că dorea s-o vadă pe cea de care soţia sa se interesa atât de mult şi mai dorea să afle, chiar din gura ei, povestea aventurilor sale, bătrâna Bonaventura era şi ea invitată cu nora sa.

Bianca dorea mult s-o viziteze pe marchiză. Viaţa pe care o ducea i se părea apăsătoare, faţă de aceea pe care o dusese în palatul tatălui ei. Poate că în sufletul ei arzător palpita şi acea dorinţă de necunoscut care, pentru bărbaţi este izvorul faptelor mari, iar pentru femei este izvorul marilor greşeli.

Bianca s-a îmbrăcat cu hainele frumoase trimise, s-a privit într-o oglindă şi şi-a dat seama că era de o mie de ori mai frumoasă decât în rochia sărăcăcioasă dinainte. Din acea clipă, a fost pierdută, fiica Evei muşcase din măr.

Cele două femei s-au urcat în trăsură şi s-au dus la palatul Mont Dragone Marchiza le aştepta într-un salonaş şi a trimis imediat un valet să-l aducă pe soţul ei Valetul s-a întors spunând că domnul nu putea veni, întrucât era aşteptat de prinţ Marchiza i-a poruncit valetului să-i precizeze soţului ei că persoanele sosite la ea în vizită erau

Bianca Cappello şi soacra ei. Câteva momente mai târziu, Mont Dragone a apărut.

Marchizul a fost impresionat de frumuseţea Biancăi întrucât aceasta, la anii ei fragezi, era cu-adevărat o minune.

Bianca a vrut să-i povestească marchizului ceea ce soacra ei îi povestise deja marchizei, dar de la primele ei cuvinte, Mont Dragone a întrerupt-o, zicându-i că el credea tot ceea ce i-ar spune, întrucât o gură atât de fermecătoare ca a ei n-ar fi putut minţi, iar ochi atât de frumoşi nu puteau înşela. I-a promis Biancăi să vorbească tânărului prinţ cu prima ocazie şi să obţină un permis de liberă trecere pentru Piero. După multe alte complimente marchizul s-a retras, fugind apoi la prinţ să-i spună că Bianca se afla la el acasă.

Bătrâna Bonaventura şi Bianca, emoţionate de primirea făcută, de promisiunile auzite, au mulţumit din suflet şi au încercat să plece, dar marchiza le-a reţinut protestând că, dacă ar fi plecat atunci, aceasta însemna că nu veniseră decât pentru soţul ei şi nu pentru ea. Acest argument le-a convins pe vizitatoare.

La un moment dat, marchiza a luat-o de mână pe Bianca şi i-a spus:

— Trebuie să-mi vezi casa cu amănunţime şi să-mi spui, apoi, dacă se apropie de splendoarea palatelor din Veneţia. Mama ne va aştepta aici, căci o goană prin toate sălile ar obosi-o. Ne întoarcem curând!

Cele două femei au ieşit, ca două bune prietene şi bătrâna Bonaventura a mulţumit cerului pentru fericirea nesperată care dăduse peste ele.

Marchiza şi Bianca au traversat o mulţime de încăperi, una mai bogată decât alta şi s-au oprit într-un salonaş încântător, ale cărui ferestre dădeau spre o grădină plină de flori. Stăpâna casei a scos dintr-un dulap o casetă plină de bijuterii: diademe, coliere, inele, cercei, toate din diamante şi safire. S-a distrat s-o împodobească pe Bianca

şi aceasta, ca o copilă vanitoasă ce era, s-a lăsat în voia mâinilor marchizei.

— Mă duc să-ţi aduc nişte rochii veneţiene, i-a spus doamna de Mont Dragone. Aşteaptă-mă aici.

Bianca a rămas singură, fără nici o bănuială. A mai probat câteva bijuterii, privindu-se într-o oglindă imensă. Deodată a văzut în oglindă, un bărbat: era tânărul prinţ. Dânsa a ţipat, speriată şi a vrut să fugă spre uşă, dar Francesco a oprit-o. Atunci, Bianca şi-a dat scama de ceea ce se petrecea şi, îngenunchind a spus:

— Seniore, dacă Dumnezeu a voit să mă îndepărtez de părinţii mei, care nu mă mai pot apăra, a voit să-mi pierd poziţia, averea şi patria, dacă nu-mi mai rămâne decât onoarea, o las spre apărare în grija alteţei voastre.

— Nu vă temeţi, doamnă – a zis Francesco, ridicând-o – n-am venit aici cu intenţii laşe, ci atras de situaţia în care vă aflaţi Pot să vă ajut?

Priviţi-mă ca pe un protector şi ca pe un frate şi în această dublă calitate cereţi-mi orice, căci veţi obţine tot ce stă în puterea unui bărbat, a unui prinţ sau a unui rege de a oferi.

Pentru a nu o speria pe Bianca mai mult, el s-a înclinat în faţa ei, plin de respect şi a plecat,

Tânăra fata era încă zăpăcită de această întâlnire când s-a înapoiat marchiza. Aceasta a găsit-o palidă şi cuprinsă de un tremur, neputând murmura altceva decât:

— Prinţul! Prinţul!

Marchiza a zâmbit.

— Ah, prinţul a fost aici? A întrebat. Să nu fi mirată, el vine adeseori pentru a se sfătui cu soţul meu în probleme de stat. Intră pe această uşă secretă, pentru a nu fi văzut. Negăsindu-l pe Mont Dragone, te-a întâlnit, în schimb, pe tine; cu atât mai bine, căci, cunoscându-te, te va putea ajuta mai mult. Bianca s-a uitat la marchiză cu o privire trista şi profundă, care părea să pătrundă până la cele mai secrete gânduri. Apoi acoperindu-şi faţa cu mâinile, a rostit:

— Vai, doamnă, mă veţi împinge la pierzanie!

— Iau dinainte păcatul asupra mea, a răspuns marchiza îmbrăţişând-o şi sărutând-o pe frunte.

Bianca a tresărit, ca şi când ar fi simţit în jurul ei strânsoarea unui şarpe.

Tânăra s-a întors în casa mizeră din piaţa San Marco şi sărăcia cu care, aparent, se obişnuise, i s-a părut deodată greu de îndurat. Plecase de la palatul Mont Dragone hotărâtă să-i spună totul soţului ei, dar nu i-a spus nimic. Peste opt zile, Piero Bonaventura nu mai avea de ce să se teamă, dar nici Bianca nu mai avea nimic de pierdut.

Prinţul a găsit o mie de mijloace pentru a veni în sprijinul sărmanei familii. Pe Piero l-a făcut valet, ceea ce nu l-a mirat, căci în afară de întâlnirile dintre soţia sa şi prinţ, el cunoştea totul despre influenţa lui Mont Dragone asupra lui Francesco. Bietul om încă mai credea în binele pe care cineva putea să-l facă în mod dezinteresat!

O mare durere o aştepta pe Bianca. Tânărul mare duce avea douăzeci şi trei de ani şi, încă înainte de sosirea ei la Florenţa, căsătoria lui cu Ioana de Austria fusese hotărâtă. Data căsătoriei sosise şi prinţul trebuia să se supună legilor politicii. De altfel, pe atunci, Cosimo mai trăia şi tot ceea ce el hotărâse era implacabil ca destinul. Hotărâse căsătoria fiului său cu Ioana de Austria: căsătoria a avut loc.

Francesco a consolat-o pe Bianca cum a putut, asigurând-o că dacă titlul de mare ducesă va fi al alteia, iubirea lui îi va aparţine pentru totdeauna. Bianca era ambiţioasă: a simţit pentru prima dată că nu se putea mulţumi doar cu iubirea unui prinţ, ea, care se mulţumise cu dragostea unui simplu funcţionar de bancă. A trecut însă sub tăcere acest simţământ, începând să ştie a se preface.

Francesco şi-a ţinut promisiunea, căci în timp ce Piero era reţinut la palat de funcţia lui de valet, prinţul se întâlnea aproape noapte de noapte cu Bianca, la palatul Mont Dragone. Despre aceste întâlniri ale fiului său a aflat şi Cosimo, care i-a scris, la 25 februarie 1569, astfel: „Plimbările solitare şi nocturne pe străzile Florenţei nu sunt

bune nici pentru onoare, nici pentru siguranţă, mai ales atunci când ele devin un obicei. Nu pot spune la ce rezultate proaste poate duce o astfel de purtare.”

Francesco şi-a zis, desigur, că tatăl său avea dreptate, căci, la câteva săptămâni după căsătoria sa, fără a se mai ascunde, a pregătit pentru Bianca un palat încântător, pe Via Maggio. Rămânea Bonaventura: problema cu el s-a rezolvat mult mai uşor, căci avea şi el o iubită în oraş. Atmosfera de la curte îl făcuse pe Piero îngâmfat şi obraznic. Susţinut de tânărul prinţ, care îi tot dădea bani, Piero îşi petrecea zilele distrându-se şi nopţile depravându-se. S-a îndrăgostit de una din primele doamne ale Florenţei, al cărei nume ne este necunoscut dar al cărei chip poate fi văzut în capela familiei Cavalcanti, reprezentând-o pe Maddalena. Rudele doamnei nu găseau scandalos ca ea să aibă un amant, dar nu le plăcea un amant de condiţie atât de modestă şi astfel s-au opus amorului lui Bonaventura. Acesta se obişnuise să nu fie contrazis şi, luându-se la harţă cu un nepot al doamnei, i-a ameninţat că îl va ucide, dacă se va mai amesteca în treburi care nu îl priveau. Nepotul, care nu dorea să se înfrunte cu un om de condiţie atât de vulgară, dar ştiind că era protejatul ducelui Francesco, a făcut o plângere la Cosimo. Acesta l-a ascultat, plin de calmul şi răceala lui obişnuite şi i-a făcut un semn reclamantului să se retragă. Peste opt zile, pe când se întorcea noaptea acasă, Piero Bonaventura a fost atacat de nişte oameni înarmaţi. A fost găsit mort, dimineaţa, într-o fundătură din apropierea podului Santa Trinita,

Trecuse multă vreme de când iubirea de tinereţe a celor doi fugari din Veneţia se stinsese. Bianca s-a consolat repede cu moartea fui Piero sau, dacă l-a regretat în adâncul inimii ei, n-a lăsat să se vadă nimic. Ea ştia câtă nevoie avea Francesco de un chip zâmbitor, după timpul lung şi obositor pe care îl petrecea alături de tatăl său, cu problemele conducerii cetăţii. Tânărul mare duce nu-şi iubea soţia. Prinţesa Ioana era foarte frumoasă, dar avea un

temperament diferit de al soţului ei. Crescută la curtea severă a Austriei, cu educaţia pioasă a prinţeselor germane, ea a constatat cu groază moravurile slobode ale oraşelor italiene şi nu a putut înţelege bucuriile nebune şi plăcerile iară sfârşit care sunt o necesitate vitală pentru inimile meridionale. Francesco n-a avut deci, nici un obstacol în a-şi ţine făgăduinţa faţă de Bianca. Relaţiile sale cu soţia se limitaseră la datorie şi, de fapt, Bianca singură era marea ducesă a Toscanei. Ioana se plângea în permanenţă şi nemulţumirile ei, în loc să-l apropie pe soţ, îl îndepărtau mai mult. Ducesa s-a plâns şi lui Cosimo, care avusese de reproşat celor doua soţii ale sale mult mai multe astfel de păcate. El s-a mulţumit să răspundă nurorii sale că nu trebuie să creadă tot ceea ce se spunea şi că, de altfel, tinereţea avea drumul ei, dar în mod cert fiul său nu se va purta niciodată rău cu ea. Soţia neglijată n-a fost mulţumită, fireşte, cu un astfel de răspuns. Ar fi preferat ca soţul ei să se poarte rău cu ea, dar s-o iubească. Dorinţele de răzbunare s-au adunat, treptat, în inima ei.

Ioana de Austria a murit după o naştere, lăsându-i soţului ei trei fiice şi un fiu. Înainte de a muri, l-a chemat pe Francesco la căpătâiul său; ducele a izbucnit în lacrimi şi atunci, privindu-l cu ochii strălucind de ultimele flăcări ale iubirii care o devorase, i-a spus:

— Nu mai am nici o scăpare, de altfel, sunt bucuroasă că mor îţi las în grijă pe copiii mei şi pe toţi cei care m-au urmat plecând de la curtea tatălui meu în ceea ce te priveşte, în numele cerului, poartă-te mai creştineşte decât până acum şi nu uita niciodată că eu am fost singura ta soţie în fata lui Dumnezeu şi a oamenilor şi că te-am iubit din tot sufletul.

După aceste cuvinte, şi-a îmbrăţişat şi şi-a binecuvântat copiii şi făcând un ultim efort pentru a-şi apropia buzele de cele ale soţului ei, a murit cu braţele petrecute în jurul gâtului lui. Aceasta s-a petrecut la 10 aprilie 1578.

Această moarte l-a impresionat mult pe Francesco. Primul lui impuls a fost să urmeze ultimele dorinţe ale soţiei sale şi a plecat din Florenţa, închizându-se într-unul din palatele pe care le deţinea. Dar trecerea de la viaţa lui anterioară la cea nouă a fost prea bruscă. Hotărârea lui n-a putut fi de lungă durată. Scrisorile Biancăi i-au zdruncinat proiectele de retragere din lume, iar prezenţa ei a făcut restul de-ndată ce a revăzut-o, ea şi-a reluat influenţa asupra lui. Totuşi, conştiinţa îl chinuia A consultat un preot în care avea încredere şi acesta i-a dat soluţia ideală pentru a-i linişti scrupulele aceea de a se căsători cu Bianca, într-adevăr, în 18 iunie 1579, adică abia după cincisprezece luni de la moartea Ioanei de Austria, Francesco s-a căsătorit, în secret, în capela Palatului Pitti, cu aceea pe care jurase să n-o mai revadă. Cosimo murise de cinci ani.

Pentru marele duce această căsătorie a fost un prilej de desprindere a poporului de el şi de discordie în familia sa. Cu toţii o îndrăgiseră din milă pe tânăra prinţesă germană asupra căreia, în mijlocul uneia dm cele mai corupte curţi ale lumii, nici o calomnie nu avusese vreun efect. Cu toţii văzuseră cum biata floare a nordului pălise şi se frânsese sub un soare prea puternic pentru ca şi deasupra mormântului ei curseseră multe lacrimi tăcute şi pline de regret. Uitarea şi încălcarea jurământului de către Francesco a apărut poporului ca un sacrilegiu.

Tot pe acea vreme, pentru realizarea ambiţiilor sale, cardinalul Fernando nu vedea între el şi tron decât un copil slăbănog şi debil, care a şi murit în vârstă de patru sau cinci ani. Această moarte l-a descurajat, dar a trezit ambiţiile Biancăi, care ceruse să fie recunoscută public ca mare ducesă, la l septembrie 1579 şi care dorea să dea, cu orice preţ, un moştenitor coroanei.

O evreică, ce nu o părăsea aproape niciodată pe Bianca, şi-a dat toată osteneala cu descântece, filtre şi blesteme, fără nici un rezultat Bianca s-a hotărât să ia gata făcut moştenitorul pe care nu-l putea naşte ea. Astfel, la

începutul anului 1576, adică la treisprezece ani după începutul legăturii ei cu ducele, a pretins că prezintă toate simptomele fireşti ale unei sarcini.

Francesco, în culmea bucuriei, nu s-a îndoit nici o clipă de adevărul simptomelor şi a împărtăşit tuturor bucuria sa.

Vreme de nouă luni, Bianca a jucat comedia, mimând indispoziţii aproape permanente, stând în pat săptămâni întregi, astfel încât până şi cei mai increduli au fost convinşi. Noaptea de 29 august a fost aleasă pentru naştere.

Din zori, Bianca s-a prefăcut că avea dureri şi Francesco a venit imediat lângă ea, nedorind s-o lase singură în chinurile facerii. Bianca a mimat suferinţele până spre ora trei dimineaţa, oră la care prinţul a fost sfătuit să meargă să se odihnească puţin. Se înţelege că abia rămasă singură, Bianca a născut, fireşte, un băiat. Francesco a fost anunţat imediat. Copilul a fost numit Antonio, Bianca atribuind sfântului cu acest nume favoarea pe care o obţinuse din ceruri.

Iată cum, mai apoi, s-a dezvăluit această taina: toată intriga fusese condusă de o guvernantă din Bologna. Bianca, începând s-o bănuiască că ar putea vorbi, i-a dat o sumă mare de bani şi a trimis-o acasă. Pe drum, guvernanta a fost atacată, rănită, dar fără a fi omorâtă pe loc. Dusă la Bologna ea a mai putut spune că ucigaşii nu fuseseră hoţi, ci soldaţi florentini, că marea ducesă nu fusese însărcinată niciodată şi că moştenitorul tronului era fiul unei amărâte care fusese adusă în ascuns Ia palat şi care primise o mie de ducaţi. Guvernanta se simţise datoare să mărturisească acest adevăr, în momentul în care sfârşitul i se apropia. Această declaraţie a ei a fost trimisă la Roma, cardinalului Fernando, care şi-a propus s-o folosească în favoarea sa.

Când cardinalul i-a dezvăluit faptele Biancăi lui Francesco, acesta n-a vrut să creadă şi de atunci, între cei doi fraţi a intervenit o răceală. Ei au schimbat scrisori amare, s-a vorbit chiar despre o dezminţire publică pe care cardinalul

ar fi trebuit s-o facă. Bianca şi-a dat seama că era pierdută, dacă povestea avea să devină publică şi s-a hotărât să-i împace pe cei doi fraţi, însuşi cardinalul i-a dat acest prilej.

Fernando era risipitor şi neputând trăi din veniturile sale, aşa cum credea că se cuvenea rangului său, îi ceruse de mai multe ori bani, în avans, fratelui său. Atâta vreme cât cei doi fraţi au fost în relaţii bune, Francesco i-a trimis avansurile fără a spune o vorbă. După ce a izbucnit cearta, Fernando l-a refuzat cu brutalitate, astfel încât cardinalul se găsea la Roma, foarte strâmtorat. Atunci a primit o scrisoare din partea Biancăi, în care îi propunea ca ea să fie mediatoarea conflictului, cerându-i cardinalului promisiunea că va veni să-i vadă în toamnă. Cardinalul, care avea nevoie de bani, a promis orice. Bianca, ce n-avea decât să ceară pentru a obţine, i-a trimis cardinalului dublul sumei cerute.

În toamnă, cardinalul a sosit. Marca ducesă şi soţul ei erau la vila lor de la Poggio Cajano. Cardinalul s-a dus acolo şi a fost primit de frate şi de cumnată, ca şi când nici un nor n-ar fi umbrit vreodată bunele lor relaţii. Bianca mersese atât de departe încât se informase care erau mâncărurile preferate ale cardinalului şi a aflat că-i plăcea o anume plăcintă, pe care ştia chiar ca s-o facă foarte bine.

Ora cinci a sosit. Cei trei erau singuri la masă; era o cina de familie şi de aceea a fost foarte veselă. Bianca l-a servit pe cardinal, cu mâna ei şi acesta mânca plin de încredere şi bună dispoziţie.

Femando avea la deget un inel foarte frumos cu un opal; era un dar de la tatăl său, Cosimo. Acest opal, datorită unei anumite tratări chimice căreia îi fusese supus, avea proprietatea de a se înnegri, ori de câte ori se apropia de ceva otrăvit. Opalul rămânea limpede şi strălucitor, cina se desfăşura în continuare, cardinalul mânca plin de veselie.

A sosit şi desertul, plăcinta favorită a cardinalului. Cu toate protestele Biancăi, Francesco a spus că ea făcuse plăcinta, tocmai pentru că ştia cât de mult îi plăcea cumnatului ei.

Fernando s-a înclinat în faţa Biancăi, i-a lăudat drăgălăşenia, dar s-a declarat dezolat că nu mai putea mânca: nu-i mai era foame.

Fernando apropiase opalul de plăcintă şi opalul se înnegrise.

— Ei bine, a zis Francesco, dacă nu vrei să guşti din plăcinta ta favorită, o voi mânca eu.

Şi şi-a pus în farfurie un sfert de prăjitură.

Bianca era prinsă în propria ei capcană: daca îl oprea pe soţul ei şi-i mărturisea totul, era pierdută. Dacă îl lăsa să mănânce şi murea, era de asemenea pierdută, căci ştia cât de mult o ura Fernando. Cu hotărârea de care a dat dovadă întotdeauna, şi-a servit şi ea o bucată pe care a mâncat-o.

În ziua următoare, Bianca şi Francesco muriseră.

Cardinalul Fernando a anunţat la Florenţa că fratele şi cumnata sa pieriseră din cauza unui aer vătămător care bântuia prin zonă, şi-a azvârlit cât colo pălăria de cardinal şi s-a urcat pe tron.

Francesco a fost un biet prinţ fără minte şi fără curaj. Moştenise de la tatăl său dragostea pentru chimie şi timpul pe care nu-l petrecea în plăceri, îl petrecea în laborator. Acolo discuta cu miniştrii săi problemele statului, în timp ce inventa câte un procedeu de topire a unor cristale sau de fabricare a unui porţelan aproape la fel de frumos ca şi cel chinezesc sau japonez. Mai inventase şi bombe, precum şi modul de a le face să explodeze la timpul dorit. El a transmis acest secret lui Filip al II-lea şi lui don Juan de Austria, care s-au temut, însă, să se folosească de el. Tot Francesco a introdus în Florenţa arta incrustaţiilor în pietre dure şi a confecţionat mese pe care le-a oferit prietenilor săi. Se pricepea să monteze bijuterii, (în stilul lui Benvenuto Cellini de la care luase lecţii în tinereţe) imitând pietrele veritabile şi înlocuindu-le cu unele false. La fel ca şi tatăl său, datorită unor cunoştinţe temeinice de botanică, ştia să pregătească balsamuri, esenţe, uleiuri, otrăvuri şi antidoturi de otrăvuri.

În ceea ce priveşte artele, Francesco aparţinea unei epoci în care orice prinţ era dator să fie un bun cunoscător. Până la vârsta de douăzeci şi trei de ani făcuse chiar progrese rapide în arta desenului. Fra Ignacio Dante îi dăduse noţiuni de cosmografie; Piero Vettori îl învăţase greaca şi latina, îndeajuns de bine spre a le vorbi curent; în fine, Giovanni din Bologna, după ce îi dăduse lecţii serioase de desen, devenise arhitectul său favorit şi proiectase pentru el palatul şi grădinile de la Pratolino. O statuie uriaşă, care mai poate fi văzută şi azi acolo, este o mostră a decadenţei gustului epocii: când apar coloşii, arta pleacă. Colosul din Rhodos, colosul lui Nero şi colosul de la Pratolino aparţin celor trei epoci ale decadenţei artei: greacă, romană şi toscană.

Francesco a continuat lucrările la galeria Uffizzi începută de tatăl său şi i-a adăugat, după desenele lui Buontalenti, acea frumoasă sală a tribunei, pe care Venus a familiei de'Medici, Venus a lui Tizian şi portretul Fornarinei au schimbat-o într-un adevărat sanctuar.

Daca Francesco ar fi murit singur, poate ar fi fost regretat de florentinii care şi-ar fi adus aminte de faptele bune din tinereţea sa; dar a murit în acelaşi timp cu Bianca şi datorită acestui fapt moartea lui a fost o adevărată sărbătoare.

Cât despre Antonio, nici n-a mai fost vorba despre el ca moştenitor al coroanei: bietul copil, care nu ceruse să fie ceea ce fusese făcut, a tras ponoasele ambiţiei mamei sale. I s-a propus să-şi păstreze rangul, în schimb să renunţe la orice pretenţie la tron şi să intre în ordinul Crucii de Malta {30}. A murit în vârstă de douăzeci şi unu de ani, ca urmare a unei vieţi destrăbălate.

Am omis să spunem că marele duce Francesco a fost şi tatăl faimoasei Maria de'Medici, care a devenit soţia lui Henric al IV-lea şi mama lui Ludovic al XIII-lea, bunica pe linie maternă, deci, a familiei Orleans.

Domnia lui Fernando a fost liniştită. Florentinii deveneau tot mai ascultători şi resturile opoziţiei republicane, greu lovite de Cosimo, agonizante în vremea lui Francesco, s-au stins sub Fernando. Singurele lui expediţii războinice au fost luarea castelului If, incendierea câtorva vase ale corsarilor în portul Alger şi asediul Ciprului, în îndelungata lui domnie, de douăzeci şi unu de ani, a avut tot timpul să se ocupe de agricultură, comerţ şi artă.

În privinţa agriculturii, el a fost primul care a început lucrările de asanare a zonei mlăştinoase Maremma. După o foamete şi o epidemie, el a atacat frontal acest duşman vechi al Toscanei, care, în fiecare vară, îşi trimitea miasmele ucigătoare prin ţară. Sumele uriaşe adunate de predecesorii săi au fost puse în joc pentru această lucrare măreaţă, la care au fost chemaţi să colaboreze mulţi cetăţeni. S-au publicat noi legi agrare şi noile pământuri din regiune au fost date acelora care trudiseră să le scoată de sub apă. În timp ce asana Maremma, Fernando iriga teritoriile din Fucecchio şi Pistoia, devia gura de vărsare a fluviului Arno şi ridica acele apeducte admirate şi azi, care, cu apa lor proaspătă, au adus salubritatea în Pisa.

În ceea ce priveşte comerţul, Fernando s-a ocupat mai ales de Livorno; acest oraş, pe care familia de'Medici îl considerase mereu de mare importanţă, fusese protejat şi mărit succesiv de Clement al VII-lea, ducele Alessandro şi marele duce Cosimo. Acesta din urmă a plănuit lucrări demne de vechii romani pentru adâncirea portului dar, din păcate, moartea l-a surprins chiar pe când abia începuse construcţiile. Lipsa de orizont, lenea şi zgârcenia lui Francesco au făcut ca portul să rămână în starea în care îl lăsase Cosimo. Fernando a reluat opera tatălui său şi a hotărât să facă din Livorno nu numai un bastion de război, ci şi o piaţa de desfacere care avea să-şi aibă antrepozitele la Pisa. Toate lucrările au fost conduse cu o stăruinţă admirabilă şi, încă din vremea lui Fernando, Livorno a

început să fie o cetate comercială, iar azi a devenit una din reginele Mediteranei.

În domeniul artelor, Fernando a fost succesorul demn al tatălui său: savant şi om de litere el însuşi, a protejat ştiinţele şi literatura nu numai cu banii săi, dar şi cu priceperea sa (modul cel mai sigur pentru a duce la înflorirea lor). La Roma, pe vremea în care era doar cardinal, înfiinţase propria sa tipografie de limbi orientale şi îl trimisese pe Battista Vacchetti în Egipt, în Etiopia şi în Persia, pentru a căuta manuscrisele preţioase ale Orientului – piese ce constituie şi astăzi în biblioteca de'Medici una din cele mai faimoase colecţii din lume. Ostilio Ricci, care a fost primul profesor de matematică al celebrului Galilei, a obţinut pentru marele său discipol catedra de Ia Pisa, pe care a făcut-o vestită între 1589 şi 1592. În urma invidiei colegilor şi a neînţelegerilor cu Giovanni de'Medici, Galilei a fost nevoit să se exileze la Padova, unde a fost recomandat de marele duce. A fost rechemat în Toscana, în anul 1608. Primele muzee de botanică şi ştiinţe ale naturii datează din această perioadă. Muzeul din Pisa, de care s-a ocupat personal Fernando, a devenit un model pentru toate celelalte.

Muzica, mai ales cea dramatică, a datorat mult şi ea lui Fernando. Pasionat, ca toţi cei din familia de'Medici, de reprezentaţiile teatrale pe care Magnificul le introdusese în Toscana sub şi care, pe vremea lui Cosimo (şi datorită lui Machiavelli), s-au ridicat Ia rangul de comedii sau de drame, Fernando a cerut arhitecţilor Giovanni din Bologna şi Buontalenti să-i ridice un teatru cu o scenă în care s-au folosit toate secretele mecanicii. Marele duce şi-a amintit de tragediile antice, cu acele coruri care reprezentau poporul şi cântau o melodie continuă, acompaniind dialogul sau monologul. A vrut să se facă astfel de spectacole şi în teatrul său şi aşa s-a ajuns la naşterea operei, cu un recitativ, arii, duo-uri şi coruri. Prima încercare de montare a unei lucrări de acest gen a avut loc în 1594. A fost

Daphne, operă pastorală de Ottavio Rinuccini. Următoarea operă a fost Euridice, a aceluiaşi autor şi s-a interpretat cu prilejul căsătoriei reginei Maria de'Medici. Acest spectacol a stârnit un astfel de entuziasm şi curiozitate încât a fost tipărită partitura, cu o prefaţă de Jacopo Peri, cu povestea poemului şi chiar povestea fiecărui actor. Reprezentaţia a avut un asemenea răsunet încât toţi suveranii au dorit să aibă muzicieni ca ai Toscanei. Şi întrucât Fernando întreţinea aproape trei sute de muzicieni, a trimis câţiva din ei, la cererile lui Henric al IV-lea şi Filip al III-lea, la curţile Franţei şi ale Spaniei.

Fernando a făcut tot ce a putut pentru a opri arta picturii şi a sculpturii de a coborî panta decadenţei. La îndemnul lui, Buontalenti a deschis şcoli, s-au restaurat biserici, s-au cumpărat din Orient cele mai frumoase marmure şi pietre preţioase, s-a ridicat statuia în bronz a lui Cosimo I. Când această statuie a fost expusă privirilor publicului, în piaţa din faţa lui Palazzo Vecchio ea a suscitat un astfel de entuziasm încât Henric al IV-lea, invidios, şi-a dorit una de acelaşi artist, pe care s-o instaleze pe Pont Neuf {31} care abia se construise.

Fernando a schimbat destinaţia galeriei Uffizzi, fondând un muzeu şi transportând acolo tot ceea ce adunase în timpul cât fusese cardinal la Roma.

La fel ca tatăl şi fratele său, nici Femando nu a trăit până la adânci bătrâneţi. Tatăl lui a murit în plină putere şi temut, fratele a murit dispreţuit, dar pe Fernando l-au regretat cu toţii, căci dărnicia, bunătatea, simţul dreptăţii făcuseră din el un prinţ iubit şi respectat. De-a lungul întregii sale domnii nu a avut de ce să se teamă pentru viaţa sau puterea sa. Cosimo al II-lea, cel mai mare din cei nouă copii pe care i-a avut de la Christine din casa de Lorena, i-a succedat.

Cosimo al II-lea a moştenit de la tatăl său cele trei virtuţi care, întrunite de un suveran, fac din el fericirea poporului: generozitatea, justiţia şi clemenţa. Este adevărat că aceste

însuşiri au fost, la el, mai mult rezultatul unei firi foarte bune decât al unei idei înalte. Cosimo al II-lea a avut o mare admiraţie pentru tatăl său şi l-a imitat în toate. A făcut tot ce a putut dar, ca orice imitator ce călca pe urmele altcuiva, nu a ajuns atât de sus, pe cât ar fi dorit.

Domnia lui Cosimo al II-lea a fost, ca şi aceea a tatălui său, o perioadă de fericire şi de linişte pentru popor, deşi era evident că noua ramură a familiei de'Medici dăduse maximul din vigoarea sa pentru a-l zămisli pe Cosimo I şi că de acum slăbea treptat.

Timp de opt ani, cât a stat pe tron Cosimo al II-lea, totul a fost o copie palida a domniei de douăzeci şi unu de ani a tatălui său. A continuat lucrările de la Livomo, a încurajat ştiinţele şi artele, a asanat mlaştinile din regiunea Maremma, le-a trimis lui Henric al IV-lea şi lui Filip al III-lea statuile comandate lui Giovanni din Bologna. L-a trimis pe Constanzo dei Sevi, pictor, inginer şi arhitect, în îndepărtata Persie, la cererea regelui de acolo. Asemenea bunicului Cosimo I şi tatălui său, Fernando, Cosimo al II-lea a făcut tot ce i-a stat în puteri pentru a sprijini artele. El însuşi desena cu îndemânare, dar aprecia în mod deosebit pictura, sculptura şi arhitectura. De câte ori trecea prin faţa unor monumente sau statui aparte, cerea ca trăsura să încetinească, pentru a le putea admira mai bine. Piero Tăcea, elev al lui Giovanni din Bologna, era la mare preţ la curte, asemenea şi arhitectul Giulio Parigi. Simpatia lui cea mare o revărsa asupra pictorilor şi i-a adăpostit la curte pe Cigoli, Domenico Passignani, Allori, Rosselli ale căror opere au fost expuse la Uffizzi. I-a încurajat, de asemenea, pe gravorul Jacques Callot, pe Gaspar Mola, specialist în a bate monezi, pe Antelli, renumit pentru minunatele sale incrustaţii în pietre dure.

Deviza lui Cosimo al II-lea a fost o cunună de lauri cu cuvintele: Non juvat ex facili {32}.

Cu toate strădaniile sale, tot ce s-a realizat în artă sub domnia sa, au fost opere ale unor artişti de rang secund.

Singura descoperire mai importantă din vremea sa a fost cea făcută de către Galilei a sateliţilor lui Jupiter, cărora savantul, în chip de recunoştinţă faţă de rechemarea sa în Toscana, le-a dat numele de „stelele familiei de'Medici”.

Deja suferind de boala ereditară a Medicilor, ce avea să-i aducă sfârşitul, Cosimo al II-lea a cerut să pună prima piatră la aripa nouă pe care o ridica la palatul Pitti. I s-a adus piatra în camera sa, a fost binecuvântată în prezenţa sa, apoi bolnavul a acoperit-o cu mortar, folosind o mistrie de argint. Piatra a fost pusă la temelia clădirii, împreună cu o casetă plină de medalii şi monezi cu efigia muribundului. Abia s-a ridicat zidul de deasupra lor şi bunul Cosimo al II-lea a murit, la treizeci şi doi de ani, mult regretat de toţi.

Cosimo al II-lea a lăsat în urma sa cinci fii şi două fiice. Cel mai mare i-a succedat sub numele de Fernando al II-lea, dar cum nu avea decât unsprezece ani, i s-au dat ca regente bunica, marea ducesă Christine de Lorraine şi mama, arhiducesa Maria-Magdalena de Austria. Din Casa de'Medici mai erau cardinalul Carlo, prinţul Lorenzo, prinţesa Claudia şi prinţesa Maddalena, fraţi şi surori ai lui Cosimo I, cât şi don Juan, fiul său şi don Antonio, presupusul fiu al lui Francesco şi al Biancăi, care a murit tânăr.

Prima grijă a lui Fernando al II-lea, după ce a împlinit optsprezece ani şi a ieşit astfel de sub tutelă, a fost să meargă la Roma si, ca un bun prinţ creştin, să-l recunoască pe Urban al VIII-lea {33} ca şef al bisericii catolice. S-a dus şi în Germania, spre a cere binecuvântarea unchiului dinspre mamă, Ferdinand al II-lea. S-a întors atunci, spre a-şi guverna ţinutul.

Nu era greu să-i conduci pe toscani, la acea vreme: cetatea turbulentă a lui Farinata degli Uberti şi a lui Rinaldo di Albizzi {34} dispăruse la fel ca acele oraşe acoperite de cenuşă deasupra cărora se clădesc altele, fără ca din adâncuri să se mai audă vreun oftat.

Începând cu Fernando I, Toscana n-a avut, propriu-zis, o istorie.

Lunga domnie a marelui duce Fernando al II-lea a trecut cu strădania de a menţine pacea în propriile state, dar şi în cele vecine. A fost un scut între conflictele diferiţilor prinţi, s-a luptat să păstreze statele ducelui de Parma, a protejat republica de la Lucea împotriva atentatelor lui Urban al VIII-lea şi ale nepoţilor săi, a încercat să-l reconcilieze pe ducele Farnese cu papa, în fine, a fost mediator între Alessandro al VII-lea şi Ludovic al XIV-lea, Astfel, dacă uneori s-a pregătit de război, aceasta a fost doar fiindcă dorea pacea şi în acest scop a înviorat marina, şi-a antrenat trupele şi a terminat fortificaţiile de la Livorno şi Porto Ferraio.

Tot restul timpului l-a dedicat ştiinţelor, literelor şi artelor. Galileo este maestrul său, Carlo Daţi este oracolul său, Giovanni de San Giovanni şi Piero di Cortone sunt favoriţii săi, emulul sau este cardinalul Leopold. Cheamă de pretutindeni savanţi, oameni de litere şi pictori. Şi nu este vina celor doi fraţi care domnesc împreună, s-ar putea zice, dacă Italia începe să se epuizeze fiind îmbătrânită şi dacă celelalte state răspund prea puţin chemărilor, fiind încă prea tinere.

Iată ceea ce au făcut pentru ştiinţe Femando şi Leopold: Au întemeiat Academia del Cimento, l-au îmbogăţit pe Evangelista Torricelli, succesorul lui Galilei şi i-au dat un lanţ de aur cu o medalie pe care au gravat: Virtutis Praemia {35}, l-au ajutat să-şi tipărească opera pe Gianalonso Borelli; l-au făcut pe Francesco Redi medicul lor personal; au acordat stipendii multor oameni de ştiinţă, pentru ca aceştia să-şi poată realiza cercetările şi studiile fără a avea grija traiului cotidian, în fine, au înfiinţat congrese ale savanţilor la Pisa şi la Siena, astfel încât Toscana, neputând juca decât un rol secundar în politica europeană, să devină, în schimb, capitala ştiinţifică a lumii.

Iată câteva exemple din ceea ce au făcut pentru litere: I-au admis printre apropiaţi pe Gabriello Chiabrera, Benedetto Fioretti, autorul lucrării Progin-nasmi poetici,

Alessandro Adimari, autorul parafrazării Odelor lui Pindar, Girolamo Bar-tolomei, autorul poemului Atnerica, Francesco Rovai, autorul unui volum de Canzoni, Lorenzo Lippi, autorul volumului Malmantile. În fine, pe Antonio Relatesti, Giaccomo Gaddi, Lorenzo Panciatichi, Leopold i-a făcut şambelanii săi. Pe Lorenzo Franceschi şi pe Carlo Strozzi, Fernando i-a făcut senatori şi alcătuiau societatea obişnuită a celor doi prinţi, căci îi chemau adeseori la masă pentru ca „să-şi hrănească atât trupul cât şi spiritul”, după cum spuneau ei. Aceasta l-a făcut pe Lodovico Rucellai să zică în discursul funebru ţinut la moartea lui Fernando: „A fost ceva cu adevărat minunat să vezi cercul poeţilor, care, la masa lui, îl înconjura ca o coroană splendidă. Şi nu era mai puţin minunat să-l vezi printre aceşti oameni de geniu, strălucind prin memorie, limpezime a spiritului şi promptitudine a judecăţii, ridicându-se, în toiul discuţiilor înalte, la nivelul sublimului, urmărind calculele cele mai abstracte, luminând cu razele puternice ale experienţei adâncul sufletului pierdut sau întunecat de atâtea păreri false sau îndoieli.”

Iată ce au făcut fraţii pentru arte: Au ridicat statuia ecvestră a marelui duce Fernando I, începută de Giovanni din Bologna şi terminată de elevul său, Piero Tăcea. Tot acestuia i s-a comandat o statuie a lui Filip al IV-lea, rege al Spaniei, pe care au trimis-o ca dar acestui prinţ. Le-au cerut lucrări lui Curradi, Rosselli, Balassi, pentru galeria Uffizzi, au comandat frescele de la parterul palatului Pitti. Au cumpărat din multe oraşe, peste două sute de autoportrete ale unor pictori şi au început, astfel, o colecţie originală, pe care Florenţa e singura din lume ce o are. În fine, au cumpărat la Bologna, Roma, Veneţia, câte statui antice au putut găsi, cât şi tablouri moderne, printre care capodopera ce se află în sala Tribunei: Venus a lui Tizian.

Si, întrucât aproape că domniseră împreună, amândoi au murit aproape în acelaşi timp şi cam la aceeaşi vârstă:

marele duce Fernando în 1670, la şaizeci de ani şi cardinalul Leopold în 1675, la cincizeci şi opt de ani.

Cosimo al III-lea i-a succedat lui Fernando al II-lea: era vremea domniilor lungi. A sa a durat cincizeci şi trei de ani, adică aproape tot atât cât aceea a lui Ludovic al XIV-lea, Regele Soare. Aceasta este marea epocă a decăderii familiei de'Medici; arborele viguros al lui Cosimo, care dăduse unsprezece urmaşi, se usucă, din lipsă de sevă.

Începând cu domnia lui Cosimo al III-lea, se pare că Dumnezeu a hotărât stingerea rasei de'Medici. Nu mai există ameninţarea mâniei populare, ci doar aceea a furtunilor interne şi personale, care o zguduie şi o dezrădăcinează. O fatalitate pare să-i lovească, unul după altul: bărbaţii sunt neputincioşi şi femeile sterpe.

Cosimo al III-lea s-a căsătorit cu Margareta-Luiza de Orleans. El fusese crescut de mama sa, Vittoria della Rovera, care era atât de neliniştită, bănuitoare şi superstiţioasă, pe cât era Fernando al II-lea de afabil, cinstit şi direct. Cosimo al III-lea a avut toate defectele mamei şi prea puţin din calităţile tatălui. Din indolenţa sa binecunoscută, Fernando, care nici nu mai trăia cu Margareta-Luiza, i-a lăsat acesteia în întregime grija fiului lor. Viitorul mare duce a fost crescut în singurătate şi contemplaţie şi (datorită lui Volumnio Bandinelli din Siena, preceptorul său) a primit mai degrabă o educaţie de teolog decât de prinţ.

Când se logodise, Margareta-Luiza de Orleans era o tânără veselă şi frumoasă, de vreo paisprezece-cincisprezece ani, din familia Burbonilor, împrospătată de Hernie al IV-lea, a cărui nepoată era. Crescuse în mijlocul agitaţiilor a două războaie civile şi tot ceea ce înconjurase leagănul ei, nobilime şi popor, a fost stăpânit de puterea tinerească tipică statelor în ascensiune. Această căsătorie a fost dorită de marele duce Fernando, iar Gaston, tatăl logodnicei, a fost de acord, cu mare bucurie. După cum

spunea el, făcea deja parte din Casa de'Medici, întrucât suferea şi el de gută {36}.

Domnişoara de Montpensier a venit cu sora ei până la Marsilia. Acolo aceasta era aşteptată de prinţul Matteo, cu galere toscane, si, după primirea cadourilor de logodnă şi după sărbătorile de adio, tânăra s-a suit pe vasul principal iar peste trei zile de navigare liniştită, a debarcat la Livorno unde a întâmpinat-o, sub arcuri de triumf ridicate tot la o sută de paşi distanţă, ducesa de Parma cu un cortegiu numeros. Tânăra prinţesă şi-a căutat zadarnic logodnicul în mulţime Cosimo fusese nevoit să rămână la Florenţa, tocmai fund bolnav de pojar.

Margareta-Luiza de Orleans a continuat singură drumul spre Pisa şi a intrat în acest oraş în mijlocul florilor şi al focurilor de artificii. Apoi, în fine, s-a întâlnit cu marea ducesă şi cu tânărul prinţ, care veneau spre ea urmaţi de marele duce şi de cardinalii Leopold şi Giancarlo întâlnirea a fost o adevărată reuniune de familie, plină de amintiri din trecut, de bucurii pentru prezent şi de speranţe pentru viitor Căsătoria, care avea să se destrame într-un fel straniu, s-a celebrat sub cele mai fericite auspicii.

Dar nu se scurseseră nici două luni şi prinţesa începuse să manifeste o ciudată răceală fată de tânărul ei soţ Aceasta se datora faptului că, la curtea Franţei, ea se îndrăgostise de Charles de Lorrame, care era un prinţ frumos şi nobil, dar cu totul lipsit de avere Cei doi tineri mărturisiseră dragostea lor ducesei de Orleans, dar aceasta era un reazim cu mult prea şubred fată de slăbiciunea soţului ei, Gaston şi fată de hotărârea lui Ludovic al XIV-lea Odată stabilită căsătoria, era obligatoriu să aibă loc Cosimo a trebuit să îndure necazul tuturor iluziilor de fericire pe care le pierduse soţia sa.

Masca de veselie pe care orgoliul o aşezase pe chipul logodnicei a căzut repede si, foarte curând, ea a început să-i urască pe italieni şi întreaga Italie, râzând de obiceiuri, dispreţuind stilul de viaţă, neluând în seamă convenienţele

Nu avea prieteni decât printre cei care veniseră cu ea din Franţa şi care îi vorbeau în limba sa maternă De altfel, Cosimo nu era cel mai potrivit pentru a-şi aduce soţia la sentimente mai bune Ascet, dispreţuitor, trufaş, nu cunoştea acele cuvinte dulci care sting ura şi fac ca dragostea să-i ia locul.

Aşa fund situaţia, prinţul Charles de Lorraine a sosit la Florenţa. Aceasta se întâmpla prin februarie 1662 Dezgustul tinerei ducese fată de soţ a sporit în prezenta celui pe care îl iubea cu-adevărat – dar cum nimeni nu cunoştea această iubire, nici măcar Cosimo, nimeni n-a avut nici o bănuială Mai mult, spre sfârşitul anului, ducesa a declarat că era însărcinată şi o mare veselie a urmat tristeţii mohorâte de la curtea toscană, tristeţe care se instaurase odată cu venirea Margaretei-Luiza de Orleans. Antipatia faţă de soţ era tot mai accentuată şi, la plângerile fiului său, Fernando a răspuns că faptul se datora, desigur, stării în care era. Şi deşi relaţiile s-au înrăutăţit după plecarea lui Charles de Lorraine, Cosimo a avut răbdare, în 9 august 1663 prinţesa a dat naştere, în cele mai bune condiţii, unui fiu care s-a numit Fernando, după bunicul său.

După cum se poate bănui, bucuria a fost mare, dar repede stinsă de disensiunile dintre cei doi soţi. Până la urmă, marele duce a atribuit toate certurile influenţei însoţitoarelor din Franţa pe care prinţesa Margareta-Luiza le adusese cu ea şi le-a trimis pe toate înapoi, încărcate de cadouri, pentru a le domoli supărarea. Acest fapt a înfuriat-o peste măsură pe prinţesă şi durerea ei s-a transformat în deznădejde. Ruptura dintre soţi a devenit evidentă şi publică. Pentru a-şi însenina fiul, Fernando l-a sfătuit să facă o călătorie în Lombardia şi i-a scris lui Ludovic al XIV-lea.

De aproape, ca şi de departe, Ludovic al XIV-lea avea obiceiul să fie ascultat. El a ordonat soţiei rebele să se supună şi, în aparenţă, ea a ascultat porunca. Spre sfârşitul anului 1666, şi-a anunţat în mod oficial o nouă sarcină, în

acelaşi timp s-a vorbit despre o legătură cu un francez din clasa de jos şi s-a răspândit zvonul că prinţesa dorea să fugă cu el. În urma acestui zvon, ea a fost supravegheată îndeaproape şi a fost surprins, la scurtă vreme, un plan de evadare. Deghizată în ţigancă, prinţesa trebuia să fugă în mijlocul unei şatre.

Un astfel de plan l-a uimit pe marele duce, mai ales fiindcă prinţesa era însărcinată de vreo patru luni. Paza în jurul ei a devenit şi mai severă şi atunci o dorinţă ciudată pentru o mamă a pus stăpânire pe ea: a vrut să avorteze, întâi, a început să călărească cei mai nărăvaşi cai şi, când acest lucru i s-a interzis, a mers pe jos, prin câmpuri de curând arate, mai mult de şapte leghe {37} pe zi. Când toate mijloacele de a scăpa de sarcină au fost epuizate, ura ei s-a întors spre ea însăşi şi n-a mai vrut să mănânce. A fost nevoie de prudenta şi de blândeţea marelui duce Fernando pentru ca ea să ajungă Ia termenul sarcinii şi să o aducă pe lume pe prinţesa Ana-Maria Luiza.

Apoi, marele duce a folosit o metodă care deja îi reuşise: o nouă călătorie şi o nouă scrisoare către Regele Soare. Prin urmare, în luna octombrie, când s-a asigurat că repulsia soţiei faţă de el era aceeaşi, a plecat incognito în Germania şi Olanda. A vizitat Innsbruck, a coborât pe Rin, i-a uimit pe savanţii olandezi şi germani cu limba latină perfectă pe care o vorbea, a întâlnit-o Ia Hamburg pe regina Cristina a Suediei şi a revenit în Toscana, unde toţi, cu excepţia marii ducese, soţia sa, l-au primit bine. A plecat din nou, în Spania şi Portugalia, Anglia şi Franţa. A petrecut un an departe de Florenţa şi nu s-a întors decât chemat urgent pentru că tatăl său intrase în agonie şi urma să se urce pe tron, în locul său. De data aceasta, depărtarea şi poruncile lui Ludovic al XIV-lea şi-au produs efectul şi între soţi a avut loc o tandră întâlnire. La 24 mai 1671, aniversarea zilei în care Cosimo al III-lea se urcase pe tron, prinţesa a născut un al doilea fiu, care a primit numele de Giovanni Gaston, după bunicul din partea mamei.

Dar disensiunile s-au reluat. Cosimo, având doi fii şi fără teama că rasa i se va stinge, lipsit de speranţa ca marea ducesa să revină la sentimente mai bune faţă de el, plictisit de ea (după cum şi ea se plictisise de mult de el!), i-a permis să se reîntoarcă în Franţa, cu condiţia de a se retrage la o mănăstire aleasă de dânsul, dar cu care ducesa a fost imediat de acord: aceea din Montmartre, unde stareţă era Madeleine de Guise. La 14 iunie 1676, marea ducesă a părăsit pentru totdeauna Toscana şi, abia sosită în Franţa, a declarat că soţul a gonit-o şi că nu se consideră obligată să-şi ţină promisiunea de a intra la mănăstire. Din toată această poveste, cel mai rău a ieşit Cosimo, dispreţuit pentru slăbiciunea şi orgoliul său.

Cu începere din acest moment, totul se întoarce, parcă, împotriva lui Cosimo, într-un fel fatal. Este evident că un blestem apasă asupra casei de'Medici şi că aceasta va fi învinsă. Abia ieşit din adolescenţă, fiul lui, Femando, este căsătorit cu Violanta de Bavaria, prinţesă virtuoasă, dar stearpă. Imposibilitatea de a avea urmaşi a fost pretextul pentru ca Femando să se dedice unei vieţi destrăbălate, căreia îi cade repede pradă.

Cunoscută fiind sterilitatea Violantei, Cosimo s-a grăbit să-l logodească pe cel de al doilea fiu cu prinţesa Ana-Maria de Saxa-Lauenburg. Tânărul pleacă spre Diisseldorf, unde trebuia să aibă loc căsătoria şi acolo, spre marea sa deziluzie, în locul unei femei suave, graţioase şi elegante, ca aceea pe care o visa, găseşte un fel de amazoană, cu voce şi purtări aspre, obişnuită să trăiască în pădurile pragheze şi în pustietăţile Boemici, neavând alte plăceri decât călăria şi vânătoarea. Ea îşi petrecea cea mai mare parte a timpului prin grajduri, vorbind cu animalele. N-are nici o importanţă, Giovanni Gaston este bun, gusturile lui nu au însemnătate, dacă este vorba de interesele tării. Se sacrifică şi o ia în căsătorie pe noua Antiope {38}. Dar aceasta, luând blândeţea lui drept slăbiciune şi curtoazia lui drept umilinţă – îl priveşte ca fiind mult sub nivelul ei şi îl

dispreţuieşte. Mândra prinţesă bavareză refuză să se supună şi căsătoria devine un prilej de discuţii şi dezbinări. Revoltat că, din dorinţa de ascultare, ajunsese un sclav al nevestei sale, tânărul s-a azvârlit într-o viaţa desfrânată, pierzându-şi averea şi sănătatea. În scurtă vreme, Cosimo va fi încunoştinţat de doctori că starea în care se afla Giovanni Gaston îl împiedica să mai dea, vreodată, un moştenitor coroanei.

Atunci, nefericitul Cosimo şi-a întors privirile spre fratele său, cardinalul Francesco Maria, care nu avea decât patruzeci şi opt de ani şi care se afla, deci, în puterea vârstei: acesta va face ca ramura familiei de'Medici să reînverzească. Francesco Maria renunţă la onorurile ecleziastice, consimte să se căsătorească şi, foarte curând, a fost celebrată logodna sa cu prinţesa Eleonora de Gonzaga. Bucuria reapare o clipă în familie, dar aceasta era de mult condamnată. Refuzul vreunei intimităţi conjugale, impus de prinţesă în primele zile de după căsătorie, considerat la început ca o dovadă a pudorii, s-a prelungit dincolo de termenele admisibile. Francesco Maria şi-a dat seama că soţia sa era hotărâtă să împlinească doar obligaţiile exterioare ale căsătoriei. El a folosit autoritatea paternă, a recurs la ajutorul preoţilor, s-a rugat, a ameninţat – totul a fost inutil. Şi în timp ce Fernando deplânge sterilitatea prin natură a soţiei sale, Francesco Maria îi scrie fratelui său spre a-i anunţa sterilitatea voită a soţiei lui. Cosimo şi-a plecat capul cărunt, a recunoscut voinţa lui Dumnezeu care porunceşte ca şi cele mai măreţe lucruri omeneşti să aibă un sfârşit şi a încercat să redea Florenţei vechea ei libertate. A găsit sprijin din partea Olandei şi a Angliei, dar piedici mai ales în Toscana. Fiul ereditar al lui Cosimo se sfârşeşte, urmat de Francesco Maria. Apoi Cosimo însuşi moare, la 21 octombrie 1723, după ce asistase la funerariile propriei sale rase.

Tot ce se clătinase sub domnia lui Fernando al II-lea, s-a prăbuşit sub Cosimo al III-lea. Încăpăţânat, superstiţios şi

risipitor, acest mare duce şi-a îndepărtat poporul din orgoliu, în urma avantajelor date clerului, a impozitelor exagerate. Sub Cosimo al III-lea toţi au devenit venali: cine avea bani, cumpăra privilegii; cine avea bani, cumpăra ceea ce familia de'Medici nu vânduse niciodată: dreptatea.

Artele au fost supuse şi ele influenţei caracterului lui Cosimo al III-lea. Pentru el, ştiinţele, literatura, pictura, existau doar în măsura în care îi flatau imensul orgoliu şi vanitatea. De aceea, sub domnia sa, nu s-a creat nimic măreţ. Singurul lucru bun a fost că, la îndemnul lui Paolo Falconien şi Lorenzo Magalotti, a dispus să se continue la galeria Uffizzi opera tatălui şi a unchiului său. Prin urmare, a mai adăugat colecţiei toate tablourile şi medaliile moştenite de la ducii de Urbino şi de la Casa Rovere.

Savanţii din timpul domniei lui Cosimo al III-lea au fost: Fizicianul Magalotti, anatomistul Bellini, matematicianul Viviani, medicul Redi, anticarul Noris şi bibliomanul {39} – Magliabechi.

Oamenii de litere au fost: Părintele Bandieri, doctorul Antonio Cochi şi poetul senator Filicaia.

Pictorii au fost: Domenico Galiani, Piero Dandini, Tommaso Redj.

În fine, sculptorii au fost: Maximiliano Soldani, Fogini şi Marcellini.

Din toţi cei enumeraţi mai sus, poate doar Filicaia a păstrat o oarecare celebritate şi aceasta s-a datorat cântecului funerar prin care a plâns prăbuşirea Italiei.

Marele duce Cosimo a avut ca blazon o corabie pe mare, călăuzită de stelele familiei de'Medici şi purtând inscripţia Certa Fulgent Sidera {40}. Este ciudat că această deviză a fost aleasă chiar în momentul în care stelele erau pe cale de a se stinge şi corabia era gata să se scufunde.

Toscanii au văzut cu oarecare teamă cum Giovanni Gaston a ajuns Ia putere. Destrăbălările prinţului, deşi ascunse în sălile de jos ale Palatului Pitti, erau cunoscute şi dincolo de ziduri. Se vorbea despre orgii monstruoase, iar prinţul avea

o turmă de curtezane şi de „favoriţi” adunaţi din clasele cele mai de jos. Cu toţii aveau un salariu fix, dar acesta putea fi mărit sau micşorat după calitatea plăcerilor pe care ei Ie ofereau. Femeile erau numite ruspante, iar bărbaţii ruspanti. Scrierile vremii consemnează, în stilul cinic al epocii, miile de episoade ale saturnaliilor despre care ai fi zis că sunt capriciile forţei, deşi nu erau decât destrăbălările epuizării.

Când s-a urcat pe tron Giovanni Gaston, totul era mort în jurul lui şi el însuşi era muribund. Totuşi, aşa după cum o făclie îşi regăseşte întreaga strălucire înainte de a se stinge, prinţul şi-a concentrat toată puterea pentru a corecta ceva din greşelile tatălui său: i-a gonit de la curte pe toţi vânzătorii de posturi şi pe spioni. A abolit pedeapsa cu moartea, foarte frecventă pe vremea tatălui său, dar de care scăpau toţi cei cu bani. Neavând urmaşi, el a făcut tot ce a putut pentru ca Toscana să-şi aleagă un succesor din sânul ei şi să se sustragă, astfel, triplei dominaţii exterioare a Franţei, a Spaniei şi a Austriei. Dar, încă pe când era în viaţă şi nesocotindu-l cu totul pe Giovanni Gaston, i-a fost dat ca succesor prinţul don Carlos, fiul mai mare al lui Filip al V-lea, regele Spaniei, care, prin bunica sa, Maria de'Medici, părea să aibă drepturi depline la tronul Toscanei. La 22 octombrie 1731, Giovanni Gaston a primit de la împărat o scrisoare care îi anunţa alegerea prinţului spaniol ca succesor şi prin care era numit tutore.

Giovanni Gaston a mototolit scrisoarea şi a azvârlit-o cât colo, murmurând:

— Da, da, îmi fac hatârul de a mă numi tutore, dar se poartă cu mine ca şi când aş fi eu însumi sub tutela lor.

Oricât a suferit Giovanni Gaston, a trebuit să se supună. Şi-a plecat capul şi şi-a aşteptat succesorul, care a sosit în portul Livorao, la 27 decembrie 1731.

Giovanni Gaston l-a primit pe tânărul viitor mare duce la palatul Pitti şi fără a se ridica din pat, mai mult pentru a se scuti de protocol decât din suferinţă reală. Don Carlos era

un tânăr de şaisprezece ani, frumos ca un Bourbon, generos ca un de'Medici, deschis ca un descendent al lui Henric al IV-lea. Giovanni Gaston, pe care nimeni nu-l mai iubea de mult şi care nu mai avea pe nimeni să iubească, l-a îndrăgit repede pe copilul pe care iniţial îl respinsese. Atunci când acesta a fost chemat în Regatul celor Două Sicilii, Giovanni Gaston l-a văzut plecând, cu ochii plini de lacrimi de durere.

Succesorul lui don Carlos a fost prinţul Francisc de Lorraine. Marele ducat al Toscanei îi era oferit ca o compensaţie pentru pierderea statelor sale, definitiv ataşate Franţei. Giovanni Gaston nici nu fusese consultat cu privire la această alegere a succesorului, într-atât de puţin mai valora în ochii celorlalţi. Si, de fapt, el era doar un muribund. Zdrobit de suferinţă şi de umilinţe, nu mai putea umbla şi era purtat pe braţe, într-un scaun, dintr-o cameră în alta.

Cu câteva zile înainte de a muri, Giovanni Gaston s-a simţit mai bine şi forţele au părut să-i revină, tocmai în momentul în care, de fapt, îl părăseau. Prinţul s-a arătat la ferestrele Palatului Pitti şi lumea, care se aduna zilnic în piaţă pentru a avea veşti despre sănătatea lui, l-a aclamat. Această manifestare de simpatie a fost un balsam pentru inima deznădăjduită a sărmanului muribund. El a azvârlit spre cei adunaţi sub ferestrele sale, galbeni şi arginţi, dar miniştrii săi i-au interzis această risipă nebunească. Atunci, înfuriindu-i, Giovanni Gaston a anunţat că va cumpăra orice i se va aduce spre vânzare. Prin urmare, o piaţă ciudată, un bâlci nemaivăzut s-a instalat în nobila piaţă Pitti. Dimineaţa, Giovanni Gaston urca cu mare greutate scara ce ducea la ferestrele palatului şi cumpăra, plătind în aur, tot ceea ce i se aducea: tablouri, medalii, obiecte de artă, cărţi, mobile. Acesta a fost un procedeu gândit de el pentru a da înapoi poporului ceva din ceea ce tatăl sau îi smulsese prin dări exagerate, în fine, la 8 iulie 1737, el n-a mai apărut la fereastra-i binecunoscută şi, a doua zi, a fost anunţată

moartea sa. Cu ultimul lui suspin s-a stins marea familie de'Medici, ale cărei vicii au ţinut de timpuri, dar ale cărei virtuţi au sfidat vremurile.

Francisc I al Ravennei a devenit marele duce al Toscanei.

În mijlocul tuturor necazurilor de familie şi al tracasărilor politice care i-au măcinat viaţa, Giovanni Gaston găsise câteva momente pentru a se gândi şi Ia artă. El a depus la galeriile Uffizzi o colecţie de peste trei sute de pietre preţioase, minunat lucrate şi a avut ideea acelei superbe lucrări, care a fost încheiată în anul 1762, sub titlul de Museum florcntinum şi care a fost dedicată succesorului său.

Poate apărea ciudat că am zăbovit atât de mult asupra istoriei unei familii. Dar trebuie să spunem că arta s-a înălţat şi s-a prăbuşit împreună cu această familie, urmând perioadele ei de lumină şi de umbră.

Astfel, odată cu ascensiunea lui Averardo Bicci de'Medici, Giovanni Bicci de'Medici şi Cosirao Părintele Patriei, se ridică şi arta lui Cimabue, Giotto şi Masaccio. Cu Lorenzo Magnificul, arta îşi reia avântul: apar Leonardo da Vinci, Michelangelo, Tizian, Rafael şi Andrea del Sarto. În vremea lui Leon al X-lea, tot ceea ce promitea se împlineşte, tot ce era floare devine fruct. Sub Cosimo I, ajuns în culmea puterii, arta atinge apogeul după care, arta împreună cu de'Medici, nemaiputând urca, încep să coboare. Familia de'Medici coboară cu Fernando I, Cosimo al II-lea şi Fernando al II-lea; arta coboară cu Vasari, Barroccio, Allori, Rossclli. Apoi se prăbuşesc împreună, familia de'Medici cu Cosimo al III-lea şi Giovanni Gaston, arta cu Gabbiani şi Dandini.

Dar fie ca cei din familia de'Medici să doarmă liniştiţi în mormintele for de marmură şi de porfir, căci au făcut pentru gloria lumii mai mult decât oricare prinţ, rege sau împărat de dinaintea lor sau de după ei!

Capitolul III Cronologie şi concordanţe Se naşte, la Florenţa, Dante Alighieri, scriitor italian cu mare rol politic

în oraşul său natal.
Autorul Divinei Comedii. Moare la Ravenna în 1321.
Se naşte Giotto di Bondone, pictor şi arhitect italian. Moare în 1337, la Florenţa.
Cea de a VIII-a Cruciadă.
Începe ridicarea catedralei Santa Croce din Florenţa.
Guelfii iau puterea la Florenţa.
Se naşte, la Arezzo, Francesco Petrarca, poet şi umanist italian. Moare în 1374, la Arca.
— Sediul papilor este la Avignon.
Se naşte Giovanni Boccaccio, primul mare prozator al Italiei. Autorul Decameronului. Moare în 1375, la Certaldo.
Giotto pictează fresca de la capela Bardi, din Florenţa.
— Andrea Pisano ridică poarta de sud a Baptisterului din Florenţa.
— Giotto începe construcţia Campanilei din Florenţa.
— Falimentul băncilor Bardi şi Peruzzi din Rorenţa.
— L355 – Războiul între Genova şi Veneţia.
— Apare Noua Ligă lombardă.
— Se naşte Giovanni Bicci de'Medici. Fiul bancherului Averardo Bicci de'Medici.
— Andrea da Firenze pictează frescele de la Santa Mana Novella din Florenţa.
— L380 – Domnia regelui Carol al V-lea, cel înţelept, în Franţa
— Se naşte Filippo Brunelleschi, arhitect italian, marele iniţiator al Renaşterii. Moare în 1446, la Florenţa.
— Este ales papă Urban al VI-lea (1389). Începutul Marii Schisme în biserica catolică.
— Se naşte, la Florenţa, Lorenzo Ghiberti, sculptor, pictor, arhitect, giuvaergiu italian. Moare în 1455.
— L422 – Domnia regelui Carol al VI-lea, în Franţa.
— Deteriorarea regimului democratic la Florenţa. Averardo de'Medici îşi consolidează influenţa în oraş.
— Se naşte Donatello (Donato di Beito Bardi), sculptor italian. Moare în 1466.

— Se naşte la Florenţa Cosimo de'Medici, fiul lui Giovanni, conducătorul Florenţei cu începere din 1434. Supranumit Părintele Patriei.

— Este ales papă Bonifaciu al IX-lea (1404).

— Giovanni de'Medici devine şeful opoziţiei faţă de familia Albizzi, la Florenţa.

— Se naşte Gutenberg (Johannes Genfleish), tipograf german care pune la punct maşina de imprimat cu caractere mobile. Moare în 1468.

— Se naşte Masaccio (Tommaso di San Giovanii) pictor italian, egalul lui Brunelleschi şi Donatello în măiestrie. Moare în 1428.

— L405 – Ghiberti lucrează basoreliefurile porţilor Baptistenului din Florenţa

— Este ales papă Inocenţiu al VII-lea (1406)

— Florentinii cuceresc Pisa şi obţin acces direct la mare.

— Se naşte Leon Battista Alberti, umanist şi arhitect italian. Moare în 1472.

— Se naşte Filippo IJppi, pictor italian Moare în 1469.

— Este ales papă Gregono al XII-lea (1415)

— Se naşte la Florenţa Piero de'Medici (Piero Gittowl), fiul cel mai marc al lui Cosimo. Moare în 1469.

— Se naşte Piero della Francesca, pictor italian, cel mai reprezentativ artist din Quatirocento. Moare în 1492.

— L425 – Se ridică Profeţii lui Donatello, pe Campanila'de la Florenţa

— Este ales papă Martin al V-lea (1431)

— Se naşte Andrea del Sarto, pictor italian. Moare la Florenţa, în 1457.

142l-l424 – Brunelleschi ridică Domul din Florenţa

— Giovanni de'Medici, fiul lui Averardo, preia funcţia de magistrat municipal

— Domnia lui Carol al VII-lea (până în 1461), fiul lui Carol al VI-lea, în Franţa.

— Liga dintre Veneţia, Florenţa şi papa împotriva ducatului Milano.

— Se naşte Andrea Mantegna, pictor şi gravor italian. Moare în 1506.

— Se naşte Ferrante, rege în Napoli Moare în 1494

— Este ales papă Eugenio al IV-lea (1417)

— Se naşte Luigi Puici, poet şi umanist Moare în 1484

— Plecarea în exil a lui Cosimo de'Medici.

— Reîntoarcerea lui Cosimo de'Medici, care preia puterea. Este începutul domi-naţiei familiei de'Medici la Florenţa.

— 1452 Michelozzo ridică la Florenţa biserica San Marco.

— Brunelleschi începe construcţia palatului Riccardi, al Medicilor, la Florenţa

— Se naşte Giuliano Sangallo, primul dintr-o familie de arhitecţi (mort în 1516) care i-a mai dat pe Antonio Sangallo, fratele lui (1445-l534) şi pe Antonio Sangalio cel tânăr, nepotul primilor doi (1484-1546)

— Se naşte Bramante (Donato d Angeh), arhitect italian, mort în 1514.

— Se naşte Sandro Botticelli, renumit pictor italian. Moare în 1510.

— Este ales papă Nicolae al V-lea (1455).

— Se naşte Perugino (Psetro Vannucci), pictor italian. Moare în 1523.

— Se naşte Ghirlandajo (Domenico Bigordi), pictor italian, vestit pentru atelierul său din Florenţa. Moare în 1494.

— L ianuarie. Se naşte la Florenţa, în palatul de pe Via Larga, Lorenzo de'Medici, fiul lui Piero de'Medici şi al Lucreziei Tornabuoni, rămas în istorie sub numele de Lorenzo Magnificul.

— Se tipăreşte prima carte în Europa: Biblia cu 42 de rânduri (întrucât fiecare pagină avea 42 de rânduri).

— Se naşte Leonardo da Vinci, pictor, sculptor, arhitect, inginer, scriitor italian, autorul Giocondd. Moare în Franţa, în 1519.

— Se naşte Lodovico Sforza, zis Maurul, duce de Milano (1494-l500). Moare după 8 ani de captivitate în Franţa, în 1508.

— Se naşte Girolamo di Savonarola, dominican, predicator. Stăpâneşte Florenţa între 1494-l497, după care papa Alessandro al VI-lea îl excomunică. Este ars pe rug, la Florenţa, în 1498.

— Căderea Constantinopolului în mâinile turcilor care au făcut din capitala impe-riului bizantin propria lor capitală

— Se naşte Poliziano (Angelo Ambrogim), umanist italian. Moare în 1494.

— Este ales papă Calist al II-lea (1458).

— Este ales papă Pius al II-lea (1464).

— L463 – Benozzo Gozzoli pictează capela familiei de'Medici.

— Domnia lui Ludovic al XI-lea (până în 1483) în Franţa, fiul lui Carol al VIII-lea.

— Se naşte Pico della Mirandola, umanist, scriitor italian care se dezvoltă în mediul neo-platonician de la curtea lui Lorenzo de'Medici. Moare în 1494.

— 1471

Este ales papă Paul al II-lea (1471). Moare, la vila sa de la Careggi, Cosimo I de'Medici, supranumit Părintele Patriei.

Se naşte Niccolo Machiavelli, om politic, scriitor şi filosof italian, autorul Principelui şi al Istoriilor florentine. Moare în 1527.

Moare Piero de'Medici.

Alberti termină faţada bisericii Santa Maria NoveâJa din Florenţa.

Se naşte Pietro Bembo, cardinal şi umanist italian, secretarul lui Leon al X-lea. Moare în 1547.

Este ales papă Sixtus al IV-lea. Moare în 1484. Se naşte Piero de'Medici, primul fiu al lui Lorenzo şi al Clarisei d'Orsini, poreclit Nenorocosul. Succesorul lui Lorenzo.

Papa Sixtus al IV-lea confirmă privilegiile bancare ale familiei de'Medici şi îi încredinţează perceperea veniturilor papale. Familia Pazzi devine „bancherul” Florenţei, funcţie ocupată până atunci de familia de'Medici.

Se naşte Michelangelo Buonarroti, sculptor, pictor, arhitect şi poet. Moare în 1564. Lorenzo de'Medici îşi însuşeşte bunurile familiei Pazzi.

Se naşte Giorgione (Giorgio di Castelfranco), pictor italian. Moare în 1510. Conjuraţia familiei Pazzi împotriva familiei de'Medici. Este ucis Giuliano de'Medici, fratele mai mic al lui Lorenzo.

— Excomunicarea lui Lorenzo de'Medici de către papa Sixtus al W-lea.

— Înfiinţarea la Florenţa a Consiliului celor Şaptezeci, prin intermediul căruia Lorenzo de'Medici exercită o conducere despotică.

— Domnia lui Carol al VIII-lea (până în 1498) în Franţa, fiul lui Ludovic al XI-lea.

— Se naşte Martin Luther, teolog şi reformator german. Moare în 1546. Punctul de plecare al Reformei se consideră în 1517.

— Se naşte Rafael (Raffaello Sanzio), pictor italian. Moare în 1520.

— Este ales papă Inocenţiu al VIII-lea (1492).

— Se naşte Sebastiano de! Piombo, pictor italian, prieten cu Michelangelo. Moare în 1547.

— Ghirlandajo execută (până în 1496) decorarea unei părţi din Santa Mana Novella din Florenţa.

— Se naşte Tiziano Vecellio, pictor italian. Moare în 1576.

— Se naşte Lorenzo al II-lea de'Medici, duce de Urbino, fiul lui Piero de'Medici, nepot al Magnificului şi tată al Caterinci de'Medici, regină a Franţei. Moare în 1519.

— Moartea, la Careggi, a lui Lorenzo de'Medici, Magnificul.

— Este ales papă Alessandro al VI-lea de Borgia (1503).

— Descoperirea Americii de către Cristofor Columb.

— Izgonirea lui Piero de'Medici din Florenţa. Plecarea întregii familii de'Medici în exil, izgonită de Savoriarola

— Domnia lui Ludovic al XII-lea în Franţa, până în 1515.

— Este ales papă Pius al III-lea.

— Este ales papă Gmlio al D-lea (1513).
— Se naşte Alessandro de'Medici, fiu bastard al lui Lorenzo al II-lea de'Medici.
— Se naşte Giorgio Vasari, pictor, arhitect, istoric de artă. Moare la Florenţa în 1574.
— Readucerea familiei de'Medici la Florenţa, după 18 ani de exil.
— Este ales papă Leon al X-lea, care făcea parte din familia de'Medici (1521).
— Domnia lui Francisc I, în Franţa (până în 1547).
— Se naşte Cosimo I de'Medici (Cel Mare) din ramura mezină.
— Se naşte la Florenţa, Caterina de'Medici, viitoarea soţie a fui Henric al II-lea, regele Franţei. Moare în 1589.
— Carol I este ales împărat al „Sfântului imperiu roman de naţiune germană”, sub numele de Carol al V-lea (Carol Quintul).
— Este ales papă Adrian al VI-lea (1523)
— Este ales papă Clement al VIII-lea, din familia de'Medici (1534).
— Răscoala din Florenţa împotriva casei de'Medici. Cea de a treia izgonire a familiei.
— Pacea de Ia Cambrai. Regele Francisc I al Franţei renunţă la pretenţiile asupra Italiei. Veneţia restituie Ravenna, Florenţa este constrânsă să accepte reîntoarcerea lui Alessandro de'Medici.
— Este ales papă Paul al III-lea (1549).
— Asasinarea lui Alessandro de'Medici, ultimul descendent direct al lui Cosimo Pă-rintele Patriei
— Se naşte Francesco I de'Medici, fiul cel mare al lui Cosimo I şi succesorul sau. Moare în 1587
— Domnia regelui Henric al II-lea al Franţei (până în 1559) şi a Caterinei de'Medici.
— Se naşte Fernando I de'Medici, al doilea fiu al lui Cosimo I. Îi succede fratelui sau în 1587. Moare în 1609.

— Domnia lui Francisc al II-lea (până în 1560), fiul Caterinei de'Medici.
— Domnia lui Carol al IX-lea (până în 1574), fiul Caterinei de'Medici, în Franţa.
— Este ales papă Pius al V-lea (1572).
— Cosimo I de'Medici cucereşte Siena şi primeşte de la papa Pius al V-lea titlul de mare duce al Toscanei. Este constituit marele ducat al Toscanei.
— Este ales papă Gregorio al XIII-lea (1585).
— Noaptea de 23-24 august, rămasă în istorie sub numele de Noaptea Sfântului Bartolomeu, a masacrului protestanţilor executaţi în Paris şi în provincii, la instigarea Caterinci de'Medici; aproximativ 3000 de victime; celebrată ca o victorie a catolicismului de Filip al II-lea al Spaniei şi de papa Gregorio al XIII-lea.
— Se naşte la Florenţa Maria de'Medici, fiica marelui duce al Toscanei Fernando I de'Medici.
— Domnia lui Hernie al III-lea (până în 1589), în Franţa.
— Papa Gregorio ai XIII-lea introduce calendarul gregorian.
— Este ales papă Sixtus al V-lea (1592).
— L609 – Cârmuirea lui Fernando I de'Medici, mare duce al Toscanei, reprezintă o dezvoltare a economiei şi adăpostirea în Toscana a maurilor expulzaţi din Spania.
— Se naşte Cosimo al II-lea de'Medici, fiu şi succesor al lui Fernando I. Moare în 1621.
— Se urcă pe tronul Franţei Henric al IV-lea (până în 1610).
— Este ales papă Clement al VIII-lea (1605).
— Arderea pe rug din ordinul Inchiziţiei a filosofului panteist Giordano Bruno.
— Căsătoria Măriei de'Medici cu Henric al IV-lea. Regele Franţei.
— Este ales papă Paul al V-lea (1621).
— Se naşte Fernando al II-lea de'Medici, fiu şi succesor al lui Cosimo al II-lea. Moare în 1670.

— Regele Ludovic al XIII-lea ajunge pe tronul Franţei (până în 1643) Este fiul Mariei de'Medici, care a fost şi regentă după asasinarea lui Henric al IV-lea.

— Este ales papă Gregorio al XV-lea (1623).

— Este ales papă Urban al VIII-lea (1644).

— Izgonirea din Franţa a Măriei de'Medici.

— Se urcă pe tronul Franţei Ludovic al XIV-lea, Regele Soare (până în 1715).

— Este ales papă Inocenţiu al X-lea (1655).

— Se naşte Cosimo al III-lea de'Medici, fiul lui Fernando al II-lea şi succesorul său. Moare în 1723.

— L735 – Se succed pontificatele lui: Alessandro al VII-lea, Clement al XX-lea, Clement al X-lea, Inocenţiu al XI-lea, Alessandro al VIII-lea, Benito al X-lea şi Clement al XII-lea.

— Se naşte Giovanni Gaston de'Medici, succesorul lui Cosimo al III-lea şi ultimul de'Medici din ramura mezină. Moare în 1737.

— Pacea de la Viena. Toscana este dată ducelui Franz Stephen de Lotharingia.

SFÂRŞIT

{1} Carol cel Mare (747-814) – rege al francilor (768-814) şi împărat al Occidentului (800-814). Învingător al lombarzilor, devine stăpân al nordului Italiei (774).

{2} Republica – se referă la Florenţa.

{3} Ghibelini – membrii unei grupăn politice din Italia care sprijinea pe împăraţii germani împotriva puterii papale şi a guelfilor (sec. XH-XV).

{4} Totila sau Baduila – rege al ostrogoţilor (54l-552) care şi-a extins dominaţia asupra Italiei de nord.

{5} Gonfalonier – titlu de magistrat suprem în guvern.

{6} Farinata de Uberti – căpetenie a Republicii Florenţa.

{7} Coriolan – general roman, intrat în legendă (sec. V î. H.).

{8} Pietro Capponi – căpetenie a Republicii.

{9} Scipio – consul în 147, adept al stoicismului şi al culturii Greciei.

* A se vedea anexa.

{10} Michele di Lando – conducătorul revoltei ciompilor, din 1378 (ciompi = toţi meşteşugarii, în special dărăcitorii de lână).

{11} Florin – denumire a unor monede de aur şi de argint; azi, unitate monetară în Olanda.

* A se vedea anexa.

{12} Scuzi – monede franceze vechi, din aur sau din argint.

* A se vedea anexa.

{13} Signoria – formă de stat în Italia (sec. XIV-XV).

{14} Cian Galeazzo Sfona (1444-l476) mort asasinat.

{15} fantasini – militari ai infanteriei.

{16} condotier – conducător al soldaţilor mercenari în Italia.

{17} Sloganul familiei de'Medici, după stema familiei reprezentată prin şapte sfere (xette palie).

{18} Dumas foloseşte cele consemnate de Pacifico Burlamachi, care nu a fost un martor imparţial, ci chiar un duşman feroce al Casei de'Medici şi un discipol înflăcărat al lui Savonarola. Pohziano a afirmat că, după un schimb de vorbe liniştit, fra Girolamo s-a rugat împreună cu muribundul şi l-a binecuvântat. După moartea amândurora, a apărut şi s-a amplificat legenda unei confesiuni şi a unei absolviri negate (n.tR. După Luigi UgoJim).

{19} Noaptea Sfântului Bartolomeu – noapte în care a avut loc masacrul (instigat de Caterina de'Medici) între catolici şi protestanţi (a se vedea anexa).

{20} Bayard – nobil războinic francez (1476-l524), celebru pentru războaiele din Italia.

{21} La Palice – mareşal francez (1470-l525), participant la războaiele din Italia.

* A se vedea anexa.

{22} Brutus – om politic roman (85-42 Î. H.) prietenul lui Cezar, care, împreună cu Cassms (?) a făcut parte din conspiraţia care a dus la moartea împăratului.

{23} Thetis – cea mai frumoasă Nereidă. A avut de la Peleu un fiu, Ahile. Pentru a-l face invulnerabil, l-a scufundat în râul Styx, dar, ţinându-l de călcâi, această parte a piciorului i-a rămas descoperită şi eroul a murit atins de o săgeată în acel loc, singurul vulnerabil.

{24} „. Rupând una, nu lipsea alta, tot de aur; şi ramura înfrunzea de acelaşi metal.” (Virgiliu, Eneida, VI, 143-l44 – traducere de A. I. Odobescu).

{25} nunţiu (sau nunţiu apostolic) – prelat însărcinat cu reprezentarea papei, pe lângă un guvern străin.

{26} Calo (234-l49 Î. H) – roman, om de stat. Unul din primii mari scriitori de limbă latină. A fost simbolul politicii conservatoare.

{27} piastru – unitate monetară în multe ţări, a cărei valoare a variat în timp.

{28} podestat – prim magistrat al anumitor oraşe ale Italiei secolelor XIII şi XIV.

{29} ducat – monedă de aur sau argint (italiană la ongme) care a circulat în mai multe ţări din Europa.

{30} Crucea de Malta – ordin fondat în 1070,] a Ierusalim şi care se ocupa, iniţial, de opere cantabile.

{31} Pont Neuf – unul din podurile peste Sena, în Paris.

{32} Desfătarea nu e la îndemână (latină).

{33} Urban al VIII-lea – florentin, din familia Barbenm.

{34} Reprezentanţi ai unor familii duşmane ale Casei de'Medici.

{35} Cel mai merituos (latină).

{36} guta – boală ereditară (de la Cosimo Părintele Patriei) a celor două ramuri ale familiei de'Medici. Poate că

n-a fost nici un membru al ei care, depăşind vârsta de patruzeci de ani, să nu fi suferit de gută.

{37} o leghe – unitate de măsură variind între 4 şi 5,5 km.

{38} Antiope – regina amazoanelor, în mitologia greacă.

{39} biblioman – colecţionar de cărţi împătimit.

{40} Astrele strălucesc totdeauna (latină).